

СЕНТЯБРЬ - ОКТЯБРЬ
2009 №5 (22)

ISSN 1694-5719

Руханий, маданий жана адабий журнал

АК БАШАТ

ЫРЫМ - ЖЫРЫМ

адамды кайда алып барат?

- Ислам дининин ырым-жырымдарга болгон көз карашы
- Мен көзү ачыктар менен беттешүүгө дайым даярмын!
- Туура ишенүү жана туура жашоо

ISSN 1694-5719

9 771694 571008

АК БАШАТ

Сентябрь - Октябрь 2009 №5 (22)

Журнал ээси:
"Bashak" ЖЧК

Редакциялык жамаат:

Башкы редактор:
Акылбек Халбеков

Жооптуу редактор:
Абдуррахим Молдогазиев

Дизайнер:
Руслан Аруунов

Редакциялык кеңеш:
Кенжебек Чыйбылов
Шамшидин Маматкулов
Бакыт Жунусалиев

Журнал КР Адилет
министрлигинде катталган.
Каттоо күбөлүгү №1125.
Журналга келген кол жазмалар
кайтарылбайт жана рецензияланбайт.
Журналга жарыяланган материалдар
редакциянын толук көз карашын
билдирбейт.
Журнал редакциянын компьютердик
дорборунда даярдалды.

Биздин дарек: Бишкек шаары,
Шабдан Баатыр көчөсү 4-б 5-кабат

тел.: (312) 531125, 533312
www.akbashat.kg, akbashat@yahoo.com,
akbashat@islam.kg

Урматтуу окурмандар!
Ак Башатта аят, хадистер жана
Алла Тааланын ыйык ысымдары
болгондуктан, журналды ыппас
жерлерге таштабоонуздарды өтүнөбүз!

РЕДАКТОРДОН

Ассаламу алейкум урматтуу окурмандар!

Ак төөнүн карды жарылган берекелүү күздүн алгачкы айында сиздер менен жолугушуп жатканыбызга кубанычтабыз. Дал ушул күндөрдө дыйкандар жазында эгип-сепкенинин мол түшүмүн алып, адал эмгек, маңдай тердин үзүрүн көрүп жаткан кез. Ошондой эле билимдин очогу болгон мектептерге, жогорку окуу жайларда кадыресе сабактар башталып, айтор ак үйдөн тарта, бала бакчага чейин иш кызуу башталып, турмуш өз нугунда уланып бараткансыйт деген менен аң-сезимибизге, ишенимибизге сиңип калган көптөгөн түркөй ишенимдердин, көзү ачыктардын түткунунда жашап келатканыбызды сезбей жүргөндүгүбүз өкүнүчтүү.

Айтайын дегеним, «Ак Башат» журналы бул санда турмушта кеңири колдонулуп жүргөн, акыйкатка негизделбеген ырым-жырымдар, көзү ачыктардын жалганчылыгы жана аларга ишенүүнүн кесепети тууралуу кеп козгоп, бул жаатта кеңири маалымат бергенге аракет жасадык. Ислам дининдеги эң аялуу маселе саналган ишенимге түздөн-түз тиешеси болгондуктан ырым-жырым темасын козгоп олтурабыз. Анткени Алла Тааладан башка нерселерге ишеним артуу, нерселерди жакшылыктын же жамандыктын жышаанасы катары билүү сыяктуу көрүнүштөр пенденин ыйманынын тайыздыгынан же мен мусулманмын дегенибиз менен ошо мусулманчылыкты, дин Исламды толук кандуу түшүнбөгөндүгүбүздөн кабар берет жана мунун акыреттеги жазасы канчалык оор экенин Алла Тааладан башка эч ким билбейт.

Андыктан бул санда алгач аталган маселенин тарыхынан, маселени кеңири иликтеген жана мындай көйгөйдөн арылуунун жолун сунуш кылган макаларларга, кадыресе уланып келаткан рубрикаларыбызга күбө болосуздар.

Ошондой эле төр маек рубрикабызда өлкөбүздө далай жылдардан бери Ислам жаатында алгылыктуу иштерди аркалап келе жаткан Илияз Назарбеков агай менен болгон кызыктуу баарлашуу окурмандарыбызга зарыл болгон так маалыматтарды бере алат деген ишеничтебиз.

Кыргызды ааламга тааныткан, көөнө мурас болгон «Манас» эпосундагы мурун жарык көрбөгөн эпизоддор, окуялар, т.а. ошо кездеги кыргыз элинин Ислам динине болгон мамилеси, дегеле улуу эпосто адамбаласына эки дүйнөгө пайда келтирер чакырыктар бар экендигин бул сандагы «Манас – элдик мурас» аттуу макаладан окуй аласыздар.

Урматтуу окурмандар! Келе жаткан Орозо айтыңыздар маарек болсун! Алла Таалам жалпыбызга аманчылыкты, тынчыкты буйруп, бакубат турмушка жеткирсин! Келерки сандан жылуу маанайда жолугушканча сак-саламатта болуңуздар!

Акыйкат мерчем

Ислам дининин ырым-жырымдарга болгон көз карашы

3

Али Муслу

Төр маек

Мен көзү ачыктар менен беттешүүгө дайым даярмын!

9

Ильяз Назарбеков

Багыт

Туура ишенүү жана туура жашоо

15

Өмөр Пакиш

6 ТҮРКӨЙ ИШЕНИМДЕР

Шамшидин Маматкулов

17 ОО, МУСУЛМАН, МААРЕК БОЛСУН МАЙРАМЫҢ!

Иман Кыдыралиев

18 Диний таалим-тарбия алуунун маанилүүлүгү

Хидайет Айдар

21 «Көзү ачыктарга илингенден баштап жашоом караңгы түн болду»

Анаржан Байтикова

23 КӨЗҮ АЧЫКТЫК, КАЙЫПТАН СҮЙЛӨӨ

Абдуррахман Хачкалы

24 Керемет

Осман Нури Топбаш

29 Ал-Кообиз жана ал-Баасит

30 ИБРАХИМ алейхис-салам

32 Ыйык Курандын маркумдарга пайдалуу болгондугу жөнүндө эки ооз сөз

Бахаддин Дартма

35 Манас - элдик мурас

Данияр Эркинбаев

37 АКЫРКЫ ПАЙГАМБАРДЫН (саллаллаху алейхи васаллам) КЕҢЕШИ

Садык Гавай

38 КУРАН жана биология илими

Кенжебек Чыйбылов

40 МУХАММАД бин ХАСАН аш-Шайбани

Абдысамат Орозов

41 Бакшылыктын жана төлгө салуунун шариаттагы өкүмү

Бакыт Мурзараимов

42 Сурооңузга жооп

Чубак Жалилов

43 АЗАН

Алайчы Сейитбеков

45 ТУУРА ТАМАКТАНУУ ДЕН-СОЛУККА ӨБӨЛГӨ

Тургунаалы Бокешов

46 Кайсы өлкөгө кандай түркөй ишеним бар?

Бакыт Жунусалиев

48 Кабарлар

Адам баласы табиятынан бир нерсеге ишенүүгө ийкемдүү зат. Кандайдыр бир кыйынчылыкка кез келсе, дароо андан арылуунун жолдорун издеп, эмнени укса ошону аткарууга даяр болот.

Ислам дининин ырым-жырымдарга болгон көз карашы

Али Муслу

Ырым-жырым – бул таза диндин негиздерине төп келбеген, ар кандай жолдор менен динге кирип, диний ишеним сыяктуу көрүнгөн иштердин жана түшүнүктөрдүн жыйындысы. Буларды Ислам динине таңуулоого мүмкүн эмес.

Диндердин тарыхына назар салганыбызда, ар бир доордо мындай жаңылыш түшүнүктөр, иш-аракеттер адамзат коомчулугунун ортоктош көйгөйү болуп, дайыма жандуулугун сактап келгендигин байкай алабыз. Учурунда мына ушундай көптөгөн ырым-жырымдар пайда болуп, алардын Ислам динине таңууланып келгендиги да ачуу чындык. Тилекке каршы, бүгүнкү күнү да айрым бир карапайым мусулман боордошторубуздун ырым-жырымдарга ишенип жүргөндүгү жүрөктү өйүтпөй койбойт экен. Кээ бирлери бул ырым-жырымдарды Ислам дининин өзүнчө талабы катары көрүп, аларды жан дили менен аткарууга жанүрөшөт. Алтургай алар мындай иш-аракеттерин, калпыс түшүнүктөрүн «чыныгы такыбаалык», ал эми буларга каршы чыгууну «Исламга каршы чыгуу, Исламдан алыстоо» деп билишет экен. Бул өтө олуттуу көйгөй. Ырасында Ислам динине төп келбеген түшүнүктөр, иш-аракеттер менен такыбаа болуу мүмкүн эмес. Тескерисинче, мындай ырым-жырымдар адам баласын чыныгы Исламдын өзөгүнөн алыстатып, чоң жоготууга учуратат. Чыныгы такыбаалык Ыйык Куран жана акыркы Пайгамбардын (саллаллаху алейхи васаллам) куттуу сүннөт жолу менен жуурулуша жашоодо гана жатат.

Кутман сахабалар жана чыныгы Ислам аалымдары мындай калпыс ишенимдер менен кылымдар бою күрөшүп келишкен. Учурда да бул багытта аалымдарыбыз колдоруна келген күч-аракети менен жанүрөшүүдө. Бирок тилекке каршы, мындай жаңылыш адаттардын тамыры соолубай келет. Адамзат коомчулугунун ортоктош көйгөйү болгон мына ушундай туура эмес ишенимдердин пайда болуп, тамыр байлашын шарттаган бир катар себептер бар. Бул себептердин эң негизгилери катары наадандык, түркөйлүк, үрп-адат, Исламды жаңылыш түшүнүү, Ислам дини жөнүндө терс чакырыктар (маселен: бүгүнкү күнү негизинен теле-радио, газета-журналдар аркылуу Исламдын согуш дини болгондугун каңкуулап мусулмандардын «террорист» катары таанытылышы), жеке кызыкчылыктар, адамдык алсыздыктар, Ислам динин туура эмес түшүндүрүү сыяктуу жагдайларды эскерсек болот.

Адам баласы табиятынан бир нерсеге ишенүүгө ийкемдүү зат. Кандайдыр бир кыйынчылыкка кез келсе, дароо андан арылуунун жолдорун издеп, эмнени укса ошону аткарууга даяр болот.

Адамдын мына ушул алсыздыгын жакшы билген айрым бир адамдар (м: көзү ачыктар) андан пайдаланып калууну жакшы өздөштүрүшкөн. Алар адамдын башын айландырып, ага туура эмес жолдорго багыт берүү менен коомчулукта өзүнчө кадыр-барк табышат.

Ниети түз карапайым мусулман боордошторубузда мындай карасанатай адамдардын кур-

мандыгынан куткаруу үчүн аларга аруу Ислам дининин негизинде туура түшүнүк берүү зарылчылыгы күч деп билебиз. Куранда чындык келгенде негизсиз ишенимдердин өзүнөн өзү жоюлаары маалымдалат. (Исра сүрөсү, 81-аят). Ислам дининин келиши менен жер бетинде көптөгөн туура эмес ишенимдер жыгылып, алардын ордуна акыйкат дин Исламдын асабасы желбиреген. Учурбузда айрым бир туура эмес ишенимдердин, ырым-жырымдардын уланып келе жатышы Исламдын алсыздыгын айгинелебейт. Себеби Ислам дининин негиздерин, Ислам динин жакшы тааныган адам мындай калпыс түшүнүктөргө алданбайт. Булардын дале болсо жандуулугун сактап келе жатышы элдин көбүнүн Ислам динин жетик түшүнө бербешинен улам келип чыгууда.

Ырым-жырымдардын пайда болушу

Диндер тарыхы иликтелген чакта, адамдар Жараткандын динин жайган пайгамбарлардан убакыт жагынан алыстаган сайын мурунку ишенимдеринен калган айрым бир ырасымдарын кайрадан улантып келишкендиги байкалат. Ошентип алар пайгамбарлар алып келген Жараткандын жалгыздыгын жар салуучу тавхид ишениминен алыстап, эски калпыс ишенимдерине кайтышкан. Жаңы келген ар бир пайгамбар алардын адамды туңгуюкка жетелеген мындай ишенимдеринен алып чыгуу үчүн болгон күчү менен жанүрөшкөн. Учурунда Жараткандын адал жолун жетик түшүнө албаган кээ бир коомдор пайгамбарларга каршы чыгып, ар түрлүү кысымдарды көрсөтүшкөн. Себеби адам баласы эң көп ишенимге, сезим-туюмга байланышкан жагдайларга өзгөчө аяр мамиле жасайт. Адам баласы өзүнүн ишениминин жаңылыш болгондугун билип-көрүп турса дагы көпчүлүк учурда кан-жанына сиңип калган ошол калпыс ишенимдеринен оңой-олтоң арыла албайт.

Пайгамбарлардын жолун жолдогон чыныгы аалымдар да жаңылыш ишенимдер, негизсиз ырасымдар менен күрөшүп келишкен.

Ар бир доордо, ар бир коомдо туура эмес жолго түшкөндөр ар дайым болуп, ар кайсы коомдордон Ислам динине кирген адамдар мурунку караңгылык доорунан анча-мынча үрп-адаттарын кошо ала келген.

Мусулман коомчулуктарында байкалган, бирок Исламдын негизги принциптерине төп келбеген айрым бир үрп-адаттар мусулмандарга негизинен байыркы Мисир, Бабил, Инд, Ажем, Рим жана Хелен деген аймактарда жашаган алгачкы коомдордон кирген. Мындан тышкары кээ бир калпыс ырасымдар жөөттөрдөн, христиандардан жана шамандардан өткөн.

Жылдыздардын кыймыл-аракетинен тыянак чыгаруу ырасымы адам баласына Калданийлерден (сириялык христиандардан, булар негизинен католик агымын карманышат) калган. Алгач сыйынуу максатында башталган бул ырасым убакыттын өтүшү менен мистикалык абалга айланган. Элдин башына балээ болгон көзү ачыктар карапайым калкты каалаганындай колдонуу, заалым өкүмдарларды өз буйруктарына моюн сундуруу үчүн болгон күч-аракети менен жанүрөп, кадыр-барк күтүшкөн. Мусулмандарга сириялыктардан көптөгөн калпыс ырасымдардын өткөндүгү чындык. Маселен, байыркы сириялыктар көгүчкөндү ыйык канаттуу катары кабыл алышкан. Бул ишеним мусулмандарга да өткөн. Бүгүнкү күнү айрым Ислам өлкөлөрүндө мечиттин короосуна келген көгүчкөндөргө жем берилиши, аларга өзүнчө «кол тийбестик» укугунун берилиши мунун таасын мисалдары.

Көрүстөндөрдө шам жагуу адаты Феникеликтерден бүгүнкү күнгө чейин жандуулугун сактап келе жаткан адат. Учурунда феникеликтер Сур шаарынын колдоочусу, байлыктын жана соода-сатыктын кудайы болгон Мелкарестин айкелинин алдында дайыма шам жагышчу экен. Археологдордун көбү бул адаттын байыркы «отко табынуучулуктан» калган адат болгондугун айтышат.

Чүпүрөк байлоо:

Чүпүрөк байлоо ырымы Түндүк жана Орто Азия элдеринин байыркы дини болгон Шаманизмге таандык ырым-жырымдардын катарынан орун алат. Шаманист түрк элдеринин ишеними боюнча, ар бир тоонун, ар бир куттуу булактын, көлдүн, дайралардын, бак-дарактардын жана асказоолордун «ИЗИ» деген ээлери бар.

Учурубузда Алтайлык шаманисттер ишенген ИЗИлер Көктүрктөрдөн калган жазууларда жалпысынан «Жер-Суу» деген сөз менен берилген. Көктүрктөр бул «Жер-Суу» делген рухтарды түрк журтчулугунун колдоочусу катары эсептешкен. Алардын ишеними боюнча, бул ИЗИлер адамдан курмандык талап кылып, талабын аткарбагандарга зыян беришет. Ошондой эле бул рухтар абдан топукутуу болушкандыгы үчүн аларга арнап чүпүрөк, же бир тутам аттын жалын байлоо, алтургай курмандык ниети менен ыргытылган таш дагы аларды ыраазы кылууга жетиштүү болгон. Учурунда мына ушундай ишенимдерге ээ болгон түрк элдери мусулман болгондон кийин да бул адаттарынан толук кандуу түрдө арыла алышкан эмес. Ал эми ырасында мындай жат адат Ислам динине такыр төп келбейт.

Төлгө ачуу:

Төлгө ачуу ырымы мусулман коомчулугуна Мисир (египет) жана Асур элдеринен кирген. Кээ бир адамдар: «Төлгөгө ишенбейм. Жөн эле ойноп ачтырып жатам» дешет. Ырасында бул туура эмес. Ислам дининде кандай таризде болбосун, төлгө ачтыруу, төлгөчүнүн сөздөрүнө ишенүүгө тыйуу салынган. Бул багытта Куран аяттарынын биринде төмөнкүчө маалымдалат: **«Эй, момундар! Арак, кумар, (сыйынуу үчүн) кадалган таштар жана жаанын огу менен төлгө тартуу – шайтандын ыплас иштери. Андан сактангыла! Мүмкүн кутулаарсыңар?!»** (Маида сүрөсү, 90-аят).

Ардактуу Мухаммад (саллаллаху алейхи вассаллам) Пайгамбарыбыз мындай деген:

«Тигил же бул чымчыктын сайрашын, учушун жамандыкка жышаана катары кабыл алуу, майда таштар менен төлгө ачуу, кумга сызыктарды чийүү аркылуу келечек жөнүндө өкүм чыгаруу (ар кандай жалган сөздөрдү айтуу) көзү ачыктыкка кирет» (Нававий, Мухйиддин, Риязуссолихиян, түркчө котормосу, 3, 219).

Бул аят-хадистерден байкагандай, төлгөчүлүк Исламда тыйуу салынган ыплас иштерден болуп эсептелет. Ойноп болсо дагы төлгөчүлөрдүн айткандарына ишенүүгө болбойт. Төлгөчүлөр өздөрүнө берилген белгилерге таянып келечекти көрүшкөндүктөрүн айтышат. Бул сөздөр толугу менен жалган. Айткандарынан миңден бири туура болуп калса дагы бул алардын кайып нерселерди билишкендигине далил боло албайт. Себеби кайыпты Алла Тааладан башка эч ким биле албайт. Адам баласы Алла Таала жараткан нерселер жөнүндө гана ой жүгүртүп, илим алууга аракет кыла алат. Эң акылдуу жандык болгонуна карабастан адамдын маалымат алуу мүмкүнчүлүгү чектелүү. Мына ушул мүмкүнчүлүктүн ары жагы адам баласы үчүн кайып ааламы, көзгө көрүнбөгөн дүйнө болуп саналат. Кайыптын сырлары Алла Тааланын илимине гана таандык. Адамдардын илгерилешине чоң тоскоолдук жараткан мындай ырымдар байыркы бутпарас коомчулуктарынан калган жат иштердин катарынан орун алат.

Айрым бир жаныбарлардын жамандыкка жышаана катары кабыл алынышы:

Мусулман коомчулуктарында бүгүнкү күнү да айрым бир канаттуулардын сайрашы, кээ бир жаныбарлардын улушу ар түрдүүчө жоромолдонуп келет. Булардан айрымдары жакшылыкка, айрымдары жамандыкка, айрымдары өлүмгө жышаана катары кабылданат. Байыркы римдиктер кээ бир канаттуулардын учушунан, сайрашынан ар кандай тыянактарды чыгарышкан. Бул адатты арабдардан

да байкоого болот. Маселен, үкү римдиктер тарабынан жамандыкка жышаана катары таанымал болгон. Иттин, карышкырдын улушун, кара мышыктын жолдон өтүп кетишин жамандыкка жышаана катары кабыл алуу ж.б.у.с. нерселердин бардыгы Ислам динине такыр төп келбеген жаңылыш ырым-жырымдардын катарынан орун алат. Бул багытта Мухаммад (саллаллаху алейхи вассаллам) Пайгамбарыбыз: «Үкүнүн сайрашында эч кандай жамандык жок. Мындай нерселерди жамандыкка жышаана катары кабыл алууга болбойт» деген (Сахих Муслим, түркчө котормосу, 7-том, 87-бет).

Жан-жаныбарлар, кучкач-канаттуулар каалаган учурунда кандайдыр бир себептерден улам улуйт да, сайрайт. Муну жамандыкка жоромолдоо туура эмес. Адам баласынын көз жумушу тигил же бул жаныбардын улушуна эмес, Жараткан Алланын эрк-каалоосуна байланыштуу. Биз мусулмандар ар бир адам ичээр суусу, татаар тузу түгөнгөндө одүйнө салаарына ишенебиз. Тигил же бул адамдын качан, кай жерде, кандай абалда жана канча жашында көз жумаарын биз биле албайбыз. Себеби Алла Таала Куран аяттарынын биринде мындай дейт: **«Биз силердин өлүмүңөрдү аныктап (ар бир адамдын өлүм мөөнөтүн так белгилеп) койдук. Бизден эч ким озо албайт! (т.а., Алла Таала белгилеген мөөнөттү эч ким өзгөртө албайт!)»** (Вакиа сүрөсү, 60-аят)

Андыктан Алла Тааланын буйругу өзгөрбөс мыйзам болгон соң эч ким тигил же бул канаттуунун сайрашынан, иттин улушунан коркпосун.

Ошентип ырым-жырымдардын, калпыс түшүнүктөрдүн пайда болушунун, алардын кеңири кулач жайышынын көптөгөн себептери бар. Бул себептердин эң башында адамдардын Ислам динин жетик түшүнө бербешти турат деп ойлойбуз.

Чындык билинбеген чакта жалгандын, башаягы жок негизсиз ишенимдердин өкүм сүрүшү - табигый коомдук талап. Мындай калпыс ишенимдерден арылуунун жападан жалгыз жолу – бул бизди бизден миң эсе артык тааныган Жараткандын мыйзамы менен (т.а., Ыйык Курандын жана сүннөттүн негизинде) өмүр кечирүү аркылуу өтөт. Мусулмандар учурунда Ислам дининин мыйзамдарын туура үйрөнүп, аны менен камыр-жумур жашаган чакта илгери, зор жетишкендиктерди багындырып, бейпил өмүр сүрүшкөн. Ал эми Жараткандын мыйзамынан алыстаган сайын ар түрлүү калпыс ырым-жырымдардын курмандыгына айланып, ар кандай балээлерге дуушар болушкан. Буга тарых да күбө.

Жараткан Алла бизге өзүнүн Ислам жолу менен өмүр кечирип, акыретке жарык жүз менен журт которушубузду насип буюрсун... Оомийин!

ТҮРКӨЙ ИШЕНИМДЕР

же кара мышык жолгу кессе...

Шамшидин Маматкулов

Динге болбогон, диндин негиздерине коошпогон, бирок кийинчерээк ар кандай жолдор менен динге киргизилген, ошентип бара-бара диний ишеним катары кабылданган нерселердин (ишеним, түшүнүк, ырым-жырым ж.б.у.с.) баары бидат же болбосо хурафа түшүнүгүнүн алкагына кирет.

Кимдин жолун кара мышык кесип өтсө, ал адамдын жолу болбойт.

Жаш баланын үстүнөн аттап өтсө же ал бала өзү жиптин, дарактын астынан өтсө, бою өспөй калат.

Кимде-кимдин оң колунун ичи кычышса акча кар-майт, сол колунун ичи кычышса акча каржайт, ал эми таманы кычышса жолго чыгат.

Жума, арапа сыяктуу ыйык күндөрү кир жууганга болбойт...

Жума, арапа сыяктуу ыйык күндөрү жана сапарга чыгарда ийне кармаган болбойт...

Караңгы киргенден кийин бирөөгө акча жана акты бергенге болбойт...

Кыркы чыга элек бөбөктүн тырмагы алынса, чоңойгондо ал бала ууру болот.

Кечинде (түндө) тырмак алган адамдын өмүрү кыскарат.

Жума күнү үйдү шыпыруу күнөө болуп эсептелет.

Ким күн баткандан кийин үй шыпырса, бактысыз болот.

Шыпыргыны тургузуп койгон болбойт. ж.б.у.с...

Ооба, баарыбыз эле жогоруда айтылган же ушуларга окшогон сөздөргө, ушундай түшүнүк менен ишенимдерге көп эле күбө болуп жүрөбүз. Мындай ишенимдерге күбө болгондордун арасынан: «аа, көрсө мусулманчылыкта ушундай турбайбы!. Али билгенибиз-

ден биле элегибиз көп турбайбы!?» – деген жыйынтыкка келишип, туура эмес ишенимдер менен түшүнүктү тутунгандар да жок эмес.

Ырас, билгенибизден биле элегибиз көп. Бирок, жогорудагыдай ишенимдер Ислам динине таптакыр туура келбей тургандыгын диний сабаты жок же болсо да аз адамдар кайдан билсин. Демек, аалымдар менен динди билген адамдардын башкы милдети элге динди туура жеткирүү болуп эсептелет. Элдер да динди туура үйрөнүүгө аракет кылуусу керек.

Анда кеп ушул ишенимдер тууралуу болсун.

Жогоруда айтылган же ушуларга окшогон түшүнүк менен ишенимдер, ушул сыяктуу ар кандай ырым-жырымдар **ХУРАФА** деп аталат.

Мына ушундай динде болбогон, диндин негиздерине коошпогон, бирок кийинчерээк ар кандай жолдор менен динге киргизилген, ошентип бара-бара диний ишеним катары кабылданган нерселердин (ишеним, түшүнүк, ырым-жырым ж.б.у.с.) баары бидат же болбосо хурафа түшүнүгүнүн алкагына кирет.

Кайсы гана дин болбосун анын басып өткөн жолунун дээрлик бардык этабында бидат, хурафа жана туура эмес ишенимдер ошол динди тутунган элдердин баш ооруткан маселесине айланган. Мурунтан бери келаткан мындай маселе азыркы күндө деле эл арасына кеңири жайылган. Мындай көйгөй мусулмандардын арасында да бар. Башкача айтканда, мусулмандардын арасында

да Ислам дининин негиздерине таянбаган, динге шайкеш келбеген ишенимдер, т.а. хурафалар кездешет. Мындай хурафалар диндин аркасы менен күн көргөн мите курттар сымал келишет. Тилекке каршы, учурубозда диний сабаты чала же сабатсыз бир топ мусулмандар жогоруда айтылгандай диндин боорунда мите курт сымал жашаган хурафаларга ишенишип, ошого жараша амал кылышууда. А түгүл айрым хурафаларды кудум диний бир өкүм катары кабылдашууда. Керек болсо кээ бир мусулмандар мындай аракетин «чыныгы диндарлык» деп кабылдашкандыктан андай хурафаларга каршы чыккандарды «динден алыстоо», «итаатсыздык», «динге моюн сунбагандык», «ишенимбестик», «каапырлардын адамы» же «дин душманы» деп эсептешет. А чын-чынына келгенде динде болбогон, динге туура келбеген ишеним жана түшүнүктөрдү кармануу эч кандай диндарлыкка жатпайт. Тескерисинче, хурафа менен бидаттар улам убакыт өткөн сайын бара-бара адамдарды карманган дининин түпкү негиздеринен, асыл өзөгүнөн алыстатат. Ал эми чыныгы диндарлык бир гана Ислам дининин негизги булактарында (Куран менен сүннөттө) көрсөтүлгөн итикад (ишеним), ибадат (кулчулук) жана адеп-ахлактуулук негиздерин кабыл кылуу жана ошол принциптердин негизинде жашоо менен гана болот.

Эл ичинде дин Исламдын негиздерине коопогон, акылга сыйбаган, туура эмес ишенимдер менен хурафалар көбөйүп кеткендиктен алардын айрымдары бир чети адамды таң калтырса, бир чети мусулмандарды аябай өкүндүрүүдө.

Кутман сахабалар, улуу Ислам аалымдары мындай туура эмес ишенимдер, т.а. хурафалар менен кылымдар бою күрөшүп келишкен. Бул күрөш азыркы учурда деле уланууда. Бирок, хурафалар менен туура эмес ишенимдер түп тамырынан бери биротоло жок боло элек.

Мусулмандарды көйгөйтө салган хурафалардын жок болбостон тамырлап бутактоосунун бир канча факторлору (себептери) бар. Түркөйлүк, туура эмес пропаганда же үгүттөө, коомдук же жеке кызыкчылыктар, элдин таза ишенимине кыянаттык кылуу же аны өз пайдасы үчүн колдонуу, динди туура эмес түшүндүрүү, кандайдыр бир деңгээлде үрп-адат, миссионерлердин иш-аракеттери ж.б. себептер хурафа менен туура эмес ишенимдердин пайда болуусуна, таралуусуна жана тамырлоосуна себепкер болгон башкы факторлордон болуп эсептелет.

Адам баласынын табияты ишенимге, ынанууга ылайыкташтырылган. Башына бир мүшкүл же бир балээ келээри менен шыпаа табуу үмүтү менен ар кандай чараларга кайрылат жана ким-

ден эмнени укса ошону орундатууга шашылат. Адамдардын мына ушундай алсыздыгы менен алсыз жактарын өтө жакшы билген айрым адамдар (м. эмчи-домчу, бүбү-бакшы, төлгөчү менен көзү ачыктар) аны өз кызыкчылыгына пайдаланып алууну аябай жакшы өздөштүрүшкөн. Ошентип алар элдин ишенимин өз пайдасы үчүн колдонушуп, элди туура эмес жолго же ишенимге салышат. Ал гана эмес акырындап отуруп айлана-чөйрөсүндө кандайдыр бир деңгээлде руханий кадыр-баркка да ээ болуп алышат.

Ошентсе да ак пейилдүү, аксанатай мусулман бир туугандарыбызды тигиндей карасанатай кишилердин туткуну менен таасиринен куткаруу керек. Ал үчүн элди эскерттип, туура түшүнүк берүү, хурафалар менен туура эмес ишенимдерди жок кылуу үчүн эринбестен акыйкатты сүйлөп жеткирүү керек.

Анткени акыйкаттын келээри менен батыл, туура эмес ишенимдердин жок боло тургандыгы тууралуу Ыйык Курани Каримде минтип айтылган:

«Алла Өз сөздөрү менен батылды (туура эмес сөздөрдү) жок кылат жана акыйкатты орнотот» (Шуураа сүрөсү, 24-аят).

Арийне, Ислам дининин келиши менен жер жүзүндөгү канчалаган батыл ишенимдер менен туура эмес түшүнүктөр жок болгон. Учурубоздагы хурафалардын жашап жатышы Ислам дининин күчсүздүгүнөн эмес, көпчүлүк элдин Ислам дининен жакшы кабардар болбогондугунан жана дин адамдарынын элге диний маалыматты жакшылап, толук жеткире албагандыгынан улам болуп жатат. Анткени, Ислам динин, анын принциптерин жетик түшүнгөн адам эч качан хурафалар менен батыл ишенимдерге кабылбайт да, таасирленбейт да.

ХРИСТИАН МИССИОНЕРЛЕРИ ТАРАБЫНАН ЧЫГАРЫЛГАН ХУРАФАЛАР

«Шейх Ахмаддын осуяты» же «Шейх Ахмаддын каты» деген темадагы кагазды кезиктирбеген жан аз болсо керек. Азыр ал интернет чыгаары менен миссионерлер тарабынан кайрадан интернетке чыгарылып жатат. Окурмандар мындай хурафага «туткун» болбоосу үчүн ал кат тууралуу жазууну эп көрдүк.

Барган сайын бул кат да өзгөрө баштады. Башында ал катты жазган адам «Ыйык жердин күзөтчүсү» делген болсо, кийинчерээк «Ыйык жердин ачкычын алып жүрүүчүсү» деп аталды. А азыр болсо «Ыйык жердин хатиби» деп аталып калыптыр. Андан да кызыгы ал адамга түшүндө мындай деген аян берилиптир:

«Кыямат кайымдын алааматтары чыга баштады. Өтө жакынкы мезгилде 3 сутка күн тутулат. Андан кийин күн батыштан чыга баштайт. Куран адамдардын көзүнө көрүнбөй калат. Кимде-ким бул катты (же осуятты) укканы менен жазбаса, башка бирөөлөргө жөнөтпөсө башына мүшкүл күн түшсүн... Эгерде бул катта жаңылыштыгым бар болсо, аркы дүйнөгө ыймансыз кетейин...»

Бул миссионерлер тарабынан Ислам динине тымызын, куйтулук, арам ойлуулук менен хурафа катары киргизүүгө аракет кылынган «келжирек кат» болуп эсептелет. Алардын максаты – Ислам динине хурафа киргизүүгө аракет кылуу, башты айландыруу, аз да болсо мына ушундай маанимаңызы жок нерселер менен алектендирип, олуттуу нерселерден оолак тутуу.

Мурунураак бул каттарда «эгерде жалган айткан болсом, каапыр болоюн» деп жазылып келген болсо, эми «бул дүйнөдөн ыймансыз кетейин» же «аркы дүйнөгө ыйманы жок кетейин» деп жазыла баштаптыр. Бул таптакыр туура эмес. Анын үстүнө шарият боюнча минтип касам ичкенге болбойт.

Бул хурафанын башталганына бир канча жыл, керек болсо кылым болуптур. Бирок, «Шейх Ахмад» деген ойдон чыгарылган адам «өлбөстөн» азыркы күнгө чейин миссионерлер аркылуу кат жолдогону жолдогон. Мурунку каттарда «бизге жеткен кабарларга караганда бул катты жалган деген бир адамдын ошол күнү уулу өлүптүр, ал эми бир доктор бул катты таратпагандыгы үчүн машинасы менен бара жаткан кезинде аварияга учураптыр» деп жазылган. Мына ушуга окшогон коркутуулардан кийин бул катты өз маалында тараткандарды ар кандай сыйлыктар күтүп тургандыгы айтылат. Мурункуларында акчанын суммасы жазылган болсо, кийинчерээк ал сумма көбөйүп жазыла баштаган. Акыркы учурдагы каттарда эч кандай сумма тууралуу айтылбайт. Анын ордуна «3 күндөн кийин күн батыштан чыга баштайт» деген жазуу орун ала баштады. Алар минтип айткандан бери канчалаган «3 күн» өтүп кетти. Бирок, алиге дейре алар айткан кыямат башталбады. Кыяматтын башталаары тууралуу Жакабанын (Иегованын) күбөлөрү сыяктуу канча жолу «даталарды» айтканы менен алардын баары төгүнгө чыгып олтурат.

Эми көңүл бура турган нерселер:

Ислам дининде түш далил болуп эсептелбейт. Бул каттын эч кандай баркы да, наркы да жок. Кудум диний китептер менен материалдар жетпей жаткансып, алардын ордуна бул каттар таратылып жатат. Эң негизгиси Алла Тааланын буйруктарын аткарбай, тыйгандарынан да тыйылбаган адам бул катты жайылтуу менен кантип Жараткандын

ыраазычылыгына ээ боло алат!? Ансыз да бул каттын «авторлорунун» максаттары – мусулмандарды диний амалдардан алыстатып, ушуга окшогон хурафалар менен алектентип алаксытуу болуп эсептелет.

13 САНЫНА БАЙЛАНЫШКАН ХУРАФА

Айрым жерлерде 13 саны бар каттар таратылууда. Бул дагы азыркы учурдагы өзүнчө хурафа. Христиандардын айтуусу боюнча, 13 деген сан бактысыздыкка дуушар кылат. Ал эми бул катты карап чыксаңыз бир канча 13 санын көрөсүз. Маселен, түшүмдө Азирети Зейнепти көрдүм деген кыздын жашы 13тө, кембагал болсо 13 күндөн кийин байга айланса, бай адам 13 күндөн кийин байлыгынан ажыраган, улгайган аксакал 13 күндөн кийин абакка түшсө, бир кызматкер 13 күндөн кийин жумушунан айдалган. Бул катты 13 бетке жазып, 13 адамга тараткан адам 13 күндөн кийин ийгиликке жетишсе, таратпай койгон адам болсо 13 күндөн кийин балээге дуушар болгон.

Сандардын жыйындысы 13кө барабар болгон маанилүү окуялардан Азирети Мухаммад Пайгамбардын (саллаллаху алейхи ва саллам) 571-жылы төрөлгөндүгүн ($571 = 5+7+1 = 13$), христиандардын ыйык борборлорунун бири болгон Константинополдун (азыркы Стамбулдун) мусулмандар тарабынан 1453-жылы ($1453 = 1+4+5+3 = 13$) каратылып алынгандыгын эске алсак христиан фанаттарынын эмне үчүн 13 санын бактысыздыкка дуушар кыла турган сан катары кабыл алыша тургандыгы бир аз да болсо байкалып турат.

Ал эми Ислам дининде жакшылык менен жамандык бир гана Жараткан Алла Тааладан боло тургандыгына ишенүү принциби бар. Демек, эч бир сан эч кандай касиетке, сырлуу күчкө ээ эмес. Ошондой эле мындай «каттар» адамды бакытка жеткире да, бакыттан куру жалак калтыра да албайт.

Баарыбыз Ислам динин терең түшүнүүгө, ар кандай хурафалардан оолак болуп, чыныгы Ислам динин Жараткан Өзү ыраазы боло тургандай таризде жашоого аракет кылабыз.

Ильяз Назарбеков:

...Көзү ачыктардагы элдер таң калган «бир нерсе» бул – ЖИН. Күнөөкөр пенге көзүн ачтырарган алдын жиндин талаптарынын баарына макул болгон. Ошо мойнуна алган жингер аркылуу айрым бир көз боемочулуктарды көрсөтүп келишет...

Мен көзү ачыктар менен беттешүүгө дайым даярмын!

Суроо салган
Акылбек Халбеков

- Агай кеп оролун көзү ачыктыктын таржымалынан баштасак.

- Көзү ачыктык бул тээ илгертен бери келаткан кесепети оор балээ. Мунун качан пайда болгондугу тууралуу тарыхта так маалымат жок. Бирок ыйманды да, ахлакты да, тарыхты да камтыган биздин Ыйык Куранда фараондун сыйкырчылары жөнүндө кеп жүрөт. Анда сыйкырчылар Муса (алеихис салам) пайгамбар менен күч сынашкандыгы маалымдалган.

Биздин өлкөдө болсо көзү ачыктыктын бар экендиги тээ шаманчылыктан бери белгилүү. Бирок бакшы, палчы, төлгөчү сыяктуу аттар менен аталып келген болсо, эгемендүүлүктү алгандан бери өтө көбөйүп көзү ачык деген аталыш менен элдин аң-сезиминен, көпчүлүктүн ишениминен бекем орун алганга жетишти.

Көзү ачыктар менен сүйлөшө келсең алар: «Катуу ооруга чалдыктым. Доктурга бардым болбоду. Молдого барсам да айыга албадым. Акырында көзү ачыкка көрүнгөндөн кийин оорудан айыгып, ал тургай көзүмдү ачтырып, азыр адамдарды көрүп жатам. Адамдарды көрбөсөм дагы ооруп калам. Азиздерим мага жардам берип турушат» дешет. Бухарий, Муслимдин сахих хадистер жыйнагында Пайгамбарыбыз Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) булар тууралуу: «Шайтан (жин) адамдардын каны менен кошо айланып, жашап жүрөт» деп айткан. Бул хадисти Сафия энебиз Алла Элчисинен угуп, айтып берген. Адамдын ичинде кара жиндин бар экендигин мусулмандын эң ишенимдүү далили болгон куттуу

хадистен уктук. Экинчиси, «менин жиниме тийбе», «менин жинимди козгобо», «менин жинимден этият бол», «Эшматтын жини катуу», «Ташматтын аркасы бар» жана башка ушул сыяктуу сөздөрдү айтып жүрбөйбүзбү, өзүбүздө жин бар экендигин тастыктап. Жогоруда айтылган илимий, анан мынабу практикалык далил жиндин каныбызда бар экендигинин айныгыс далили. Эми кептин башына кайталы. Эл ичинде күнөөгө белчеден баткан адамдар көп. Адам күнөөгө канчалык малынган сайын аны күнөөдөн кайтарбоо үчүн дарамети күчтүү, илимдүү, дасыккан тажрыйбалуу жиндер келип кирип алат. Шуара сүрөсүнүн 221-222-аяттарында Алла Таала минтип айтат: **«Мен силерге айтып берейинби шайтандар кимдерди жандайт. Алар күнөөкөрлөргө жана жалганчыларга келип кирип алышат. Алар (ага) кулак салышат. Анткени алардын баары жалганчылар!»**.

Эми муну бираз чечмелеп берели. Жиндер асмандагы периштелердин сөздөрүн укканга аракет кылып биринин үстүнө бири чыгып бийикке көтөрүлүшөт. Ошол себептен периштелер аларды жылдыздар менен атып түшүрүшөт. Ошондо чала угуп калган бир чындыкка жүз жалганды кошуп өздөрүнүн көзү ачыктарына айтып келишет. Окурмандар: «Демек, периштелер талкуулаган планды жиндер угуп, аны көзү ачыктарга айтышат экен. Көзү ачыктардын билгени ошондон экен» деп ойлобошу керек. Аятта: «Алардын баары жалганчылар!» деп айтылып жатканынын өзү эле мусулманга жетиштүү деп ойлойм.

Демек, «Ооруй берип, ооруй берип» деген адамдардын ичине жин кирип алган болот жана анын бир кан тамырын кысып же бир жерин бурап, мыжыгып туруп алат. Бул жерде айта кетчү дагы бир маалымат, жиндер биз сыяктуу эле, мусулман, христиан, медик, музыкант болушат. Күнөөкөр адамдын ичине медик жин кирип кеткендиктен бир жерин көп жылга созулган ооруга дуушар кылат. Доктурга барып айыга албагандыгынын да олуттуу себеби бар. Себеби медицинада шизофрениялык, психологиялык оорулардын этимологиясы жок. Ал ооруну козгой турган вирус, микроп, бактерияны таба алышпайт. Канды текшере келсе таза чыгат. Анан: «Каның таза экен, сен тазасың, кыргызча кылыш керек» деп кутулушат. Аныгында ал адам ооруп жатат. Бизге келген ооруларды иликтеп көрсөк, дээрлик баары алгач доктурга, анан молдолорго барышат. Бирок бизде такыбаа, жин боюнча толук маалыматы бар, жинди окуп чыгарып жүргөн тажрыйбалуу молдолор аз болгондуктан анча-мынчалардын деми менен жин чыга койбойт. Тескерисинче кара жин чала сабат молдонун өзүнө кол салышы мүмкүн. Ушу темага байланыштуу бир окуяны айтып берейин. Бир аялдын ичине жин кирип кетип он жети жыл ооруйт. Көптөгөн бейтапканаларга көрүнүп, көп молдого дем салдырып көрөт. Окуткан сайын оору күчөйт. Акырында баягы жин куудай сакалы бар, апшак кийим кийген, ак селдечен карыяга кубулуп жанагы аялдын көзүнө көрүнөт да: «Мен сенин пириңмин. Сен мени пир катары кабылдап, мойнуңа алышың керек. Менин ар бир тапшырмамды кынтыксыз аткарышың керек. Ошондо гана алдагы оорудан айыгасың, болбосо өмүр бою азап чегип өтүп кетесиң!» деп кыпкыргызча сүйлөйт. Бир чети таң калса, бир чети он жети жылдан бери жаны зыркырап жүргөн аял аргасыздан жиндин айтканына көнүп мойнуна алат. Ошо замат башта айтканыбыздай чымчып же мыжыгып турган жерин жин койо берээри менен аялдын ооруган жери басылып, магырап, жаны жай ала түшөт. Талапка көнөөрүң менен айыгып кетип жатсаң, бул жакшы нерсе турбайбы, деп бүт дити менен берилип атактуу көзү ачык болуп кетип жатканы ошондон. Сурасаң көзү ачыктардын баары өз тарыхын ошентип башташат: «Ооруй берип, ооруй берип, арга түгөнгөндө ушу жолго түштүм».

-Айрым адамдар аларга касиет болуп жатпайбы? Бир нерсеси болбосо ошончо атактуу болмок эмес, эл да аны айланчыктамак эмес - деген сөздөргү айтып жүрүшөт. Муну кандай түшүнсөк болот?

- Туура айтышат. Бир нерсеси эмне? Көзү ачыктардагы элдер таң калган «бир нерсе» бул – ЖИН. Күнөөкөр пенде көзүн ачтырардан алдын жиндин талаптарынын баарына макул болгон. Ошо мойнуна алган жиндер аркылуу айрым бир көз боемо-

чулуктарды көрсөтүп келишет. Көзү ачыктар эч убакта «менин жиндерим» деп айтпайт, ар дайым популярдуу болуп калган сөздөр менен: «менин адамдарым, менин азиздерим ушундай деп жатышат, мен дарылабайм, азиздерим айыктырат...» деп тил эмизешет. Кээ бирлери Кудайдын атын сатышат. Себеби Кудайды бетке кармаса, алардын бизнеси жакшы жүрүшөт. Башта айтпадыкпы, ар бир адамдын жин-шайтаны болот деп. Тигинин жини биздин жиндер аркылуу биздеги маалыматтардын баарын ачык-айкын көзү ачыкка маалымдайт. Анан көзү ачык отуруп алып: «Оң жактагы кошунаң Дордойдо, сол жактагы кошунаң Орто-Сай базарында соода кылат экен. Уулун менен келиниң Москвада, кызың Свердловскийде иштешет экен. Аялың Цумда телевизор сатат экен. Сенин башыңда оор жүк айланып жүрөт, жети атаңдан бирөөнөн калган экен, сага түшөөрү белгилүү болуп турат, муну жандыкка которуп, өткөрүп койбосок, сен такыр оңбой каласың. Анын үстүнө бөйрөгүң ооруйт экен. Жыл сайын бир курс дарылансаң да айыга албай жүрүптүрсүң» деп шок кылат да, кайырмакка илип, дагы далай сөздөрдү ышкыртып, өзүнө пайда келтире турган талаптарды коюп адамга психологиялык атаканы баштайт. Тиги көрүнгөнү барган адам ойлойт да: «Атымды, атамдын атын, жадагалса, алыста жүргөн уул-кызымды да билип койду. Чыныгы касиеттүү адам деген ушундай болот турбайбы!» деп алдастап, чекесин муздак тер басып, анын көзүнүн агы менен тең айланып, айтканынан чыкпай ишенип калганы ошондон. Жупуну кийинген кембагалыраак адам келсе, ага: «Сен тоок алып кел, оорунду тоокко өткөрүп койоюн» дейт. Эгер кымбатыраак сотка көтөргөн тыңыраагы келсе, ага: «Сен кара кой алып келбесең болбойт, жүктү, жүзүңдү саргарткан алдагы илдетти койго өткөрүп берейин» дейт. Эгер акыркы үлгүдөгү жип минип, кычырап кийинген, алтын-күмүштөн чынжырларды тагынган байы келсе: «Абал чатак жагына айланганы турат. Сиз бир жылкы же уй алып келиңиз, убагында өткөрүп салбасак, же жолуңузду ачып койбосок өзүңүзгө убал» деген сыяктуу сөздөр менен коркутуп-үркүтүп олтуруп айтканын өндүрүп алышат.

- Адамдын социалдык абалына жараша талап кылгыдай көзү ачыктар менен жиндер эмне боорукер болушабы?

- Абдан туура суроону бердиңиз. Мен да ошого күйөм да. Алар ошончолук эле мээримдүү, боорукер экен адамды андан бетер кыйнабай ошол ооруну бекер эле талаадагы таранчыларга, каргаларга, бакага, жыланга, койго эмес карышкырга, жылкыга эмес каманга өткөрүп салбайбы. Жок. Алар эти желе турган адал, кымбат жаныбарларды өздөрүнө менчиктештирип алыш үчүн жанагыдай боорукер көрүнүп алдап жатат. Өткөрүп койдум,

бара бериңиз, баары жакшы болуп калат деп туруп эптеп мал көбөйтмөй, дүнүйө жыймай алардыкы. Эгер көзү ачык айткандай, оору жаныбарга өтө турган болсо, ал башка жаныбарларга да сөзсүз өтүшү керек. Кудай Өзү сактасын. Азыр ашканада таракандар, чычкандар көбөйүп кетти, элдин малын кырып чөөлөр көбөйдү. Өзүңөр да иликтеп көрсөңөр болот, азыр талаа-түздөгү бекер жаныбарларга, жырткычтарга өткөрүп берем деген бир да көзү ачык жок. Бул жорук туруш-турпаты менен алдамчылык, шарлатандык.

- Жиндер жана булар менен тыгыз кызматташкан көзү ачыктар келечек тууралуу биле алышабы?

- Адамзат да, жиндер да келечек тууралуу алдын-ала эч нерсени билбеши Курандын көптөгөн аятында, Азирети Пайгамбарыбыздын көп хадистеринде ачык-айкын айтылган. Бир гана мисал берели. Алла Таала Куран-и Каримде Жин сүрөсүнүн 26-27-аяттарында мындай дейт: **«Ал Аллах кайыпты билүүчү Зат жана Ал Өзүнүн бул илимин (кайыпты) эч кимге ачпайт. Айрым бир сырларды гана алды-артына (периштелерден) сакчыларды коюп туруп Өзү тандап алган элчилерине (пайгамбарларына) гана айтат».**

Аятта айтылгандай, Алла Таала белгилеген чекте гана Мухаммад Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) да кыямат кайымдын келечекте боло турган кичине, чоң белгилерин маалымдаган. Андан сырткары тозок менен бейишти көрсөткөн. Эмне үчүн? Пайгамбарлыкты далилдеш үчүн жана акыретке биздин даярдык көрүшүбүз үчүн, башкача айтканда, бизге керек болгондугу үчүн. Ушундай акыйкаттарды көзү менен көргөндөн кийин элге жетик түшүндүрсүн деген максат жатат бул жерде. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Алланын амири менен тээ жетинчи кылымда үч-төрт кабат имараттар жок кезде, элдер жалаң кабат үйдө, алачыкта жашап жүргөн кезде айткан: «Аялдардын көбү базарга чыкканда, арактын түрү көбөйгөндө, ар биринер башкаңардан карыз болгондо жана бедуиндер жарыша бийик үйлөрдү кура баштаганда кыяматтын жакындап калганын билгиле!». Туура, куудулдар айткандай, азыр аялдар базарда, эркектер казанда. Илгери универмагдарга кирип калсак, «экстра» анан «пшеничный» деген гана эки түр арак болчу эле. Азыр түрүнүн көптүгүнөн башың айланат, атын атай албай тилиң сынат. Чындыгында бүгүнкү күндө арактын 250дөн ашык түрү бар. Пивону, вино, коньякты айтпай эле койоюн. Азыр карызым жок деген адам аз эле болсо керек деп ойлойм. Мына япондор сейсмикалык жактан туруксуз аймактарга тоголок шардын жана пуржинанын үстүнө 50, 60 кабат, түштүк Корея 103 кабат имаратты курду, Манастан Чубак кем бекен деп туруп америкалыктар 110 кабатты курду эле,

учурда арабдар Дубайда «Буруж ал-араб» деген 148 кабаттуу имаратты куруп жатышат. Мындан ары андан бийик имаратты курууга мүмкүн эмес, бул бийик имараттардын эң акыркысы болууга тийиш деп окумуштуулар айтып жатышат. Анткени улам бийиктеген сайын аба суюлат, дем алуу мүмкүн болбой калат. Жашайм дегендер космонавттар сыяктуу скафандер кийип алып жашашы керек го дейм.

Он төрт кылымдан кийин эмнелер болоорун кайыптан билген Пайгамбар дагы көп нерселерди билген эмес. Маселен, бир согушта душмандын ортосуна чейин кирип кетип тиши сынып, башы жарылып жарадар болуп чыккан. Мындай болорун же кайыпты каалагандай алдын-ала билгенде балким кирмек эмес беле? Бир жөөт аял койдун этин уулап туруп Пайгамбарга жедирген. Ошол уулануу Алла Элчисинин (саллаллаху алейхи васаллам) өлүмүнө себеп болгон. Мындай мисалдарды санай берсек өтө эле көп. Жыйынтыктап айтканда, жиндер өткөн чактан көрүнгөнү келген адамдын өлгөн жакындарын, анча-мынча таржымалын, учур чактан аты жөнүн, иштен айдалганын, ооруп-сыркап жүргөнүн гана айта алат. Бирок көзү ачыктардын уюму дейбизби, ассоциациясы дейбизби, иши кылса өзүнө ишенген эң кыйындары чогулуп алып миң какшаса да эртең эмне болоорун, бүрсүгүнү кандай окуя болорун жана келечек тууралуу эч качан, эч убакта так айта алышпайт.

-Күнөөкөр адамдар көзүн ачтырышат деп айттыңыз. Жалпы журтка белгилүү болсун үчүн айтып койсоңуз, булар фасыкпы, эки жүздүүбү же каапырбы?

- Көзү ачыктардын баары каапыр. Эмне үчүн? Себеби Алла Таала Куранда «...Асман-жерде Алладан башка эч ким кайыпты биле албайт» (Намл сүрөсү, 65-аят) дейт. Ал эми алар: «Алла Таала менен биз гана кайыпты билебиз дешет. Же болбосо «мен Алла жөнөткөн пайгамбармын» деп дөөрүшөт. Эдди ширкке ишендиришет, өздөрүн Кудай Таалага теңешет. Ошол себептен булар ачыктан-ачык каапыр жана тозокто түбөлүк калуучулар. Худ сүрөсүнүн 31-аятында адамзат тарыхындагы даңазалуу жана Алла Тааланын ардактуу пайгамбарларынын бири Нух (алейхис салам) кайыптан эч нерсе билбей турганын какшап-какшап айткан. А бул жерде болсо кошунасынан башка эч ким тааныбаган кимдир бирөөлөр көзүн ачтырып алып: «Мына кайыпты мен билемин. 24 саат бою каалашынча айтып беремин» деп жатат.

Эми булардын каапыр болгондугуна хадистен далил келтирели. Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): «Ким төлгө салса, ким төлгө салдырса, ким келечектен алдын ала кабар берсе, ким «менин келечегимди айтып бер» деп келсе, ким сыйкырчылык кылса, ким «жолун бай-

лап бер, ысытып-суутуп бер» деп келсе, ушулардын баары бизден эмес» деди. «Бизден эмес» дегени – бул мусулман эмес, каапыр дегени. Пайгамбарыбыз дагы бир хадисинде айтты: «Ким көзү ачыкка келип, ошонун сөзүнө ишенсе, жана аны бирөөгө айтып берсе, ал каапыр болду». Бул хадис ал-Баззар жана Амран бин Хусайн аттуу эки сахабадан риваят кылынып, Бухарийде, Муслимде жана сунану Абу Давудда жазылган. Муну азыр «Осторожно колдовство» деген китептен окуп берип атам. Автору шейх Абдулазиз ибн Абдуллах ибн Басс. Басылып чыккан жери Казан басмаканасы, 2005-жылы чыккан. Бул хадис ушул китептин алтынчы бетинде жазылуу.

Пайгамбарыбыз дагы хадисинде минтип айткан: «Кимде-ким көзү ачыкка жөнөлө келсе, анын ошол күндөн баштап кырк күнгө чейин намазы (дуба-ибадаттары) кабыл болбойт. Ал эми ким көзү ачыкка жардам сурап келип, анын айтканына ишенип, башка бирөөгө ошону кайталап айтып берсе, ал каапыр болот». Мындай адамдар тообо кылулары керек. Эми көзү ачыкка барбаган адамдар калбай калды көрүнөт, астагфируллах. Эми ошол баргандардыр баары Жаратканга алакан жая кечирим тилеп тообо кылышы керек. Ушул Куран аяттарын жана Пайгамбарыбыздын хадистерин окугандан кийин Аллага чын ыкластан тообо кылып, экинчи мындай жаман иштерге барбаганга сөз берип кечирим тилешсе, иншаллах, чоң азаптан кутулушкан болушаар эле.

- Көзү ачыктар дагы башка эмнелерди айтып адамдарды кылтакка илишет?

- Кээ биринде булардын мындай эрежеси бар. Адамзаттын өмүрүндө сөзсүз боло турган нерселерди айтып коркутушат. Мисалы үчүн «сизге көз тийиптир» дешет. Албетте, кичинекейинде баары жакшы көрүнөт. Маселен, эшектин коделеге, койдун козусу, жылкынын кулуну Аланын Кудурети менен ушунчалык сулуу көрүнөт. Айрыкча адам баласы наристе кезинде сүйкүмдүү, таттуу болот. Башкаларды мындай кой, жакшы көрүп олтуруп өз ата-энесинин көзү тийип, сугу кириши мүмкүн. Анан «сенин башың ооруйт экен» дешет. Ар бир адамдын башы ооруйт. Айрыкча адамдардын башы азыр катуу ооруп жатат, кайдан акча табат экенмин деп. Анан дагы бир күлкүндү келтиргени, көзүңдүн асты шишип турса, «сенин бөйрөгүң ооруйт экен» деп хирург болуп чыга келишет. Көздүн асты шишигенде бөйрөктүн оорушун менимче элдин баары билбесе да, врачтын баары эле билет.

- Бүткүл адамзаттын көзү көрүп, б.а. ачык экенине карабай эмне үчүн жин менен тыгыз иштешкен адамдарды көзү ачык деп айтабыз?

- Туура. Мына сиздин да көзүңүз ачык, менин да көзүм ачык турат. Көзү көрбөгөн же көзү такыр ачылбаган адамды сокур, көр деп койбуз. Деген

ле бардык элдердин көзү кадыресе ачык, маселен, индустардын көзү бакырайып чоң келсе, бүтүктөй көрүнгөнү менен кытайский, корейский көздөр деле ачык.

Ортодогу айырма, биз тоо-ташты, дарыяны, деңизди, айлана-чөйрөдөгү нерселерди гана көрөбүз. А булар болсо келишим түзүп жин менен иштешип жаткандыктан жиндерди көрөт жана алардын ортомчулугу менен суратпай туруп өткөн чак менен учур чакты айтып адамдардын оозун ачыргандыктан буларды көзү ачык дейбиз.

- Эми «булар келечектен кабар бере албайт» деп жатпайбызбы. Мына ушуга мисал-галилгериңиз барбы?

- Туура суроо болду. Албетте, бар. Болгондо да буга супер далилим бар. Муну тарыхый же болбосо, сенсационный далил деп койсок да болот. Бул «Агым» гезитинин 2005-жылдын 6-майындагы санында жарык көргөн Кыргызстандагы супер көзү ачыктардын бири Төлөмүш кызы Бурулсун деген аялдын интервьюсу. Муну мен супер көзү ачык дегеним, -эң туурасын Аллах билет- элдер бул аялды Акаевдин жеке өзүнүн көзү ачыгы болгон. Акаев ага Нарындан жана Бишкектен үй алып берген, дешет. Бизде жакшы сөздөр бар: «Калк айтса, калп айтпайт», «Жел болбосо, чөптүн башы кыймылдабайт» деген. Ошол Төлөмүш кызы Бурулсундан интервью алган журналисттин аты-жөнү Фаризат Асанкалый кызы. Фаризат сурап атат: «Мына эми эки айдан кийин 10-июлда Кыргыз республикасынын президенттигине шайлоо болгону турат. Урматтуу Бурулсун эже, эми Кыргызстандын экинчи президенти болуу бактысы кимдин маңдайына жазылган?» деп. Ошондо Төлөмүш кызы Бурулсун оозу-мурду кыйшайбай туруп жооп берип атат: «Кыргызстандын экинчи президенти Феликс Кулов болот деп мен кесе айта алам. Муну мага Кудай аян аркылуу билдирди». Мына! Ошентип арадан эки ай өттү. Шайлоо болуп, баарыбызга маалым болгондой, Курманбек Бакиев Кыргызстандын экинчи президенти болуп калды. Бул гезиттин ошол саны, анын ксерокчөчүрмөлөрү менде бар. Элдерге тараткам. «Окугула, көзү ачык деген мына ушундай» деп. Бул бир.

Экинчи Кыздархан деген көзү ачык болгон. Бул аял «Сырдуу дүйнө» деген газетага интервью берип жатып: «Бардык чоңдор, депутаттар, атактуу аттуу-баштуу адамдар бизден кеңеш алып турат. Биздин айтканыбыз менен иш болот. Бир гана Абдыганы Эркебаев кежир. Ал мен айтканды укпайт. Мен ага айтканмын: - Сен депутат болосуң. Бирок спикер боло албайсың» дегени бар. Эгер керек болсо, бул гезиттин санын архивдерден таап далилдеп бергенге дайым даярбыз. Ошол күндөрдүн биринде мен Ашыраалы Журдиновдун (учурда бу киши Медакадемиянын

ректору) үйүндө конокто олтургам. Ошондо Ашыраалы аке мага кайрылып: «Мына, молдоке, бул жерде Кыздархан деген көзү ачык Абдыганы Эркебаевди депутат болосуң, ал эми спикер боло албайсың, деп айтыптыр. Буга сиз эмне дейсиз?» деп калды. Гезитти жаңыдан колго алып жатканымда телевизордон Ала-Тоо маалымат программасынын диктору сөзүн баштап: «Бүгүн эки палатанын кошмо заседаниеси болуп, депутаттар бир ооздон Абдыганы Эркебаевди спикер кылып дайындады» деп жиберсе болобу? Анда мен: «Мына, жообуңуз» дедим.

Мына, супер көзү ачыктардан экөө. Бурулсуну «президент Кулов болот» деди. Бакиев болду. Кыздарханы «А. Эркебаевди спикер болбойт» деди. А Абдыганы Эркебаев менин билишимче бир жолу эмес, эки-үч жолу спикер болуп иштеген.

Эске түшкөндө мынабул маанилүү окуяны да айта кетейин. Үстүбүздөгү 2009-жылдын 4-июнунда «Кут ордо» деген көзү ачыктардын борборунда көзү ачыктар менен жолуктук. Бул жолугушууну кино-режиссер Мураталиев Тилек аттуу жигит уюштурду. Биз тараптан Кадыркул ата, медицина илимдеринин кандидаты, стоматолог Молдобаев Болот, Кыргызстанда халал-стандартты жетектеген жигит учурда омбудсмен Турсунбек Акундун кеңешчиси Кулов Умар, «Арыш» коомунда иштеген Нургазы, анан Тилектин өзү барды. Ошондо биз алты адам экенбиз. Ошентип 4-июнда төртүнчү күнү бардык. Боз үй тигип койушуптур. Боз үйдүн ортосуна кран чыгарып койуп, «бул замзамдын суусу» деп ичип жатышкан экен. Ал эми алардан Дубашев Жаныш, Дубашев Бакыт, «кыргызды кантип байытыш керек» деген коомдун жетекчиси Бердибек, анан булардан сырткары дагы төрт киши бар. Ошентип алар жетөө, биз алтоо болдук. «Кут Ордо» көзү ачыктар борборунун жетекчиси Дубашев Бакыт, башкы идеологу Дубашев Жаныш экен. Чоң боз үйдүн жанына кичине боз үй тигип койушуптур. «Бул кичине боз үй эмне? Мунун баласыбы?» дедик. «Жок, бул жерге кут түшкөн. Ошонун үстүнө тигип койгонбуз» дешти. Булардын жетөөсү тең көзү ачык. Ошентип айтышуу башталды. Көзү ачыктар ыйык тоолорго чыгып сыйынаарын айтты эле, Умар алардан: «Тоонун чокусунан чыгып сыйынат экенсиңер. Кокус даарат ушаткыңар келсе, тоонун этегине түшүп заара кылып кайра чыгып барасыңарбы же турган жериңерде койо бересиңерби?» деп сурады эле этекке түшпөй эле чокуда эле даарат уштаарын айтышты. «Анда силердин тооңор ыйык эмес экен. Силер ыйык деген тооңорду булгап жатпайсыңарбы? Ушу кантип туура болсун?! Силер Кудай менен сүйлөшүп жатабыз деп жатасыңар. Мен деле сүйлөшүп жатам десем ишенесиңерби? Ишенбейсиңер. Алла Таала катардагы адамдын баары менен сүйлөшө бербейт, айрыкча силердей дин безерлер менен. Ал Улук Зат эң акыркы

Пайгамбар Мухаммад (алейхис салам) менен гана сүйлөшкөн. Андан кийин эч кимди пайгамбар кылып жибербейм, эч ким менен сүйлөшпөйм деп айткан. Биз маселен Куранды Ыйык деп билгендиктен аны бийик жерге койобуз. Жадагалса, дааратсыз кармабайбыз. А силер болсо ыйык деп ишенген нерсеңерди булгап коюп камаарыбай жүрөсүңөр! Мына өзүңөр деле көрүп жүрөсүңөр, Сулайман того элдер чыгып алып арак-шарап ичип, силер сыяктуу булгап жүрүшөт. Демек, Сулайман тоо ыйык эмес» деп дагы далай сөздөр айтылды. Бир-бир ачууланып, бири-бирибизге тап бергидей болуп кызуу сөздөр айтылды. Иши кылып биздин айткандарыбызды кабыл алгыдай түрү жок алардын. Ошондо сөздү мен алып мындай дедим: - Туугандар, жолугушууларда боло жүргөндөй менин бир адатым, баары бир силер илимий жол менен айтканга түшүнбөйт экенсиңер.. Макул болсоңор, мен азыр Куран окуйм, бир-эки саат окутандан кийин жиниңер козголуп өзүңөр менен өзүңөр сүйлөшө баштайсыңар, же кыйкырып бийлеп киресиңер же уктап каласыңар. Эгер натыйжада менин айткандарымдын бирөө да ишке ашпаса, анда силердики туура, биз жеңилген болобуз – деп сунушумду айттым. Аңгыча өзүбүздүкүлөрдөн да, каршы тараптан да убакыттын бүтүп калганын айтып калышты. Ошентип башка күнгө дагы бир жолугушуу уюштуруп, менин сунушумдун кандай жыйынтык алып келээрин көрмөй болдук да, тарап кеттик. Биздин бул беттешүүбүз журналисттерге да жеткен экен, алар келип катышууну суранышты. «Уктата албай калса, шерменде болобуз» деп өзүбүздүн балдардын айрымдарынан беттешпей эле койсок кандай болот деген пикирлер чыкты. Мен аларга Курандын Ыйыктыгын, анда Алланын кудурети бар экендигин, мындай иш менин тажрыйбамда бир нече жолу болгондугун айттым. Арадан жети, сегиз күн өткөндөн кийин ортомчулук кылып жаткан Тилек келди да: - Мага Дубашев Бакыт телефон чалды. Болуптур, мусулмандардын айтканы туура экен. Биз жыгылдык, келбей эле коюшсун – дептир. Демек, жоон топ молдо барганда көзү ачыктардын жиндери качып кетип калгандыктан алар ойлонбой туруп өз эрки менен менин Куран окушума макул болушкан. Биз кеткенден кийин жиндер келип кайра алардын ичине кирип, мурункудай башкарууну колго алып, сөзүнөн кайтарып тим болушту. Көзү ачыктар менен болгон беттешүүбүз ушундайча аяктады. Ошентип көзү ачыктардын жалганчылыгы далилденген тарыхый окуя болгон. Муну эл биле жүргөнү жакшы. Кут ордонун көзү ачыктары менен беттешүүгө, алардын анык жүзүн элге чыгарууга мен дагы эле куштармын. Кайсы күнү чакыруу болбосун мен даярмын Кудай буйруса.

- Агай, эми булардын элге тийгизген зыяндары жөнүндө айтып берсеңиз.

- Биринчи адам босогодон аттап кирээри менен босогого бир жинди коюп туруп, ошол жин менен иштешет. Көзү ачыкка барган киши үйүнө бир топ жинди ээрчитип барат. Ошентип жин ээрчитип келген адамга жиндер шашпай төрт-беш жыл өткөрүп туруп бир күнү залакасын тийгизет. Же болбосо, өмүрүнүн акырында айнып калды деп коет. Айнып, эмне сүйлөгөнүн билбей алжып өтүп кетет. Кээ бир ата-энелер кыздарынын күйөө баласы менен жакшы жашап кетүүлөрү үчүн сүрөттөрүн алып, көзү ачыктарга барышат: «Мынабул менин кызым, бул күйөө балам. Ушуларды ысытып бер» дешип. Мына ушул жерде көңүл бура турган нерсе: «Көзү ачыктар эмне үчүн алардын сүрөтүн же буюмун алып кел?» дешет. Себеби, алар ошол нерсени өздөрүнүн жиндерине көргөзүшүп, жагдайларын түшүндүрүшөт. Анан жин баягы сүрөттөн көрүп алып, аты-жөнүн тактап, башка жиндер менен байланышып туруп, келип анын ичине кирет дагы, анын акыл-эсин, эрк-каалоосун өзүнүн эркине өткөрүп алат. Ошентип жакшы көрсөткөн адамды жакшы, жаман көрсөткөн адамды жаман көрүп калат. Муну «ысытма-суутма» дейт. Ошондо тажрыйбасыз көзү ачык болсо, ысытманын заказын алып туруп, суутма кылып салышы мүмкүн.

Булардын дагы бир зыяны оңой эле айыкчу оорунун күчөп кетишине себеп болуулары. Мындай учурларды адамдар бизге көп айтып келишет. Бул адамдар көзү ачыкка ооруп барса, ал: «Мен азиздериме айтып коём. Сизди айыктырып койушат. Сиз бара бериңиз. Ооруканага барбай эле койуңуз» деп коет. Ошентип алар жүрө беришип, оорулары күчөп, өтүшүп кетип оор дартка чалдыгышат. Булардын одүйнө салгандары канча?! «Мына, азиздер келип айыктырат, мына, мына...» деп өздөрүн жооткотуп, көзү ачыктарга ишенип балдарынан ажыраган ата-энелер ыйлап келишти бизге. Ал эми доктурларга айтса, «Ээ, бул жеңил оору эле го. Өтүшүп кете элек кезинде бир эле дары менен айыкмак» дешет, дейт. Мына ушундай зыяндары болуп атат. Эмне үчүн булар көзү ачыктардын айтканын так аткарып коркуп калды? Себеби адамдарга таң калычтуу баягы сурабай туруп аты-жөнүн билип койгон касиеттери аларды такыр эле жүрөгүнүн үшүн алып койгон. «Атымды билип алды, кошунамды билип алды» деп бекем коркуп калган. Ошон үчүн доктурга алпарбай койушкан. Мындай мисалдар бүгүнкү күнү ондоп, жыйырма-лап саналып жатат. Мына ушул жүрөктү өйүйт. Анан ошол жабыр тарткан адамдар аларды милицияга бергенден коркушат. Эмнеге? «Анткени алар дубалап салат» дешет. Мына ушулардын кесепетинен канчалаган бечаралар көз жумуп жатат. Көзү ачыктардын арасынан кан тамырга

аюнун майын, өсүмдүктөрдүн сокторун куюп жүргөндөр болуп атат. Ээ, айланайын, эми кан тамырга кантип май куйсун? Ошентип канчалаган адамдарды майып кылып койушууда.

- Агай айтсаңыз, мына ушул көзү ачыктардын жамандыгынан арылуу үчүн эмне кылуу кажет?

- Эл болор иш болуп бойосу канып дегендей, болор иш болгондон кийин келип атышат. Албетте, мындан коргонуунун жол-жоболору болушу керек.

Эң биринчи реалдуу коргонуу бул – Жараткандын жалгыздыгын жар салган Тавхид ишенимин, демек, Ислам динин жетик түшүнүп, ошонун негизинде өмүр кечирүү болуп эсептелет. Себеби Ислам дини – бул адам баласынын эки дүйнөлүк бактысы үчүн Жараткан Алла Өзү белгилеп берген мыйзам. Алла Таала бизди бизден чексиз эсе артык тааныгандыктан бул мыйзам - биздин табиятыбызга эң ылайык келген теңдепсиз мыйзам. Адам баласы дал ушул мыйзам менен өмүр кечиргенинде сынак жашоонун оош-кыйышында мүңкүрөп отуруп өзүн таштап койбой, сабырдуулук менен Жаратканга миң мертебе шүтүр келтирип, чыныгы бакыттын мөлтүр булагынан даам сызат. Ошондо гана адам баласынын жашоосу өз нугу менен туура жолдо өтөт.

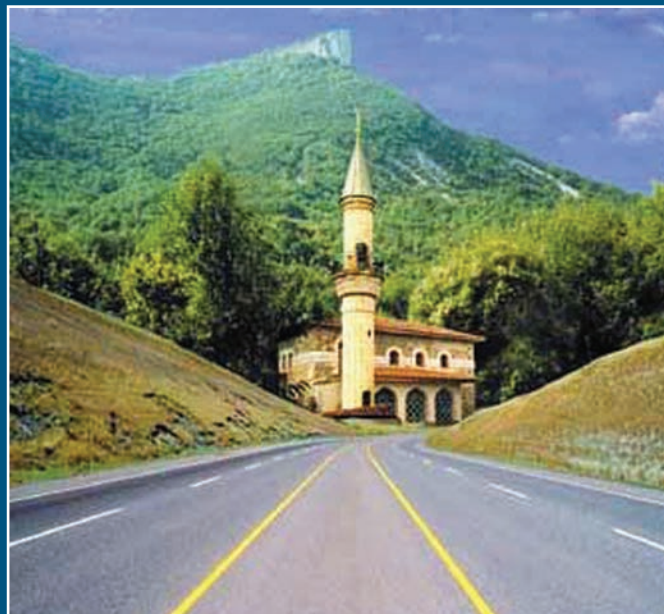
Экинчиден ушундай ысытма-суутмалардан, байлатмалардан, көзү ачыктардан арылуу үчүн «зикир» кылуу (б.а., Жараткан Алланы чын жүрөктөн эстеп даңазалоо) кажет. Алла Таала Курандын көптөгөн аяттарында «Мени эстегиле!» деген. Маселен: «фазкуруунии азкуркум»-«Мени эстегиле, Мен да силерди эскерем», «вазкур исма роббака букротауа асиилаа!»-«Жараткан Эгеңди эртең менен жана кечинде эсте!» деген аяттар. Бул аяттарды Алла Таала бекеринен айткан жок. Булар Жараткандын буйругу. «Эртең менен» дегени «түн күнгө айланып жаткан кезде Мени эстегин» деп атат. «Кечинде» дегени «күн түнгө айланып бараткан учурда» дегенди түшүндүрөт. Бул жерде чоң маани бар. Адам баласы ушул буйрукка ылайык жашаса, шайтан-жиндердин ар кандай жаман иштеринен толук кандуу түрдө корголгон болот. Эгер өзүнө жанагындай нерселерди окутуп койгондугуна, сыйкырлангандыгына ишеними чоң болгон адамдар мына ушул зикирди баштоолору керек. Ошондой эле алар кадимки эле зайтундун майы (оливковое масло) менен башынан аягына чейин бир да жерин кургак калтырбастан күнүгө шыбанып, Бакара сүрөсүн эгер иштебеген адам болсо үч маал утуп, иштеген адам болсо бир маал утуп турса, ал Алланын уруксааты менен ошол жамандыктан арылат, андан жин чыгат, инша-аллах. Доктурлар айыктыра албаган эпилепсия ооруларын да ушинтиш керек. Анткени булар да жинден болот.

Туура ишенүү жана туура жашоо

...Өзүнө каршы баш көтөрүп, туура жолду чанган көрпөнгөни заматта кырсыкка дуушар кылып, азапка салууну эп көрбөгү. Анткени Ал бизди сыноо үчүн убактылуу өмүр берип, бул дүйнөгө алып келген...

Өмөр Пакиш

Теология илимдеринин доктору

Он сегиз миң ааламды, анын ичинде адам баласын кынтыксыз түрдө жараткан Алла Таала ага сүйлөө, окуу, үйрөнүү, нерсе тууралуу ой жүгүртүү, жакшы менен жаманды бири-биринен айырмалоо сыяктуу дагы көптөгөн жакшылыктарын тартуулаган. Муну менен эле чектелбестен башка жандуулардан айырмалап адамзаадага эркти берген. Мына ушундай артыкчылыктарды ыйгарган Алла Таала адам баласын өз алдынча таштап салбай, Өзүнүн жер жүзүндөгү өкүлү кылып дайындап, кантип ишенүү, кандай жашоо керек экендигин жиберген пайгамбарлары жана түшүргөн Китептери аркылуу билдирип турган. Түпкү атабыз, алгачкы инсан Адам Атанын ошол эле маалда алгачкы пайгамбар болгондугу бул акыйкатты айгинелеген таасын далил.

Адам баласын жер бетине халифа кылып дайындаган Алла Таала шекшинүүгө жол бербегидей деңгээлде Өзү менен жана жердеги башка макулдуктар менен кандай таризде байланыш куруу керек экендигин ачык-айкын маалымдаган. Башкача айтканда, Жараткан Алла пендени Өзүнө гана ибадат кылдыруу, жер жүзүн заттык жана рухий өңүттөн пайдаландыруу, бузукулукту, жамандыкты тосуу үчүн жаратканын айтуу менен катар инсанды халифа кылып тандагандагы максатын жар салган.

Андыктан адам баласы бүт ааламдын Ээси жана жаратуучусу Алла Таала экендигине ишенип, Ал көрсөткөн жол менен жашоого милдеттүү. Ошондой эле Алланын өкүмү астында жашап жатканын, Анын көзөмөлүнөн эч убакта сыртта калбай турганын, өз билгениндей жашагысы келген менен анысы Жараткандын максат-мүдөөсүнө шайкеш, ыраазылыгына төп келбей турганын эгерим эстен чыгарбай, мына ошол улуу максат-мүдөөгө ылайык жашаганга жан үрөшү керек. Муну менен ка-

тар пендезат өзүнө убактылуу өмүр берилип, бул дүйнөгө сыноо үчүн жаратылганын баамдап, сооптуу иштерди көп жасоого, күнөөдөн оолак болууга тырышышы керек. Өзүңүз ойлоп көрүңүз, бизде ата-бабаларыбыз, жакын туугандарыбыз болгон. Алла Таала аларды да бул дүйнөгө сыноо үчүн жараткандыгы себептүү, сынактын мөөнөтү аяктаган соң кайра алып кеткен. Азыр алардын топурактын астында «акыреттеги сот» күнүнө чейин жалгыз жатканын эстен чыгарбашыбыз керек. Алар кыяматта өлчөлүү өмүрдүн, берилген жаамы жакшылыктардын, жасалган жакшы-жаман иштеринин сурагын берип, же баар табат, же азап тартат.

Алла Тааладан башка бизди эч ким суракка да тарта албайт, биздин тагдырыбыз тууралуу өкүм да чыгара албайт. Ошондуктан ар бир инсан Жараткан Алланын буйруктарына баш ийип, Ага кулчулук кылып, бул дүйнөнүн сынак майданы экенин билгени абзел. Ар бир момун-мусулманда «Жараткандын сынагынан ийгиликтүү өтүшүм керек» деген жалындап турган максаты болушу керек. Бул улуу максатка ылайык мусулман пенде дин Исламга төп келбеген бардык жолдорду адашкан, бузуку жол деп билүүгө тийиш. Мына ошондо гана ыймандуу адам бул сыноо дүйнөдө бакыттын даамын татып, акыретте түбөлүк бак-таалайдын кучагында «бейиште» өмүр сүрөт. Тескерисинче напсите, алдамчы сезимдерге жетеленип, туура эмес жолдорго түшүп кетсе, эки дүйнөдө тең бушайман болуп, азап-кайгынын зынданы болгон тозокко түшүп түбөлүк мңкүрөп кала берет.

Башта айтып өткөндөй, Жараткан Алла эң алгачкы инсан болгон Адам (алеиҳис салам) менен Обо энебизди бул дүйнөгө жиберген. Адамзат урпагынын жашоо ыңгайын, жүрүм-турумдук эрежелерин алгачкы муталим, алгачкы ата-энебизге үйрөткөн.

Атеизмдин тарыхында айтылып жүргөндөй, алгачкы адамдар өз алдынча, каалагандай таризде жашашкан эмес. Жараткан Алла буйруган туура жолдо жашап, айбан сыяктуу эмес, адам сыяктуу жашоонун ыңгайын көрсөтүп кетишкен. Алла Таалага моюн сунуу деген маанини туюнткан «Ислам» сөзү алгачкы элчи Азирети Адамдан (алеихис салам) тарта жиберилип турган пайгамбарлар аркылуу так, даана, тажрыйба түрүндө көрсөтүлүп келген улуу диндин ысмы болуп эсептелет. Ошол орошон пайгамбарлар бул улуу динди кантип кармауу керек экендигин көзү тирүүсүндө жалпы журтка жар салып, үгүт-насаат иштерин жүргүзүп, натыйжада азбы-көппү, артына үмөт калтырып кетишкен. Тилекке каршы, мезгилдин өтүшү менен шайтанга азгырылып, напси кумарына жетеленген көрпөндө туура жолдон оолактаганы аз келгенсип, напси оор келген эрежелерди чыгарып, ага жага турган жоболорду киргизүү менен акыйкат динди бузганга чейин барышкан. Айрым макулдуктарды Улуу Жаратканга теңеп, Ага таандык болгон сыпаттарды, өзгөчөлүктөрдү алсыз жандууларга таңуулап, жадагалса сыйынып, акыйкаттан бир топ алыстап кетишкен.

Ошого карабай Жараткан Алла пендезатты зордоп туура жолго киргизүүнү ылайык көргөн эмес. Анткени мындай иш жер жүзүнө халифалык кылуу деген вазийпабызга төп келмек да эмес. Ошондой эле Өзүнө каршы баш көтөрүп, туура жолду чанган көрпөндөни заматта кырсыкка дуушар кылып, азапка салууну эп көрбөдү. Анткени Ал бизди сыноо үчүн убактылуу өмүр берип, бул дүйнөгө алып келген. Акыйкаттан алыстап, бузуку жолго түшкөн адамзат урпагын заматта жок кылуу «сыноо» деген кынтыксыз, нары үлкөн мерчемге туура келбейт эле. Ал ошол эле маалда адашкан адам коомун каалагандай жашагыла деп өз жайына да койгон жок. Мезгил мезгили менен акыйкат динге чакырган, жүрүм-туруму менен мыкты үлгү көрсөтө алган элчилерди, пайгамбарларды жиберип турду. Алгачкы пайгамбар Адамдан (алеихис салам) бери даават кылынып келаткан «Тавхид» ишенимине элди чакыруу келип кеткен бардык пайгамбарлардын алгы максаты эле.

Ар бир пайгамбар Алла Тааланын өкүмдөрүн, буйруктарын өз коомуна татыктуу жеткирип, өз вазийпасын кынтыксыз өтөгөнгө аракет жасаган. Өз вазийпасы соңуна чыгып пайгамбарлар өмүр менен кош айтышкандан кийин бир кылым, эки кылым өтпөй элдер баягы таз кейпин кийип, динге болгон ишеними, амалы тайыздап, напси кумарына көбүрөөк ыктап кетишкен. Натыйжада убакыттын өтүшү менен үмөттөр пайгамбарлар алып келген акыйкаттын руханий өзөгүнөн такыр оолактап, чолок акылдын, азоо напсинин жетеги менен ар кимиси өз алдынча, ар башка ыңгайда жа-

паганга өтүшкөн. Тилекке каршы, мындай ыплас турмуш адам баласына бул жалганда да, акыретте да нагыз бакытты тартуулай алган эмес.

Адамзат пайгамбарлар жар салып кеткен «Жалгыз Аллага ишенүү -Тавхид» ишениминен четтеп, Жараткандан башка нерселерди кудай деп таанып, аларга сыйынып, ал тургай ахлактык жактан өтө начарлап кеткен учурда Алла Таала Азирети Мухаммадды (саллаллаху алейхи васаллам) инсан жана жин ааламына акыркы Пайгамбар катары жиберген. Демек, Мухаммад Мустафадан кийин кыяматка чейин эч бир эскертүүчү, эч бир пайгамбар, Куран-и Карим сыяктуу эч бир ыйык китеп жиберилбей турганын унутпайлы. Алла Таала Азирети Мухаммадды акыркы Пайгамбар, Куран-и Каримди акыркы Китеп катары жибергенине караганда, бул акыркы эскертүү адамзат кыямат кайымга чейин муктаж боло турган бардык суроо-талаптарга жооп берет дегенге негиз бар.

Алла Таала Ыйык Куранды Өзү түшүргөнүн жана аны жок болуп, бурмаланып кетүүдөн Өзү сактаарын ачык-айкын билдирген. Чындыгында Ыйык Куран Мухаммад Мустафага (саллаллаху алейхи васаллам) кандай түшкөн болсо, үгүт, чекиги өзгөрүүсүз бүтүн бизге туура жолду көрсөтүп, жандүйнөбүзгө бейпилдик тартуулап келүүдө. Анын күнү бүтүнкүдөй сакталып калгандыгынын дагы бир себеби, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) 23 жылдык Пайгамбарлык убагында Жараткан Алладан келген аяттарды заматта катчыларга жаздырып, муну менен эле чектелбестен ыйман келтирген момун мусулмандарга үйрөтүп, жаттатып койгон. Мына ошондон тарта алгачкы мусулмандардын пакиза дилине уюган, мээсине сиңип калган Ыйык Куран жазуу түрүндө да, ооз эки түрдө да муундан мунга өтүп келе жатат. Мусулмандардын, асыресе Ислам дининин эң чоң артыкчылыгы - Куран-и Каримдин кыпындай да бузулбастан, кол тийбестен, бүтүнкү күндө өзгөрүүсүз колдо жана акыл-эсте жатталуу тургандыгында. Маселен, Мусага (алеихис салам) жиберилген Тоорат да, Исага (алеихис салам) жиберилген Инжил да мындай артыкчылыктан кол жууп калганына көп убакыт болгон. Башкача айтканда, катардагы пенделердин алымча-кошумчасынан кийин аталган эки китеп тең «ыйыктыктан» тайган. Биз бул жерде Тоорат менен Инжилди адамдардын авторлугу астында бүт бойдон бузулган, ичинде «вахийдин» үлүшү калган эмес, ыйыктыгын биротоло жоготкон деп жаткан жерибиз жок. Адамдар бир топ жерине алымча-кошумча кылып жибергенден кийин нукуралыгына шектенүү жаралган. Муну өздөрү да моюнга алып жүрүшөт. Ошондой болсо да айрым жерлериндеги нукура вахийлер (билдирүү) Куран-и Каримде айтылгандарга дал келээрин айтпай коюуга болбос. Бул жерден биз Куран-и Каримдин эски Китептерде айтылгандарды

тастыктаган Кудайы Китеп экендигине күбө болобуз. Азирети Мухаммаддын Пайгамбарлык келгенден кийинки жашоо таризи, сүйлөгөн ар бир сөзү, ибараттуу жүрүм-туруму, т.а. сүннөтү эч кандай тоскоолдуксуз момун-мусулмандардын аң-сезимине, жашоо ыңгайына кыгтай уюп, бүтүнкү күндө активдүү ишке ашырылып келе жатканы зор мааниге ээ. Анткени Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Ыйык Курандагы бардык буйруктарды жана өз оозунан чыккан ар бир сөздү ийне-жибине чейин турмушка ашырып, дин Исламды жашаса, адам баласы түбөлүк бакытка жетээрин ташка тамга баскандай көрсөтүп, даңгыр жолду салып кеткен.

Бүтүнкү күндө «мен мусулманмын» деген ар бир инсандын мойнунда Куран-и Каримди жана Пайгамбарыбыз Мухаммаддын (саллаллаху алейхи васаллам) куттуу сүннөтүн мыкты үйрөнүп, андан соң аны келечек муунга татыктуу үйрөтүү, жетик түшүндүрүү, сүннөткө шай келген бүтүндөй жүрүм-туруму менен үлгү болуу милдети турат. Тарыхка кылчайсак, Ислам дини жаңы келгенде алгачкы мусулмандар жашоонун бүт эрежесин Куран менен сүннөттөн алып, бак-таалайдын кучагында бейпил турмуш кечирип, тарыхка «бакыттын кылымы» деген өлбөс-өчпөс из калтырып кетишкен. Мунун натыйжасында алар эки дүйнөнүн бакытка жетишкен. Кыска убакыттын ичинде көптөгөн өлкөлөргө акыйкат илимди, куттуу сүннөттү тарата алышты. Алардан кийинки мусулман муундар Куран менен сүннөттү карманган чакта тынч, бейпил, бактылуу өмүр кечиришкен. Дин наамына чыгарылган бузуку ишенимдердин жана бидаттын артынан түшкөндөн бери ортобуздагы ынтымак ыдырап, бейпилдик качканы сыңары, бейишке баруу мүмкүнчүлүгүбүз да азайып баратат. Бул маселе тууралуу Алла Таала Ыйык Куранда мындай деп буйруйт: **«Эгер Алланы сүйсөңөр, келгиле мени ээчигиле, ошондо Алла силерди сүйөт жана күнөөңөрдү кечирет»** (Аали Имран сүрөсү, 31-аят).

«Ырасында, бул Менин туура жолум, эми аны менен гана жүргүлө. Башка жолдор менен жүрбөгүлө, алар силерди Анын жолунан чыгарып койбосун» (Анаам сүрөсү, 153-аят).

Сүйүктүү Пайгамбарыбыз өз хадисинде мындай деген: «Кимде-ким динибиздин түпкү негизине төп келбеген бир нерсени чыгарса, ага көңүл бурулбашы керек, анысы жараксыз» (Бухарий, Сулх, 5; Муслим, Акдия 17, 18).

«Айтаарым ушу: Сөздөрдүн эң жакшысы Алланын Китеби, жолдордун эң жакшысы Мухаммаддын жолу, сүннөтү болуп эсептелет. Куран менен сүннөткө төп келбеген, кийин чыгарылган бидаттар иштердин эң жаманы болуп эсептелет. Бидаттын баары адашуу, бузукулук...» (Муслим, Жума, 43).

ОО, МУСУЛМАН, МААРЕК БОЛСУН МАЙРАМЫҢ!

Иман Кыдыралиев
акын

«Ак» - деп билип, - «Алла алдына бармагым»,
Арзан эмес кымбат жолду тандадың.
Аруулантып, асылдантип дилиңди,
Акыретке ашыга амал камдадың.
Алла Таала буйруганын аткарып,
Кайтарганга карыш басып барбадың.

Ар убакта айкөлдүктөн тайбадың.
Ажарыңдан нур төгүлүп жайнадың.
Асылдык бейм, жараткандан жалгаган,
Ак пейлинди адамдарга жайганың.
Алла Таала аман-эсен жеткирди.
Оо, мусулман, маарек болсун майрамың!

Ылдамдыкта ташкынындай дайраның,
Жер бетинде сөзү тарап Алланың,
Ыраазы болуп насип кылсын Жараткан,
Бүт ааламга дин Исламдын сайраның.
Бар адамзат жалпы ыйман келтирип,
Бири калбай бүт жаннатка бармагың.

Оомийн!

Диний таалим-тарбия алуунун маанилүүлүгү

Хигайет Айдар

Теология илимдеринин доктору,
профессор

Ислам дини боюнча таалим-тарбия алуу адамзат урпагынын калыптанышында өзгөчө маанилүү орунду ээлейт. Ошондуктан Алла Таала өзүн «Рабб» б.а., «тарбиялоочу, тартипке салуучу, таалим берүүчү» деп мүнөздөгөн. Ыйык Куранда эң көп кайталанган сөздөрдөрдүн бири – бул «Роббул-ааламиин» сөзү. Мунун мааниси «бүтүндөй ааламды теске салуучу, тартипке келтирүүчү» дегенди түшүндүрөт. Ошондой эле Алла Таала Өзү азирети Адам атага бардык нерсенин ысымдарын маалымдаганы жөнүндө Куран аяттарында мындай дейт: «(Алла Таала) **Адамга бардык нерсенин ысмын үйрөттү**» (Бакара сүрөсү, 31-аят). Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз да өзүн «мугалим» катары мүнөздөп, элге адал жолдун таалим-тарбиясын берүүгө өзгөчө басым жасаган. Ислам дини келгенге чейин өз кан-жанынан бүткөн кыз ымыркайларын тирүүлөй көмүүгө дити барган таш боор арап коомчулугу ошол куттуу Пайгамбардын таалим-тарбиясы менен «адам» деген атка татыктуу коомго айланышты. Бул өңүттөн Ислам дининде таалим-тарбия өзгөчө мааниге ээ. Курандын алгачкы аяты «оку!» деп келген. Андыктан мусулман коомчулугу катары биз окуп, таалим-тарбия алышыбыз кажет. Бул Жараткандын буйругу.

Мусулман катары биз адам баласына пайдалуу илимдерди үйрөнүшүбүз керек. Алла Тааланын «оку!» деген буйругу тек гана диний илимдерди камтыбайт, бардык пайдалуу илимдерди өз ичине камтыйт. Курандагы ар бир сөз кандай Алла Тааланын сөзү болсо, Анын бар экендигинин, жалгыздыгынын, улуулугунун далили болсо жана аны окуу кандай ибадат болсо, дал ошондой эле ааламдагы ар бир нерсе да Алла Тааланын өзүнчө бир белгиси, Анын барлыгынын, жалгыздыгынын, улуулугунун көрнөгү жана аларды изилдөө, маани маңызын түшүнүү да өзүнчө ибадат. Алла Таала бир топ жерде Курандагы вахий сөздөрүнө аят дегендей эле, асман телолоруна, адам баласына, айбанаттарга, топурактын үрөөн беришине ж.б. жаамы жандуу-жансызга карата да «аят» б.а., «белги» деген сөздү колдонгон. «**Өлүк жер силер үчүн өзүнчө белги. Биз аны тирилттик, андан дан өндүрүп чыгардык**» (Ясин сүрөсү, 33-аят), «**Аларга дагы бир белги – бул түн. Андан күндү ажыратабыз. Анда алар караңгылыкта калат. Күн да өзү үчүн белгиленген орунда жүрөт. Бул – Үстөмдүк кылуучунун, Билүүчүнүн өлчөгөнү**» (Ясин сүрөсү, 37-39-аяттар). «**Анын белгилеринен бири – силерди топурактан жаратышы. Кийин силер адам болуп жер бетине таркатылдынар. Ага байыр алууңар үчүн өзүнөрдөн жубай жаратып, ортоңорго сүйүү отун тутандырып, силерге мээримдүүлүк сезимин ыроолого-**

ну да – анын белгилеринен. Чындыгында ой-жүгүрткөн адамдар үчүн мында белгилер бар. Асмандар менен жердин жаратылышы, силердин тилиңердин, түсүнөрдүн ар түрдүүлүгү да – анын белгилеринен» (Рум сүрөсү, 20-25-аяттар). **«Чындыгында, асмандардын жана жердин жаралуусунда, түн менен күндүн алмашуусунда, адамдарга пайдалуу болуп деңиздерде сүзүп жүргөн кемеде, Асмандан Алла суу түшүрүп, өлгөн жерди (кайра) кийин тирилтүүсүндө, андагы ар түрдүү жаныбарлардын таралуусунда, шамалдардын багытынын өзгөрүшүндө, жер менен асмандын ортосундагы баш ийген булуттарда – акыл-эстүү адамдар үчүн Алланын белгилери бар»** (Бакара сүрөсү, 164-аят).

«Асмандар менен жердин жаралуусунда жана түн менен күндүн алмашуусунда – акыл ээлери үчүн белгилер (бар). Алар Алланы өйдө турганда да, отурганда да жана жамбаштап жаткан абалда да эстешет. Жана асмандардын жана жердин жаралуусу жөнүндө ой жүгүртүшүп: **“О Жараткан! Сен муну максатсыз жаратканың жок. Сен Ыйыксың! Бизди Тозок азабынан сактай көр...”**» (– дешет)» (Аали Имран сүрөсү, 190-191-аяттар). Куран илимдери менен, т.а., Тафсир, Хадис, Фикх жана башка диний илимдерди изилдеп окуу кандай зарыл болсо, космос илимдери, медицина, физика, инженерия, математика жана башка бардык пайдалуу илимдерди да окуп үйрөнүү ошончолук зарыл. Андыктан биз мусулмандар үчүн адам баласынын жакшылыгына болгон бардык илимдер маанилүү жана пайдалуу.

Ошону менен бирге кээ бир илимдер айрым бир илимдерден дагы да маанилүү болушу мүмкүн. Маселен, медицина илими эң керектүү илимдерден бири болуп, айрым бир илимдерден алдаканча зор мааниге ээ. Анын сыңарындай Ислам илимдери да адам баласынын түбөлүк бактысы үчүн өзгөчө маанилүү болуп, аны алууга ар бир адам муктаж. Жалпыга маалым болгондой эле, кээ бир илимдер белгилүү бир тар чөйрөгө маанилүү болуп, ошол гана чөйрөнүн кишилери үчүн керектүү. Маселен, статистика илими, белгилүү бир чөйрө үчүн маанилүү жана белгилүү адамдар аны сөзсүз билиши керек. Бирок бул ар дайым ар жерде керектүү илим эмес. Аны ар бир адам билүүгө тийиш эмес. Ал эми Ислам таалими мындай эмес. Ал ар бир адамга өмүр бою жашоонун ар бир көз ирмеминде керек. Маселен биз «мынабул адамдар туура жолдо жүрсүн, ал эми тигилери туура жолдо жүрбөсө деле болот» дешибиз мүмкүнбү? Албетте, жок. «Иштеп жүргөндө түз жүрүп, пенсияга чыкканда түз жүрбөсөңүз деле болот» дей албайбыз.

Бизди түз жүрүүгө, адептүү, түшүнүктүү болууга, үй-бүлөсүн, эл-жерин сүйүүгө, элге кызмат кылууга чакырган Ислам таалими адам баласы үчүн ар дайым керек. Бул таалим чоңго да, кичинеге да керек. Эркекке да, аялга да керек. Жетекчи-ге да, кызматчыга да керек.

Ислам таалими деген эмне? Эми мунун маани-маңызы менен жакындан таанышууга аракет кыла-лы; Ислам таалими – бул адам баласына ар качан жана ар жерде Жараткандын көзөмөлүндө тургандыгын түшүндүрүү таалими. Бул жагдай туура-сында аяттардын биринде мындай делет: **«Намазга тургула жана зекет бергиле! Ошондо Алланын алдында жакшылык табасыңар. Албетте, Алла силердин эмне кылганыңарды көрүп турат»** (Бакара сүрөсү, 110-аят)

Ислам таалими - жүрөктү Жараткандын сүйүүсүнө толтуруунун, акылды Жараткандын мыйзамынын чегинде колдонуунун таалими. **«Жүрөктөр Алла Тааланы даңазалап зикир кылуу менен гана бейпилдикке жетет!»** (Раад сүрөсү, 28-аят)

Бул таалимдин арты менен адам баласы Жаратканды таанып, Анын буйрук-жарлыктарын, ага жакын пенде болуунун талаптарын үйрөнөт. Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз баш болгон пайгамбарлардын адамдык асыл сапаттарынан, өрнөктүү өмүр кенчинен үлгү алат. Алла Тааланын периштелерине, китептерине, өлгөндөн кийин кайра тирилүүгө ыйман келтирип, кыяматта Жараткандын алдында бул дүйнөдө жасаган ар бир ишинен суракка тартылаарын үйрөнөт. Адам баласы бул таалимдин берекеси менен адал жолдо өмүр кечирүүгө жанүрөйт.

Негизи бул таалим - адам баласынын табияты талап кылган табигый таалим. Башкача айтканда, ар бир адам Ислам таалимине муктаж абалда бо-

лот. Алла Таала адамды ушул таризде жараткан. **«Сен туура эмес ишенимдерден арылып, таза абалда жүзүңдү динге бур! Алла Таала адамдарды ошого (Исламга) ылайык кылып жараткан»** (Рум сүрөсү, 30-аят). Кептин төркүнү ошол өзөгүбүзгө ширетилген табигый адамдык аруулутубузду жоготпой, жаралгандагы негизги максатыбызга ылайык өмүр кечирүүдө жатат. Ошондо гана «дайра өз нугунда агып, андагы кеме да өз багытына ылайык сапар алат». Болбосо, убакыттын өтүшү менен «дайра да, кемедеги адамзат коомчулугу да башаламан» абалга келет. Бүгүнкү күнү дүйнөнүн көп жеринде Ислам таалими жакшы берилбегендиги үчүн өтө олуттуу коомдук көйгөйлөр жаралууда.

Ислам таалими жүрөктүн төрүнө Жараткан Аллага болгон улуу сүйүүнү орнотот. Адам баласы бул учурда шилтеген ар бир кадамына кылдат мамиле жасап, Жараткандын көзөмөлүндө тургандыгын жадысынан чыгарбас болот. Жалаң гана жакшылыкка бет алып, ар бир ишин майын чыгара жасоого жанүрөйт. Себеби ал Жараткандын ыраазылыгы иштин ийине келтириле жасалышында жаткандыгын жакшы билет. Ислам таалими ар бир адамга берилген чакта баары өз нугуна түшөт. Мындай шартта коомдо уурулук, сойкулук, шылуунчулук сыяктуу жат көрүнүштөр жоголуп, бейпилдик өкүм сүрөт.

Ислам таалимин алган адам ата-энесине колдон келген урмат-сыйын көргөзүп, кызматын кылып, аларды бөпөлөп багып алууга дайыма даяр болот. Бул учурда ал өзүнө сан жеткис жакшылыктарды ыроологон Жараткан Алланын ыраазылыгы ата-энесинин ыраазылыгына байланыштуу болгондугун билет. Ата-энеси баласына ыраазы болсо, Алла Таала да ал пендесине ыраазы болот. Ошондой эле чыныгы мусулман адам үй-бүлөсүн, балабакырасын сүйүү, алар үчүн адал жолдон киреше табуу, иштөө, аларга баш-көз болуу, аларды коргоо сыяктуу жагдайлардын баары Жараткандын ыраазылыгына себепкер болгонун жакшы түшүнөт. Ал мына ушундай аң-түшүнүктүн негизинде кадам шилтейт. Эл-журтуна, бүтүндөй инсаниятка пайдалуу болуу, аларга кызмат кылуу анын жашоодогу эрежесинин катарынан орун алат.

Ошондуктан бул таалим ар бир адамдын, ар бир үй-бүлөнүн, жалпы коомчулуктун абадай зарыл муктаждыгы болуп, буга өтө олуттуу түрдө мамиле жасоо кажет.

«Бул таалим качан башталышы керек?» деген суроого келе турган болсок, көптөгөн педагогика илимдеринин адистери муну ымыркай эненин курсагында жаткан кезинде эле баштоо керектигин айтышат. Бул абдан туура аныктама. Бирок биз бул учурга чейин башталышы керектигин

да айта алабыз. Биздин түшүнүгүбүздө адам үй-бүлө курууга чечим чыгарган кезден тарта келечекте балдарынын таалим-тарбиясын ойлонуп аракет кылышы керек. Ал үчүн үйлөнө турган жубайын ушул түшүнүктүн негизинде тандашы керек. Жар тандоодо «ал менин балдарымдын энеси / атасы болот» деген маселеден баштоо керек. Алгач анын бул багытта жакшы таалим-тарбия берип-бере албоо өзгөчөлүгүнө кароо зарыл. Жубайды туура тандаган соң Жараткандын ыраазылыгын көздөп, Ага алакан жая дуба кылуу кажет. Ошентип эненин курсагына алгачкы үрөөн түшкөнгө чейин аруу максаттар менен кадам ташталган болот. Андан соң ата-эне, өзгөчө эне ар бир жасаган ишине; жеп-ичкенине, кийген кийим-кечесине, сүйлөгөн сөзүнө, көргөн көзүнө, уккан кулагына ж.б.у.с. жагдайларга өтө кылдат мамиле жасашы керек. Ал «жакшы иштер менен алек болсом, баламдын адеби жогору, ал эми жаман иштер менен алек болсом, баламдын адеби төмөн болот» деген түшүнүк менен кадам шилтеши керек.

Бала төрөлгөндөн кийин ата-эненин мамилеси бул багытта дагы да олуттуу болушу кажет. Баланын адебине терс таасирин тийгизе турган ар түрлүү жат сапаттардан кескин түрдө оолак болуу зарыл. Анын «адам» болуп калыптанышына оң таасирин тийгизе турган асыл сапаттары менен үлгү болууга умтулушу кажет. Лукман (алеихиссалам) сыяктуу балдарыбызга туура акыл-насааттарыбызды бере жүрүшүбүз керек. Бул багытта Куран аяттарында төмөнкүчө маалымдалат: «Лукман өз уулуна насаатын айтып: **«Уулум! Аллага шерик кошпо! Бул өтө чоң күнөө... Уулум! Эгер бул аскада, асманда же жерде сары кычынын данынчалык салмактагы жамандык болсо дагы Алла Таала аны кыяматта келтирет** (б.а., ийненин көзүнчөлүк жамандык кылса да, кыяматта Алланын алдында анын сурагын сөзсүз түрдө бересиң). **Алла Таала бүт нерсени ийне-жибине чейин Билүүчү жана бүт нерседен Кабардар! Уулум, намаз оку! Элди жакшылыкка чакыр, жамандыктан кайтар. Башыңа түшкөн кыйынчылыктарга сабыр кыл! Анткени булар өтө маанилүү иштердин катарынан орун алат. Адамдарга кекирейбе! Жер бетинде текеберлене баспа! Себеби Алла Таала өзүн элден жогору сезген текеберлерди жакшы көрбөйт...»** деген эле» (Лукман сүрөсү, 13-18-аяттар).

Мына ушундай ыймандуулуктун таалимине сугарылган үй-бүлө түбөлүк бакыттын босогосун аттаары талашсыз чындык. Андыктан ар бир мусулман ата-эне Ислам таалимине олуттуу түрдө мамиле жасаганы дурус.

Анаржан Байтикова:

«Көзү ачыктарга илингенден баштап жашоом караңгы түн болду»

Маек курган

Абдуррахим Молдогазиев

Ислам дининин ар бир буйрук-жарлыгынын биз билип-билбеген миң бир түрлүү сырлары, себептери бар. Себеби ал - бүтүндөй жандуу-жансызды жараткан жана аларды ийне-жибине чейин Билүүчү Улуу Кудуреттин дини. Улуу Жараткан Алла адам баласын өзүнөн миң эсе артык тааныгандыгы үчүн ага эмне пайда, эмне зыян экендигин жакшы билет. Ал мына ошого жараша биздин түбөлүк бактыбыз үчүн белгилүү мыйзам-эрежесин белгилеп берген. Мына ушул мыйзамда «көзү ачыктык адам баласынын түбөлүк бактысы үчүн зыяндуу» деп жазылган. «Элдин келечегин айтып атса, эмне үчүн зыяндуу?» деген суроого бир аз да болсо жооп берүү максатында өз кезегинде көзү ачык болуп, анын азабын баштан кечирген **Анаржан Байтикова** эжебиз менен чакан маек курган элек. Эмесе, көңүлүңүздөргү ошол маекке бурсак:

- Анаржан эже, мына сиз учурунда көзү ачыктар менен тыгыз байланышта болгон экенсиз. Кепти ушул өңүттөн баштасак. Айтсаңыз, булар менен кандайча мамиле куруп калдыңыз?

- Мен учурда 55 жаштамын. Мен булар менен 30-35-жаштарымда байланышып калдым го дейм. 30 жашыма чейин кадыресе адамдар сыяктуу эле жашап келгенмин. Мен ушу көзү ачыктарга илингенден баштап жашоом караңгы түн болду. Себеби дегенде көзү ачыктык менен жашап жүргөндө кан тамыр ооруга туш болот экен адам. Элестеткиле, үйүңө кирип келсең тиерде ажыдаар жатат дейт, бул жерде жолборс жатат дейт, бул жагында пириң турат дейт. Алтургай балдар-кыздарың үйгө киргенден коркуп калышат экен.

Мен көзү ачыктар менен байланыш курам деп үч уктасам түшүмө кирген эмес. Мындай ой менде такыр жок болчу. Мындай болду да. 80-жылкы кызым бар. Ушул кызым боюмда бар кезде апам «сырость печень» болуп ооруканада 1 айдай жатып калды. Андан кийин ушул кыз төрөлдү. Ден-соолугу аябай жакшы болчу. Эч ыйлабай этпейт. Анан эле беш жашында аябай тумоолоп жатып калды. Азыр ойлосо ал грипп деле эмес окшойт, ошол тумоонун башы окшойт. Ошол кезде Көлдөн эжемдер келип калышты. Аны көрүп кокуйлап бир Райхан дегенди таап келиштиптир. Кийин ошого барып жүрдүк. Айланайын ошондо эле шумдуктун баары башталбадыбы, сандыктагы кездеме-парчамдын баарын ташый баштадым. Бир нерсе боло турган

болсо, жанагы көзү ачыктарга барып сырдын баарын эле ачып берип айта бересиң жиндидей болуп оолугуп. Эмнең болсо баарын эле алып барып бергиң эле келе берет экенсиң.

Анан кийин кайнене-кайнатабыз, үйдүн улуусусуңар, айылга келгиле баккыла деди. Анын үстүнө балдар-кыздар орус болуп кетти деп 90-жылдары айылга көчүп бардык. Ошондо кызым 10 жашта болучу. 3-4-класста окучу. Ошол кезде экинчи балам мектепти бүтүрүп, атасы аны шаарга алып кеткен. Бул учурда мен эки кызым менен үйдө калгам. Күндөрдүн биринде Кудай анын бетин ары кылсын, жанагы кызым «келатат эле келатат» дейт, «ай эмне келатат» деп коркуп, кызымды кучагыма кысып, кайнене-кайнатамды чакырдым. Ошол учурда коңшу айылда бир молдоке дем салчу эле. Ага бир жума дем салдырдык. Кичине жакшы болуп калды. Атасы бир-эки жумадан кийин келди. Келгенден кийин эле кызым кайра баягысын баштап «келатат эле келатат» деп бакырып-өкүрүп ыйлай баштады. Бизде көзү ачыктык жагынан атагы чыккан бир аял бар эле. Анан ошол кишиге алпардык. Ал жакта бир жумада эки жолу «жар салынат» деди. Жар салынганда эми айланайын, биринчи мазар басат экен. Мазарга барабыз. Жетип жетпей атса дагы, болуп-болбой атса дагы айткандарынын баарын колуна тапшырдык, тапшырмаларынын баарын аткарганга аракет жасадым. Кудайга шүгүр, ашканада жакшы эле кожойке элем, ошондой иш түшкөндөн кийин эле колумдан наным түшүп, иши кылып өзүмөн өзүм эле жүдөп калдым. Жашаган жерибизде куурай отун деген толтура. Көзүмө эч нерсе көрүнбөйт. Күндө эле ыйлайм. Нанды эми кантип жасайм деп. Ушу сыяктуу көйгөйлөр менен жүдөп, өзүмдүн этегиме өзүм чалынып калдым. Анан ал жакка нан жасап барыш керек. Иши кылып эмне оокатың болсо ошону алпарышың керек экен. Анан кийин деген жети мазар, үч мазар дегендери бар экен. Ал жерге барганда эле бапыратып сабап кирет. «Ай силер кызыксыңар го. Мен келген жокмун, мен кызымды алып келдим» десем, «биз эмне кылып атканыбызды билебиз» дешти. Мен ойлоп койом, «караңгы болуп билбей сабап атышат го» деп. Ошентип кызым менен үч айдай бардым. Жети кишиге кийит кыласың дейт, үч кишиге кийит кыласың дейт. Үчөө бүткөндөн кийин кой сойосуң дейт. Анан акырында 40 жолу жанагы жагына баргандан кийин «ойлон, кызыңды бошотуш керек. Бала деген жаш. Жагдайды болсо көрдүң, ишти сен мойнуңа ал» дешти. Анан эмне кыласың? Алса, алайын деп, мурда караңгыда эшиктин алдына жалгыз чыгалбаган жаным, тээ тоонун этегине жөө жалаңдап жалгыз барып жүрдүм. Анан ошентип бир жылдан кийин сенин пириң «Семетей» дешип жол берди. Жол бергенден кийин анын ошончо азабы, кыйынчылыгы болот экен. Тапшыр-

мага ылайык кой сойуп, ырымын кылып жүрдүм. Ошентип мынабул эски авто бекеттин ары жагын да чоң үйүбүздү 60 миң долларга сатып бардык. Өзүбүздүн баягы тынч жашообуздагы планыбыздай жарымына мал алалы, жарымына үй алалы дегенбиз. Балээгеби, бир тыйыны буюрган жок.

Мага көптөгөн чоң кызматтагылар да келишчү. Көп милдеттеримди аткардым. Устат катары жол берген көзү ачыктар, байкасаң мына көрүнөт, сен деген байкабай жатасың, сен деген көңүл койбой жатасың, дешет. Ырас, мен калпайтып эмне кылайын, эч нерсе көргөнүм жок. Мен милдетимди аткаруу үчүн бере турганымды карыздап болсо да таап берчүмүн. Иши кылып бала-чакамды да, күйөөмдү да карыз кылдым. Бүт баарын алып барып бердим. Ал жакта Куранды окубагыла дешет. Сен аяның менен жаша дешет. Түшкө эмне гана кирбейт. Көзү ачык болгондо сен жиндисиң да. Өзүң менен өзүң алексиң.

Ошентип жүрө берип он жылдан кийин кыздар окууну бүтүштү. Шаарга келиш керек болуп калды. Андан кийин ага дагы ак көйнөк, көк көйнөк алып барып, бутуна жыгылып ажыраш аяк кылдык.

- Көзү ачыктардын эң негизги максаттары эмне?

- Алар айтышат, Кудай үчүн кылып атабыз, деп. Бекер оокат келип атса, ким эле жаман көрсүн мындай жыргал жашаганды. Мисалы, көзү ачыктардын арасында деле жанагы чоңуна жаккан киши, мисалы жети киши деп койот. Алардын ичкен-жегени бекер. Күнүгө эмне деген гана нан, тооч, эмне деген конфет, эмне деген акча келбейт. Жеке кызыкчылык деген чоң көзү ачыктарда, башындагыларда бар. Төмөн жактагылар эмне кылып жатышкандарын деле түшүнбөйт. Мисалы мени минтип коркуту: «мынакей малың өлүп атат, бала-бакыраң, күйөөң тирүү». Мен кантип бала-бакырамды, күйөөмдү жоготкум келет. Же болбосо, «чаап кетет же уруп кетет» дейт. Анысы деген келесоо болуп калат деген сөз да. Келесоо болуп калгандан көрө өлүп калган жакшы да. Кийинчерээк жолдошум «сен токтотсоңчу, сен деген чектен чыгып кеттиң, анчалык оор жүктү аркалаганга сенин алың жетпейт» деп жемелечү болду. Ток этер жерин айтканда, кептин баары жеке кызыкчылыкты ойлоп, бекер байлыкты колдон чыгаргысы келбеген чоң-чоң көзү ачыктарда.

- Эже айтсаңыз, көзү ачыктар көзүн эмне үчүн ачтырышат?

Көзү ачыктар коркконунан эле көзүн ачтырышат. Өзүмдү мисалга ала турган болсок, балдарымдын амандыгын ойлоп, тигилердин коркутканынан эле аргасыздан ачтырдым.

- Учурда кээ бир адамдар көзү ачыктардын келечек жөнүндө айткан сөздөрүнө ишенишет экен. Сиз ушуга кандай карайсыз?

- Мен буга терс көз караштамын. Мен ал адамдарга такыр кошула албайм. Себеп дегенде көзү ачыктар келечекти айта алышпайт. Айтышы мүмкүн, бирок адамдарды алдаш үчүн капкайдагы жалган сөздөрдү айтышат.

- Ислам дини менен кандайча таанышып калдыңыз?

- Башында коркуп кеткенде ушул эл катары Кудай деп койчумун. Аныгында эч ким менен ишим жок жүрө берчүмүн, Ислам менен эч кандай байланышым деле жок болчу. Исламга ушул Илияз устаздын аркасы менен келдик, Кудайга шүгүр! Азыр беш маал намаз окуп жатабыз.

- Көзү ачыктардын жиндер менен байланышы бар деп атпайсызбы. Айтсаңыз, алар менен байланышыңызды үзгөндөн кийинки жашооңузда жиндер тынчыңызды алып, коркутуп-үркүтпөйт бекен?

- Жок. Адам баласы Куран менен жашаган чакта эч бир жин ага сес көрсөтө албайт экен. Себеби Ислам дининде бир Аллага гана жалынат экенсиң. Мына ушунун өзү жин-шайтандарды адамдан алыс кармайт экен. Мен Кудай Таалага ушунчалык чексиз ыраазымын.

- Мына Ислам дини менен жашап жатыпсыз. Айтсаңыз эже, Ислам дининен эмнени таптыңыз?

- Исламдан ушунчалык бейкуттукту таптым. Ислам дининен эмнени таптым? Ушунчалык тынчтыкты таптым. Беш убак намазыңды окугун да, үйүндө отура бер. Сага эч ким эч нерсе дебейт. Тигил жердеги ажыдаардын куйругун тепсеп албайсың, бул жердеги жолборс-арстаның жатып чалынып кетпейсиң. «Сен күйөөң менен жатпа, сенин пириң бар» деген сыяктуу ушундай адамды ирээнжиткен, бир чети коркуткан сандырак нерселер жок. Ислам дининен мен эми бактымды таптым деп гана айталам. Бардыгы жакшы. Мен азыр Куран менен гана жашайм. Мага азыр андан башка эч нерсенин кереги жок. Себеби дегенде издегениңдин баары Ыйык Куранда экен.

- Окурмандарыбызга кызыктуу да, пайдалуу да маек куруп бергениңиз үчүн сизге чоң ырахмат, Алла Таалам сизге ыраазы болсун!

- Силерге да Алла ыраазы болсун! Ишиңерге албан-албан ийгиликтерди каалайм. Дайыма эл-журтубузга ак кызматыңарды кылып жүрө бергиле. Жараткан Алланын алдында жүзүңөр жарык болсун!

■ Чоң күнөө

КӨЗҮ АЧЫКТЫК, КАЙЫПТАН СҮЙЛӨӨ

Абдуррахман Хачкалы

Теология илимдеринин доктору

Кайып – бул адам баласы үчүн такыр белгисиз нерселер. Кайып тек Аллага гана таандык. Пайгамбарлар Алла билдирген нерселерди гана элге жеткизишет. Келечекте боло турган нерселер да кайыпка кирет. Келечекте эмне болорун адамдар биле алышпайт. Ким келечекте «мына ушундай болот» деп кескин маалымат берсе, ал жалганчы. Ошондуктан жылдыздар же гороскоп аркылуу болсун, же жергиликтүү көзү ачыктардын төлгөсү аркылуу болсун, айтор, келечек жөнүндө кабар берерин айткан адам жалганчы болуп эсептелет. Көзү ачыктык, төлгөчүлүк, бүбү-бакшылык ж.б.у.с. жолдор менен берилген кабарлар жалган болуп, буларга ишенүү чоң күнөө. Булардын айтуусу боюнча, аракет кылууга Ислам дининде тыйуу салынган. Маида сүрөсүнүн 90-аятында төлгөчүлүк шайтандын ыплас иштеринен болгондугу тууралуу төмөнкүчө буюрулат: «Эй, момундар! Арак, кумар, (сыйынуу үчүн) орнотулган таштар жана жаанын огу менен төлгө тартуу – булар шайтандын ыплас иштери. Булардан сактангыла! Мүмкүн кутулаарсыңар» (Маида сүрөсү, 90).

Ардактуу Пайгамбарыбыз бир хадисинде, төлгөчү-көзү ачыктарга ишенген адам Куранды четке каккан адам сыяктуу болорун айткан (Тирмизий, Тахарат, 22). Бүгүнкү күнү дагы бир көпчүлүк адамдардын башын айландырган көзү ачыктыктын түрү – бул рух (арбак) чакыруучулук. Ислам дини боюнча, адам көз жумган соң рух (жан) денеден бөлүнөт да, кыяматты күтө баштайт. Мына ушул аралыкта ал (рух) эгер бейиштик болсо, бейиш сыяктуу көрүстөндө, тозоку болсо, тозок сыяктуу көрүстөндө болот. Ал бу дүйнө менен материалдык жактан кандайдыр бир байланыш кура албайт. Андыктан адамдардын рухтарын чакыра алаарын айткан көзү ачыктар кескин түрдө жалганчы. Алар шайтан-жиндер менен иштешип, элди алдашат.

Керемет

Осман Нури Топбаш

Чексиз Кудуреттүү Улуу Алла Таала бир нерсени жүзөгө ашыргысы кесле, ага «кун!» б.а., «бол!» деши менен дароо жүзөгө ашаары талашсыз чындык. Бирок Алла Таала Өзүнүн эрк-каалоосунун негизинде айрым бир нерселердин тизгинин кээ бир пенделерине тапшырган. Чындыгында бул иштер Алла Таала Өзүнүн жаратуучулук сыпаты менен аралашмайынча жүзөгө ашпай тургандыгы ырас болсо да, Жараткан Алла өзү тандаган ошол пенделерин бул иштерге өзүнчө себепкер кылган. Төрт чоң периште сыяктуу.

Бул периштелерден Жабраил (aleyхиссалам) пайгамбарларга Жараткандын вахий-кабарын жеткизүүгө милдеттүү болсо, Микаил (aleyхиссалам) табият кубулуштарын башкарууга, Азраил (aleyхиссалам) жан алууга, ал эми Исрафил (aleyхиссалам) кыяматта «сур» (сурнай) тартууга милдеттендирилген.

Албетте, Жараткан Алла бул милдеттерди береги периштелерге бербей туруп, түздөн-түз өзү деле жүзөгө ашырууга толук кандуу түрдө Кудуреттүү! Бирок Алла Таала Өзүнүн каалоосу менен аларга жан, күч-кудурет сыяктуу бардык мүмкүнчүлүктөрдү түзүп берүү менен ар бирине өз-өзүнчө милдет берген. Периштелердин күч-кудурети дагы негизи Жараткан Алла Тааланын

Кудуретинен. Аларга күч-кудуретти Алла Таала Өзү ыроологон. Жаамы жандуу-жансыздын күч-кудурети да Чексиз Кудуреттүү Алла Таала тарабынан ыроолонгон.

Анын сыңарындай, Алла Таала пайгамбарларына да өздөрүнө жараша өзгөчө шык-жөндөм берген. Маселен, Сулайман (aleyхиссалам) пайгамбар жаныбарлардын тилин билгендиги, шамалга жана жин ааламына үстөмдүк кылгандыгы менен таанымал.

Улуу Жараткан Кудурет азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга дагы көптөгөн өзгөчөлүктөрдү ыроологон. Анын үмөтүнөн чыккан айрым бир тандамал пенделер да бул сый-белектен Жараткан Алланын бергенинче насип ала алышкан. Маселен, Абдулкадир Гайланий, Ахмад ар-Рифайй сыяктуу даңазалуу олуяларды¹ мисал келтирсек болот.

Керемет – бул Алла Тааланын өзүнчө белеги

1. «Олуя» сөзү арап тилиндеги «авлия» геген сөзгөн келип чыккан. «Авлия» сөзү арапчада «гос, жакын» геген маанилерди туюнткан «вали» сөзүнүн көптүк түрү. Ал эми Ислам коомчулугунда «авлия» сөзү «Ыйык Куран жана сүннөт менен жуурулуша жашоо аркылуу Алла Тааланын сүйүктүү пендесине» айланган адамдарга карата айтылат. Олуя – бул, айрым адамдар түшүнгөндөй, көзүачык, же бакшы эмес.

катары руханий жактан бышып-жетилип, баралына келген олуя пенделер аркылуу сырткы чөйрөнүн мыйзамдарынан тышкары жүзөгө ашкан ажайып окуя. Алланын сүйүктүү пенделеринин назарында, эң чоң керемет – бул Ислам дини менен жуурулуша жашоо. Бул пенделер басып өткөн руханий жолдун натыйжасында көз карашы, аң-түшүнүгү, кыймыл-аракети жагынан да башка адамдардан айырмаланып турушат.

Керемет эки түргө бөлүнөт:

1. Руханий керемет: Илимде, ибадатта жана такыбаалыкта белгилүү аралыкты басып өтүп, руханий жактан жогорулоого, «**Сага буйрулган таризде туура жолдо бол!**» (Худ сүрөсү, 112-аят) деген аяттын талабына жооп берүүгө умтулуу. Башкача айтканда, Жараткан Кудурет тарабынан бүтүндөй инсанияттын түбөлүк бактысы үчүн ыроолонгон аруу Ислам дини менен жуурулуша жашоо.

2. Кавний керемет: Буга бир саамда дүйнөнүн тигил бурчуна жетүү, жырткыч жаныбарларды багындыруу, суу үстүнөн басып кетүү сыяктуу адаттан тышкаркы ажайып көрүнүштөр кирет.

Чыныгы олуялар мындай кереметтерге өзгөчө маани беришпейт. Асыресе, булар олуялыктын шарттарына да кирбейт. Алла Таала мындай мүмкүнчүлүктөрдү өзү каалаган айрым бир пенделерине ыроолойт. Эч кандай зарылчылык болбой туруп, керемет көрсөтүү дурус эмес. Олуялар мүмкүн болушунча мындай кереметтерди көрсөтүүнү каалабайт. Себеби элдин алкышы болот. Айрым бир караңгы адамдар бүт нерсени олуядан күтө башташат.

Эл канчалыгы менен ушул экинчи түрдөгү кереметти көргүсү келсе да, ырасында эң чоң керемет – бул биринчиси б.а., руханий керемет болуп эсептелет. Аалым-олуялар «Эң чоң керемет – бул Ислам динин менен жуурулуша жашоо» деген тыянакты бир ооздон кабыл алышкан. Андыктан иш-аракети, адеп-ахлагы, сүйлөгөн сөзү Исламга дал келбеген шакирттин аракети бекер.

Бул багытта Мавляна Халид Багдадий:

«Ислам жолу жана адал эмгек миң бир сырлуу кереметтерден алдаканча жогору. Олуянын керемети Ислам дининин буйруктары менен жуурулуша жашоого өбөлгө түзбөсө, анда ал балээге жана азгырыкка гана себепкер болот» деген экен.

Кереметтердин жападан жалгыз аруу максаты бар. «Адамдарды Жараткандын адал жолуна беттөө» деген. Ислам дини Жараткан Алланын буйруктарынан гана турат. Ал мусулман пенденин жашоо мыйзамы. Ал кыяматка чейин аруулугун сактайт. Себепсиз ажайып көрүнүштөр мусулман баласы үчүн Ислам дининин буйруктарын аткаруу

уда белгилүү деңгээлде зыян алып келиши толук ыктымал. Ошондуктан пайгамбарлар да, олуялар да эч качан себепсиз, жөнү жок жерден эле адаттан тышкаркы иштерди көрсөтүшкөн эмес.

Чыныгы кереметтен негизинен мынабул натыйжалар алынат:

Напсини тарбиялоого себепкер болушу,

Жандүйнөнү ар түрдүү рухий ыпластыктардан арылтып, ыйман булагы менен көркүнө чыгарууга себеп болушу,

Купуя сырлардын жүрөккө ачылышына себеп болушу.

Ошондой эле кереметтердин жүзөгө ашышында эң маанилүү «көпүрөлөрдөн» бири

– бул Жараткан Алла тарабынан пендесине сыр катары маалымдалган «исм-у аазам». «Исм-у аазам» (улуу ысым) жөнүндө кыскача маалымат бере турган болсок, мынабуларга токтолсок болот:

Исм-у аазам – бул Жараткан Кудуреттин ысымдарынан бири. Аны менен кылынган дубанын кабыл болушу анык. Бул ысым Жараткан Алланын кайсы ысмы болгондугу Жараткандын өзүнчө сыры. Бул багытта бир катар хадистер да айтылган. Алардын арасынан Алла Тааланын улуу Затынын ысмы болгон «Аллах!» ысмы «исм-у аазам» болгондугуна багытталган хадистер үстөмдүк кылат.

Жараткан Алла Таала адам баласына өз рухунан жан салып, чексиз кудуретинен насип буйурган-

дыгы үчүн ысым-сыпаттарынан жандуу-жансыздын арасынан эң көп адамга ыроологон. Баралына келген адам - өзөгүнө ширелген бул сыпаттарын жүзөгө ашыруу аркылуу Жараткандын буйругу менен жуурулуша жашаган пенде. Андыктан кимде Жараткандын кайсы ысым-сыпаты үстөмдүк кылса, ал үчүн ошол ысым-сыпат «исму аазам» болуп эсептелет. Тагыраак айтканда, мээримдүүлүк, боорукерлик сезимдери үстөмдүк кылган пенде турушу менен Улуу Жараткан Алланын «ар-Рахмаан» жана «ар-Рахиим» сыпаттарынан өзгөчө насип алгандыгын айгинелейт. Ошондуктан мындай адам үчүн бул ысымдар «исму аазам» болуп эсептелген. Бирок чыныгы марифат Жараткан Алланын ысым-сыпаттарынын талабына жооп берүүдө жатат. Болбосо, көптөгөн адамдар «исму аазамды» китептен деле окуп коюшат. Андыктан тил «Оо, Мээримдүү, Боорукер Жараткан Алла!» деп жаткан кезде жүрөк мээримдүүлүктөн напсиби болбосо, тиленген нерсени күтүү бекер кеп.

Бул багытта азирети Али (Алла ага ыраазы болсун) менен бир карапайым адамдын ортосунда өткөн мынабул окуя эң сонун мисал боло алат:

Күндөрдүн биринде бир карапайым адам жолдон азирети Алиге жолугуп калып, андан кайыр сурайт. Азирети Али жанында эч нерсе жок болгондуктан жерден бир ууч кум алып, ичинен бир нерселерди окуп колундагы кумга үйлөөрү менен кум алтынга айланып калат. Бул керемет окуянын алдында береги адам селейген бойдон калат. Али (Алла ага ыраазы болсун) колундагы алтынды эмне дээрин билбей апкаарып калган карапайым адамдын колуна салып берет. Ошентип бейтааныш адам эсучун жыйнаган соң, азирети Алиден мунун кантип алтынга айла-

нып калгандыгын, ичинен эмне окугандыгын сурайт. Азирети Али (Алла ага ыраазы болсун) «Фатиха» сүрөсүн окугандыгын айтат. Анда кубанычы койнуна батпаган карапайым адам дароо жерден бир ууч кум ала салып, «Фатиха» сүрөсүн окуп колундагы кумга үйлөйт. Бирок колундагы кум эч нерсеге айланбайт. Азирети Алиден мунун себебин сурайт. Анда азирети Али кептин төркүнүн төмөнкүчө корутундулайт:

«Бул – жүрөктөгү ыкластан!»

Ошентип Жараткандын чыныгы сүйүктүү пенделери – ру-

ханий жактан баралына келген аруу пенделер болуп эсептелет. Бул пенделер керемет көрсөтүү менен эч качан өздөрүн жогору сезип, бой көтөрүшпөйт. Алар бул учурда Алла Тааланын алдындагы алсыздыгын дагы бир ирет аңдап, Ага чексиз шүгүр келтиришет. Чыныгы олуя пенделер өздөрүнө акыретте түбөлүк бакытка жетүү үчүн кепилдик берилгендигин эч качан ойлошпойт. Тескерисинче, Алла Тааланын алдындагы алсыздыгын туюп, өздөрүн дайыма теске салып жүрүшөт. Алар да текеберликке, бой көтөрүүчүлүккө, бузукулукка кадам таштоо коркунучунан алыс боло алышпа-

гандыгы үчүн ар качан тынчсызданганы тынчсызданган.

Алла Таала тарабынан «исму аазам» билдирилген Балаам бин Бауранын өкүнүчтүү акыбети ар бир мусулман баласы үчүн чоң сабак болууга тийиш. Бул адам учурунда эл арасында өтө илимдүү аалым катары таанымал болгон. Бирок убакыттын өтүшү менен текеберликтин туткунуна айланып, утурумдук дүнүйөгө алдангандыгы үчүн кадыр-баркынан кетти. Бул дүйнөдөн ыймансыз көз жумду.

«Аларга Биз түшүргөн аяттарды кыйгап өтүп, шайтанды ээрчип адашуучулардан болгон адам тууралуу айтып бер. Эгер Биз кааласак муну менен анын даражасын жогорулатып койор элек. Бирок ал ушул (убактылуу) дүйнөгө абдан берилип, арзуу-каалоосун (написин) ээрчип кетти. Ал куусаң да, жөн койсоң да тилин салаңдаткан ит сыяктуу. Алланын аяттарын четке каккан адамдардын абалы мына ушундай болот. Муну (элге) айтып бер! Балким, ойлонушаар» (Аараф сүрөсү, 175-176)

Керемет көрсөткөн олуя пендеге ашкере көңүл бөлүү, ашкере сый көрсөтүү, аны жогору көрүү дал ушул себептен улам өтө кооптуу болуп эсептелет. Чыныгы олуя пенделердин колдон келишинче керемет көрсөтүүдөн алыс болууларынын себептеринен бири мына ушул коркунуч. Керемет – бул эң акыркы даража да, эң негизги максат да эмес. Ошондой эле ал олуя пенденин руханий даражасын да көрсөтпөйт. Жараткандын сүйүктүү пенделери пайгамбарлардан башка эч бир адамга түбөлүк бакытка жетүүгө эч кандай кепилдик берилбегендигин жакшы түшүнүшөт. Бир адам бар, тозокко бир карыш калганда бейишке кирээр. Дагы бир адам бар, бейишке бир карыш калганда тозокко түшөөр.

Мына ошондуктан ар бир мусулман пенде «...Сага **якиин (өлүм) келгенге чейин Жараткандын алдындагы ибадат (кулчулук) озуипанды аткар!**» (Хижр сүрөсү, 99-аят) деген аятты эсинен чыгарбай өмүр кечириши керек.

Мусулман баласы катары ар бир ишибизди Ыйык Курандын жана Пайгамбарыбыздын куттуу сүннөтүнүн негизине ылайык аткаргандай эле, керемет катары көрсөтүлгөн Жараткандын мындай жакшылыгынын алдында да Ыйык Курандын жана Пайгамбарыбыздын куттуу сүннөтүнүн негизинен чыгып кетпешибиз керек. Ырас, керемет – бул талашсыз чындык. Керемет окуялар жөнүндө Куранда да маалымдалган. Маселен, буга өз бөлмөсүндө жалгыз Аллага сыйынып ибадат кылуу менен алек болгон Иса пайгамбардын энеси Мариямга кышкысын жайкы, жайкысын кышкы мөмө-жемиштердин келип калышын (Аали Имран сүрөсү, 36-37-аяттар), ошондой эле азирети Сулайман пайгамбарга Балкистин тактысын көз ачып жумганча алып келген вазири Аасаф бин Бархия жөнүндөгү аятты (Намл сүрөсү, 38-40-аяттар) далил катары көрсөтүүгө болот.

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын хадистеринен да керемет окуяларга көптөгөн далилдерди таба алабыз.

Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) хадистеринин биринде:

«Үч адам бешикте жаткан кезде сүйлөгөн. Алар – Мариям уулу Иса, Журайжка таңууланган наристе жана дагы бир ымыркай» деп буларды чечмелеп берген².

Дагы бир куттуу хадисте сапарга чыккан үч жолдош жөнүндө сөз жүрөт. Анда төмөнкүчө баяндалат:

«Сапар учурунда жаанда кал-

ган үч дос баш калкаламакка бир үңкүргө киришет. Жаңыдан гана эс алып отурган кезде үңкүрдүн оозуна жогорудан бир чоң таш томолонуп келип кептелип калат. Ошентип айласы кууруган береги үч дос: «Жакшы иш-амалдарыбыз менен Аллага дуба кылуудан башка аргабыз жок. Бизди бул жерден Алла Тааладан башка эч ким куткара албайт» деген тыянакка келишет.

Алардан бири ата-энесине көрсөткөн кызматынын урматы үчүн Жаратканга алакан жая дуба кылат. Береги таш ордунан бираз жылат. Бирок үңкүрдөн чыгууга мүмкүн эмес. Экинчиси такыбаалыгынын, ар-намыстуулугунун урматы үчүн дуба кылат. Таш

ордунан дагы бираз жылат. Бирок ал жерден чыгып кетүү дагы деле мүмкүн эмес эле. Үчүнчүсү адамдардын акы-укугуна карата жасаган өтө аяр мамилесинин урматына Жараткан Аллага алакан жайып дуба кылат. Мунун да дубасы кабыл болуп, үңкүрдүн оозундагы таш төмөн көздөй томолонуп кетет. Ошентип үч дос үңкүрдөн аман-эсен чыгып кетишет» (Бухарий, Адаб, 5; Анбия, 53; Зикр, 100).

Күндөрдүн биринде азирети Умар (Алла ага ыраазы болсун) элге кутпа берүү учурунда «Эй, Сария! Тоого, тоого!» деп үн салат. Азирети Умар кутпага эч тиешеси жок бул сөздү айткан кезде Сария душмандар менен

согушуп жаткан болучу. Ырас, Алла Таала азирети Умардын бул сөзүн Сарияга утузгандыгы кийин маалым болгон (Ибн Хажар, ал-Исаба, 2, 3).

Мындай окуялар сахабалардын доорунда абдан көп болгон.

Ошондой эле каапырлар, күнөөкөрлөр жана өздөрүн олуя сыяктуу көрсөткөн эки жүздүүлөр тарабынан чыныгы олуялардын кереметине окшош адаттан тышкаркы адамды аңтаң калтырган ажайып окуялар да бар. Булар кереметтерге сырткы өңүтүнөн окшош болсо да, ички өңүтүнөн караманча карама-каршы келет. Булар «истидраж» деп аталат.

Бул абалдар бир катар рухий көнүгүүлөрдүн негизинде жүзөгө ашат. Башкача айтканда, рухтагы айрым бир өзгөчөлүктөрдү акыйкат динден тышкары бир катар таасирлер менен да иш жүзүнө ашырууга болот. Маселен, йогалар ушундай көнүгүүлөрдүн натыйжасында өзүнчө бир күчкө жетишет.

Кээ бир учурларда мындай ажайып окуялар «худдам»³ жиндер аркылуу жүзөгө ашышы мүмкүн. Бул окуяларды кереметтен ажырата билүү үчүн эң ириде алардын жашоосуна назар салуу кажет. Эгер алардын жашоосу Ыйык Куранга жана азирети Пайгамбарыбыздын сүннөтүнө дал келбесе, бул - истидраж болуп эсептелет. Эске алына турган эң биринчи жагдай мына ушул.

Жунайд Багдадий олуя:

«Тигил же бул адамды абда каалгып учуп жүргөнүн көрсөңөр, анын жүрүм-туруму, сүйлөгөн сөзү Ыйык Куранга

3. Белгилүү бир ыкмалар менен тигил же бул жинди баш ийдирип, аны кызматчы катары колдонууга болот. Мындай жиндер «Худдам» деп айтылат. Худдам өзүнө баш ийдирген адамдын ар бир буйругун мүмкүнчүлүгүнүн жетишинче аткара алат.

2. Муслим, Бирр, 8.

жана акыркы Пайгамбардын сүннөтүнө ылайык келбесе, анда ал - истидраж» дейт.

Жараткандын ыраакымына бөлөнүп, адамды аң-таң калтырган окуянын себепчиси болгон олуя пенде ансыз да муну эл көрсүн үчүн кылбайт. Себеби чындыгы олуя пенделер көрсөтмөлүүлүктөн оолак болгондугу үчүн мажбур болмоюнча керемет окуяларды көрсөтүшпөйт. Алар азирети Пайгамбарыбыз сыяктуу элге адамдык асыл сапаттары менен үлгү болууга умтулушат. Азирети Пайгамбарыбыз өз үмөтүнө ар тараптан эң мыкты үлгү болуп, кээ бир учурларда талапка жараша Алланын уруксаты менен мужиза⁴ көрсөткөн. Алланын сүйүктүү пенделери акыркы Пайгамбардын жолунан ийненин көзүндөй да чыгып кетпөөгө болгон күч-аракеттери менен жанүрөшөт. Негизи керемет менен истидраждын айыр-

масын билүү үчүн мына ушул жагдайдын өзү эле жетиштүү.

Учурунда Фараон да истидраж көрсөтө алган. Төрт жүз жылдык өмүрү боюнча бир жолу да башы ооруган эмес. Тиштери да таптаза болгон. Аңгыл-дөңгүл жерлерден атынын алдыңкы буттары узарып-кыскарып турган.

Истидраж каапырларды, күнөөкөрлөрдү өздөрүн өзгөлөрдөн өзгөчө сезүүгө, текеберликке жетелейт. Анын акыбеги жамандыкка гана алып барат. Муса (aleyхиссалам) Алланын уруксаты менен Кызыл деңизди аса таягы менен уруп, жолго айландырган кезде аркасынан кууп келген Фараон аскерлерине кайрылып:

- Көрдүңөрбү?! Каардуулугумдан деңиз жолго айланды! – деген эле. Бирок Фараон бул жолго түшкөн соң жол кайра деңизге айланды. Фараон аскерлери менен кошо ошол деңизге чөгүп одүйнө салды.

Азирети Мухаммад (саллалаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын куттуу хади-

стеринде кыяматка жакын чыга турган Дажжал түркүн түстүү истидраждарды көрсөтүп элдин башын айландыраары маалымдалган.

Мындан сырткары истидраж көрсөткөн адамды айткан нерсесине тетири жүзөгө ашкан окуялар да болот. Булар «ихана» деп аталат. Маселен, учурунда өзүн «пайгамбар» катары тааныткан жалганчы Мусайламул-Каззаб кудуктагы суунун көбөйүшү үчүн кудукка түкүргөнүндө, андагы суу көбөймөк түгүл, тетирисинче соолуп калган.

Азирети Пайгамбарыбыздын жана кутман сахабалардын учурунда керемет окуялардын жүзөгө ашышы канчалык деңгээлде мүмкүн болсо, андан кийинки учурларда да иш жүзүнө ашышы дал ошондой эле мүмкүн. Ырас, Пайгамбарыбыздын учурунда да, андан кийинки доорлордо да көрсөтүлгөн кереметтер канчалаган адамдардын Алланын адал жолуна түшүшүнө себепкер болгондугу тарыхый талашсыз чындык.

Керемет – бул Алла Тааланын өзүнчө белеги катары руханий жактан бышып-жетилип, баралына келген олуя пенделер аркылуу сырткы чөйрөнүн мыйзамдарынан тышкары жүзөгө ашкан ажайып окуя. Алланын сүйүктүү пенделеринин назарында, эң чоң керемет – бул Ислам гини менен жуурулуша жашоо.

القابض

الباسط

Ал-Кообиз жана ал-Баасит

Алла Тааланын ал-Кообиз ысмы материалдык жактан «тар кылуучу», ал эми ал-Баасит ысымы «мол, берекелүү кылуучу» деген маанини түшүндүрөт. Ыйык Куранда бул багытта **«Алла Таала тар кылат да, мол, берекелүү кылат. Акыр-аягы Ага кайтарыласыңар»** делет (Бакара сүрөсү, 245-аят). Адамзат тарыхы канчалаган бай, бардар адамдардын кедей, күчтүүлөрдүн алсыз тарткандарына, мансап-бийлигине чиренген нечелеген текебер сөрөйлөрдүн шерменде болгонуна, ошондой эле канчалаган кедейлердин бардар болгонуна, Юсуф (алеихиссалам) сыяктуу узак жылдар бою зынданда жаткан соң падыша болгондорго, азирети Билал сыяктуу учурунда каапырлардын кулу болгонуна карабастан кийин мусулмандардын сүйүктүү боордошуна айлангандарга күбө болуп келе жатат.

Асман-жерди жана андагы жаамы жандуу-жансызды жараткан Улуу Алла Таала бүтүндөй ааламдын жападан жалгыз Ээси. Ал бул дүйнөгө ар түрлүү жан-жаныбарларды, түркүн түстүү мөмө-жемиштерди, бак-дарактарды, тоолорду, сууларды жаратып, аба берип, күн нурун тийгизүү менен адам баласына өзгөчө жакшылыгын көрсөткөн. Пенделер ээ болгон байлыктын, мал-мүлктүн баары Жалгыз Өзүнө гана таандык. Алла Таала каалаган пендесин бай, каалаганын кедей кылып койууга толук Кудуреттүү! Ошондуктан бул жерде бардар адам да, эч нерсеси жок кедей да мынабу жагдайды

эсине түйүп алышы абзел: бүт нерсени берүүчү да, алуучу да жалгыз Алла Таала. Ал каалаган адамдын мүмкүнчүлүктөрүн көбөйтүп, анын шүгүр келтирип-келтирбешин, ошондой эле каалаган адамынын мүмкүнчүлүктөрүн азайтып, анын Өзүнө (Алла Таалага) баш көтөрүп-көтөрбөшүн сынайт. Андыктан бул дүйнөдөгү байлык, мал-мүлк, мансап-бийлик адам баласы үчүн түбөлүктүү киреше эмес. Булар болгону сынак жайдын талаптары. «Адам баласы бул дүйнөнү тандайбы же акыреттиби?» деген суроонун шарттары. Мунун баары адам баласы үчүн Алла Тааланын сыноосу.

Эгерде бул чындыкты пенде түшүнө албай, колундагы мүмкүнчүлүктөрдү өзү каалагандай каржап, эч кимге эч нерсе бербей сараңдык кылса, анда Алла Таала анын мүмкүнчүлүктөрүн чектеп койушу толук ыктымал. Ал эми колундагы мүмкүнчүлүктөр Алла Таала тарабынан сыноо үчүн ыроолонгондугун билген бардар пенделердин иштерине береке берип, аларды өз ыраакымына бөлөрү бышык. Куран аяттарында мындай делет: **«Алыңар келишпинче Алладан корккула, кулак салгыла, моюн сунгула жана кайрымдуулук кылгыла! Ким өз жанын сараңдыктан куткаrsa, алардын ийгиликке жеткени. Эгер силер Аллага көбүрөөк - жакшы карыз берсеңер (мал-мүлкүңөрдү Алла жолунда сарптасаңар), Ал силерге көбөйтүп берет жана күнөөңөрдү кечирет»** (Тагаабун сүрөсү, 16-17-аяттар)

АК БАШАТ казынасынан

**Залим Намруттун алоолонто
жаккан отун ак гилден берилүү
менен гүлзарга айландырган**

Ибрахим

алейхиссалам

ГҮЛЗАРГА АЙЛАНГАН ӨРТ

Ошентип, Аллага болгон бекем ишенчинин жана тобокелинин, Аллага чын ыкластан берилгендигинин үзүрүн Ибрахим ошондо бир көрдү. Ал ыргытылып, отко мына түшөт деген кезде жалыны көккө соймоңдогон отко Алла Таала:

«Эй, от! Ибрахим үчүн салкын жана бейпил бол!...» (Анбия сүрөсү, 69-аят) деп буйрук берери менен жанакы от көз ачып жумганча көркүнө көз тайгылган гүлзарга айланды да калды. Ибрахимдин туш тарабынан ары таттуу, ары тунук булактар ортуп чыга баштады. Айлана тегеректеги миң түркүн гүл дүйнөсүнүн аңкыган жытына адам мас болот.

Мындайды күтпөгөн Намрут эми чындап коркуп, жүрөгү түшүп, көзү чанагынан чыгып кете жаздады. Акыры эсин жыйып:

- Төрт миң уйду азыр сенин Кудайыңа курмандыкка чалам!» деди шашкалактап. Азирети Ибрахимден:

- Тавхид динине кайтпай туруп атаган курмандыгыңдын тыйынчалык да пайдасы жок - деген жооп келди. Намруттун дагы эле каапырлыгы кармап:

- Байлыгымды да, бийлигимди да чача албайм! Ошондой болсо да, курмандык чалам дедимби, чалам! - деп көшөрүп туруп алды. Ал ошентип төрт миң уйду курмандыкка чалды. Ибрахим пайгамбар менен талашып-тартышуудан баштартты. Бирок көкүрөгүнүн сокурлугу себептүү текеберлигинен айрыла албай, ыйман келтирбей каапыр бойдон кала берди. Ошол айдан ачык мужизаны көргөн бир топ бутпарас ыйманга келип, Жараткандын жазасынан кутула алышты.

Намруттун ырайымсыз жазасынан Алла Тааланын керемет жардамы менен кутулуп кеткен Ибрахим (алейхиссалам) бутпарас бойдон калган адамдарга Жараткан Алланын акыйкат эскертүүсүн айтты:

«Силер бул дүйнө жашоосунда өз араңардагы сүйүү үчүн Алланын ордуна буттарды кармандыңар. Кыямат күнү келгенде бириңер экинчиңерден баш тартасыңар жана бириңер экинчиңерди кармап-шилейсиңер. Силердин барар жайыңар тозок болот. Ал жайда силер үчүн жардам берээр жан жок!» (Анкабут сүрөсү, 25).

Чогулган барча калктын оозун ачырган алоолонгон жалындын гүлзарга айлануу окуясынан кийин Алла Таала Намрут жана Калдани уруусунун башына келе турган азаптан оолак тутуу үчүн Ибрахим пайгамбар жана ага ишенген момундарга ал аймактан көчүп кетүү тууралуу буйрук берди. Ошентип, Кудай Таала халилин жана момундарды бейкуттукка чыгарды.

Лут пайгамбар Азирети Ибрахимдин агасынын уулу болгон. Алла Тааланын эрки менен ал мурда эле көкүрөгү, дили таза инсан болгондуктан, Азирети Ибрахимге эң алгач ыйман келтирген.

КАЛДАНИ УРУУСУНУН ЖАНА НАМРУТТУН КЫРГЫНГА УЧУРАШЫ

Ибрахим пайгамбар үмөттөрү менен Вавилонго көчүп, тынч гана жайгашып, жай турмушун уланта баштады. Мына ушул күндөрдүн биринде текеберленип өзүн кудайга теңеген Намрут коомун чаң сымал майда чымын-чиркей каптап, кандарын кактап соруп, бутпарас коомду соолуган кичинекей адамдарга айлантып салды. Мына ошол окуядан кийин Калдани уруусу четинен кырыла баштады. Намрут өкүмдардын мурдунан бир чымын кирип мээсине чейин жетип барды. Башынын ооруганына чыдабай, токмок урдуруп олтуруп зөөкүр падышанын да башы талкаланып, тирүүлөй азап чегип жан берди.

«Алар (Ибрахимге) зыян кылууну көздөшкөн эле. Биз аларды пас (жеңилүүчү) кылдык» (Анбия сүрөсү, 70-аят; Саффат сүрөсү, 98-аят).

Ошентип, эч кимди теңине албаган Намрут жана Калдани коому бүтүндөй адамзатка сабак болуп, чымын-чиркейге таланган «куруган адамдар» кырылып кетти.

АЗИРЕТИ ИБРАХИМДИН КӨЧҮ

Азирети Ибрахим, Азирети Лут, агасынын кызы Сара жана аз сандагы момундар менен Урфанын түштүк тарабында жайгашкан Харран шаарчасына келип байырлашат.

Жараткан Алланын жарлыгын аткарып, Ибрахим (алеихиссалам) Сара менен баш кошот. Кийинчерек кайра келген буйрук менен түгөйүн алып, Дамаска, андан соң Мисирге көчүп өтөт. Лут (алеихиссалам) болсо Теңирий буйрук менен Содомго пайгамбар болуп жөнөтүлөт.

Ибрахим (алеихиссалам) Сара жана Хажар менен бирге Мисирди таштап, Палестинага бараткан жолдо Саб деген ээн талаада конуп калышат. Күндүн куйкалаган ысык аптабы мээ кайнатат. Иче турган суу да түгөнөт. Жол жүрүп кете беришсе, балким, жолдо суу табылбай калса, күндүн ысык аптабынан каны катып калышы да мүмкүн эле. Ибрахим (алеихиссалам) дароо эле ошол жерден кудук казууга киришет. Жараткан Өзү жар болуп, эмгеги талаага кетпей, казып жаткан кудуктан кашкайган таза суу атылып чыгат.

Заман улам закымдап, адам баласынын саякаты көбөйүп, тиричилиги кеңейген сайын Саб аймагына да бир топ адам көчүп келишет. Анткени бул аймак Алланын досунун урматына берекеси артып, молчулук, бейкутчулук өкүм сүргөн ажайып жерге айланган эле. Эл көбөйүп, журт өсүп, байыган сайын адамзааданын ичи тарып, дүнүйөгө болгон махабат ышкысы артат. Ошентип, адамзааданын баякы кесирлиги кармап, Ибрахим пайгамбар алгач өзү ачкан кудуктан өзүнө суу бербей коюшат. Анткени алар түшүмдүү жерлерге, сууларга ээлик кылып байлык топтоодо жарышып калышкан эле. Алланын досу буга абдан капа болот. Пайгамбардын көңүлүнүн мынчалык ооруп калышынан булактагы жана кудуктагы суулардын баары кайра тартылып, соолуп калат. Аймак эли суусуздуктун азабын мына ошондо тарта баштайт. Каңгыган коом бул нерсенин чындыгына баамы жетип, бушайман болушат. Кайдыгер карап, кордук көрсөткөндүгү үчүн Ибрахим пайгамбардан кечирим сурашат. Жараткандын ырайымын, кечиримин алуу үчүн анын дуба кылышын өтүнүшөт. Жумшак мүнөз жароокер пайгамбар алардын суранычын кабылдап, Аллага мунажат кылат. Ошентип, молчулук, береке кайрадан мурунку калыбына келе баштайт.

АЗИРЕТИ ИБРАХИМ МЕНЕН АЖАР ЭНЕНИН ҮЙЛӨНҮШҮ

Ибрахим пайгамбар, тилекке каршы, Сара энеден балалуу боло алган эмес эле. Экөө тең кыйла эле улгайып калышкан эле. Сара эне өзүнө тартууланган

Ажарды азат кылып, анын өз абышкасы менен никеленишине себепкер болот. Айлар өтүп, күндөр зымырап учуп Ажар эркек төрөйт. Баланын атын Исмаил койот. Ошентип, «Мухаммади-нур» Исмаилге (алеихиссалам) өттү. Сара эне ушул улук нурдун өзү аркылуу өтүшүн самап жүргөн экен. Андай болбой калганына абдан капа болот. Аялзатынын табиятындагы кызгануу сезими Ажарды башка бир жакка алып кетүүнү Ибрахим пайгамбардан суранууга түртөт. Аңгыча Жараткандын буйругу да келет. Ибрахим пайгамбар Ажарды жана уулу Исмаилди төөгө мингизип, ошол кездерде ээн чөлкөм болгон Мекке тарапка алып келет.

Имам Бухари Ибн Аббастан төмөнкү сөздү баян этет:

«Азирети Ибрахим аялы Ажар менен эмчектеги уулу Исмаилди Меккеге алып барат. Аларды келечекте оргуп чыга турган «зам-зам» кудугуна жакын турган бир түп дарактын түбүнө калтырат. Жанына ала келген курмага толтурулган баштык жана суусу толо чөйчөктү аларга таштап, кайтуу үчүн камынып калат. Ошондо кутман эне:

- Бизди бул жерге таштап кетүүнү Алла Таалам Өзү буйрудубу? - деп улгайып калган абышкасына суроо салат.

-Ооба!.

Ажар эне Алла Таалага болгон абдан бекем берилүү жана тобокел менен:

- Андай болсо Раббим бизди Өзү асырайт! Зыянга учуратпайт! - деп наристе Исмаилдин жанына кайтат».

Ажардын ыйманы Ибрахимдин (алеихиссалам) жүрөгүн күмүштөй эритип жиберет. Диркиреп куюлчудай чогулган көз жашынан чоочуп, Алла Таалага жалбара дуба кылат.

«Оо, Жараткан, албетте, менин урпагымдан (бир бөлүгүн уулум Исмаил жана анын энеси Ажарды) Сенин ыйык үйүңдүн алдындагы эгин өспөй турган бир өрөөнгө жайгаштырдым.

Оо, Раббим, (алар) намазды толук аткарышсын деп (ушундай кылдым). Анан сен Өзүң адамдардын дилин аларга ийкемдүү кылгын жана аларга (бардык) мөмөлөрдөн ырыскы насип кыл. Балким, шүгүр кылышар» (Ибрахим сүрөсү, 37; Бухари; Анбия, 9).

Мээримдүү Алла Таала Ибрахимдин (алеихиссалам) сураныч, дубасын кабыл кылат. Мына ушул берекелүү дубанын урматына болсо керек, ажылык жана умра кылуу үчүн келген момундардын бул аймакка болгон көңүлдөрүндөгү сүйүү сезими ашкандан ташып, жандүйнөлөр бейпилдикке жана бейкутукка бөлөнөт. Берекенин эн белгиси катары таанылган бул ажайып аймак миң түркүн курма жана башка мөмө жемиштерге толуп жатат.

Айрыкча Ибрахимдин (алеихиссалам) бул мунажаты ал жерден «замзам» суусунун чыгышына себепкер болгон.

АК БАШАТ казынасынан

Ыйык Курандын маркумдарга пайдалуу болгондугу жөнүндө эки ооз сөз

Бахагдин Дартма

Куран – бул бүтүндөй адамзатынын адал жолго түшүшү үчүн түшүрүлгөн Жараткандын сөзү. Бул ыйык Китептин окулушу, аңдалышы жана аны менен жуурулуша жашоого болгон аракеттин бардыгы үчүн сан жеткис сооптор бар. Акыркы күндөрү кээ бир адамдар Курандын тирүүлөргө гана түшүрүлгөнүн, аны маркумдарга окуунун пайдасыз болгонун айтып келишүүдө. Коомчулукта мындай калпыс пикирлерди жактап тараптар болгондор да бар. Ал эми аят-хадистерге назар салганыбызда, Куран тирүүлөргө да, маркумдарга да пайдалуу ыйык Китеп болгондугун ачык-айкын байкай алабыз.

Биз бул макалабызда Курандын маркумдарга окулушун четке каккандардын пикирлеринин калпыстыгын, жаңылыштыгын, анын маркумдарга окулушу пайдалуу болгондугун куттуу аят-хадистердин негизинде далилдеп берүүгө аракет кылабыз.

Жараткандын өзгөрбөс мыйзамдары камтылган Куран адам баласын түбөлүк бакыттын туу чокусуна жеткирүү үчүн, эки дүйнөдө тең бейпил өмүр сүрүшү үчүн түшүрүлгөн. Бул багытта аяттарда төмөнкүчө маалымдалат:

«**Бул (Куран) – Алланын туура жолу...**» (Зумар сүрөсү, 23-аят)

«**Куран (адам баласын) эң туура жолго жетелейт**» (Исра сүрөсү, 9-аят).

Куранда көрсөтүлгөн эң аруу, эң улуу максатка жетүү үчүн андагы эрежелерге олуттуу түрдө мамиле жасоо зарылчылыгы күч. Куран толугу менен адам баласынын жашоосуна айкалышса, ошондо гана андагы улуу максат жүзөгө ашкан болот. Аны менен жашоо үчүн түшүнүү, түшүнүү үчүн окуу зарылчылыгы турат. Башкача айтканда,

Куран менен жашоодон мурун аны окуп-түшүнүү баскычтарынан өтүү зарыл.

Эми аягынан башына карай бул баскычтарды тизмелейли:

А. Куран менен жашоо

Куранда негизги бул максат ачык-айкын түрдө төмөнкүчө маалымдалат:

«**Баарыңар Алланын жибин (Куранды) бекем кармангыла, бөлүнбөгүлө!...**» (Аали Имран сүрөсү, 103-аят)

«**Силерге Жараткан Эгечерден түшүрүлгөн (Ыйык Куранга) моюн сунгула!**» (Аараф сүрөсү, 3-аят).

Бул аяттардан байкалгандай, бизге Куранды бекем карманууга, аны менен жуурулуша жашоого ачык-айкын түрдө буйрук берилүүдө.

Куттуу хадистерде да бул багытта:

«Силерге эки нерсе таштадым. Булар менен жуурулуша жашаган чагыңарда, эч качан адал жолдон адашпайсыңар. Булардан бири – бул Ыйык Куран, экинчиси – Алла Элчисинин сүннөтү» (Малик бин Анас, ал-Муватта, (тахкик др. Башшар «Аввад Маруф» Махмуд Мухаммед Халил) 1-басылышы, Бейрут, 1992/1412, Кадар, 3; Ахмад бин Ханбал, Муснад, Стамбул, 1982, III, 26; Тирмизий, Абу Иса Мухаммад бин Иса бин Саврате, Суанут-Тирмизий, Стамбул, 1981, Манакиб, 31) «Алла Тааланын Китебин бекем кармангыла! Анда силерден мурункулардын жана силерден кийинкилердин кабарлары бар. Араңардагы маселелердин өкүмү да анда бар. Ал ойун-күлкү эмес, ак менен караны айырмалоочу китеп. Аны текеберлене таштаган адамга Алла Таала оор азап берет. Андан сырткары адал жол издеген адамды Алла Таала адаштырат. Ал - Алла Тааланын үзүлбөс бекем жиби...» делет (Тирмизий, Фазаилул-Куран, 14; Даримий, Абу Мухаммад Абдуллах бин Абдуррахман бин ал-Фазл бин Бахрам, Суануд-Даримий, Стамбул, 1981, Фазаилул-Куран, 1)

Бул хадистен байкалгандай, аны менен жууру-

луша жашаган чакта Алланын Китебинин оң натыйжаларга себеп болоору айтылган.

Алла Тааланын жибин бекем кармануу – Куран менен жуурулуша жашоо дегенди түшүндүрөт: «Куран бир учу Алла Тааланын, экинчи учу силердин колуңарда болгон жип сыяктуу. Аны бекем кармангыла! Ошондо гана адал жолдон адашпайсыңар» (Ибн Абу Шайба, Абдуллах бин Мухаммад, ал-Мусаннаф фил-ахадиси вал-асаар (таххик Сайид Мухаммад ал-Лаххам), Дарул-фикр, 1-басылышы, Бейрут, 1409/1989, Китабу Фазаилул-Куран, (26), 16, (VII, 164).

Себеби Куранадамдардын бардык көйгөйлөрүн чечип берүүчү жападан жалгыз Ыйык Китеп.

Б. Куранды түшүнүү

Төмөндөгү аяттар Куранды окуп түшүнүү, ал жөнүндө ой-жүгүртүү зарылчылыгына ачык-айкын түрдө басым жасайт:

«Алар Куран жөнүндө ой жүгүртүшпөйбү? Эгер ал Алладан башканын сөзү болгондо, анда алар Курандан көптөгөн карама-каршылыктарды табышаар эле» (Ниса сүрөсү, 82-аят)

«Эмне үчүн алар Куран жөнүндө ой жүгүртүшпөйт? Же алардын жүрөктөрүндө кулпу барбы?» (Мухаммад сүрөсү, 24-аят)

Алла Элчисинин Абу Зарга айткан мынабул «отуруп Алланын Китебинен бир нерсени түшүнүүң сен үчүн жүз ирекет (нафил) намаз окушундан алдаканча артык» (Ибн Мааж, Мукаддима, 16) деген сөзү өтө зор мааниге ээ.

Куранды тез жана кыска убакыттын аралыгында окуп бүтүрүү маанилүү эмес, аны ойлонуп түшүнүп окуу маанилүү. Ошондуктан Алланын Элчиси мындай деген:

«Куранды үч күндөн аз убакыт аралыгында окуган адам аны (анын маанисин) түшүнө албайт» (Ахмад бин Ханбал, Ибн Мааж, II, 164, 165, 189; Икаматус-Солат, 178).

Абу Абдуррахман ас-Суламийдин мынабул сөзү да өзгөчө маанилүү:

«Биз Алла Элчисинен он аят үйрөнгөнүбүздө анын маани-маңызын, т.а., адал-арамын, буйрук-жарлыгын түшүнбөй туруп башка аяттарга өтчү эмеспиз» (Байхакий, Шуабул-иман, II, 331; Куртубий, ал-Жами, I, 39).

Сулайман Даараний да бул багыттагы олуттуу мамилеси жөнүндө:

«Мен бир аятты окуган соң төрт-беш күн ошол аят жөнүндө ойлоном. Аны жакшы түшүнбөй туруп башка аятка өтпөйм» деген (Газалий, Ихия улумид-Дин, I, 277).

Бул жагдай батыш илимпоздорунун да көңүлүн бурган. Маселен, булардан Эдуард Барвн мындай дейт: «Куран жөнүндө ой толгоп, маанилерине сүңгүтөн сайын, ага болгон урмат-сыйым

артып барат...» (Эшреф Эдиб, Куран (батыш ойчулдарынын көз карашында), 2-басылышы, Стамбул, 1958/1378, 48-49-беттер).

В. Куран окуу

Куран окуу эч калетсиз, эң сооптуу иштердин катарынан орун алат.

Куттуу хадистерде бул багытта мындай делет

«Үммөтүмдүн ибадаттарынан эң берекелүүсү – бул Куран окуу» (Байхакий, Шуабул-иман, II, 354.)

«Алла Тааланын ыраазылыгын көздөп Куран окуган адамга окуган ар бир ариби үчүн он сооп берилип, он күнөөсү кечирилет» (Тирмизий, Фазаилул-Куран, 16).

Алтургай Куранды кыйналып жатып окуган адамга эки эселенип сооп берилээри жөнүндө дагы бир хадисте төмөнкүчө маалымдалат:

«Куранды жакшы окуган адам «сафара» делген айкөл периштелер менен бирге болот. Ал эми Куранды кыйналып жатып окуган адамга сооп эки эселенип берилет» (Муслим, Солаатул-мусафирийн, 244; Ибн Мааж, Адаб, 52; Абу Давуд, Солаат, 349).

Дагы бир хадисте: **«Үйлөрүңөрдү намаз жана Куран окуу менен нурга (береке-кутка) толтургула!»** делет (Байхакий, Шуабул-Иман, II, 358).

Алтургай аны угуунун дагы пайдасы бар: **«Куран окулуп жаткан кезде (Жараткандын) ыраакымына бөлөнүшүңөр үчүн аны кунт коюп уккула!»** (Араф сүрөсү, 204-аят)

Курандын бул өзгөчөлүгү батыштыктардын дагы көз жаздымында калган эмес. Маселен булардан Блачер:

«Курандын бийик үн менен окулушу уккан адамды арбап алгандай таасир калтырат» деген (Danışmend, İsmail Hâmi, Garb İlminin Kur'ân-ı Kerim Hayranlığı, Dergah yayınları, 3. baskı, İstanbul, Ekim 1978, s. 58. (Blachere'nin bu sözü, "Le Coran" adlı eserinin 1957 tarihli baskısının 200. sayfasının 4. dipnotundan alınmıştır).

Белл бул багытта мындай деген: **«Адам баласынын жандүйнөсүнө Курандан дагы зор таасир берген эч бир китеп жок»** (Bulaç, Ali, "Kur'ân Tarih ve Tarihsellik", Yeni Ümit, 58. sayı, Ekim-Kasım-Aralık 2002, s. 54)

Эми кепти Куранды маркумдарга багыштап окууга болуп-болбогонуна буралы. Бул жерде мынабул жагдайды эске алып койгонубуз абзел: биз сөз кылып жаткан маркумдар – булар момун-мусулман катары көз жумган пенделер. Мына ушул маркумдарга Куран окуунун пайдасыз болгондугун айткандардын түшүнүктөрү мындай:

«Куран маркумдарга түшүрүлгөн эмес. Окулган Куран аларга пайдасыз. Маркумдардын Курандын талаптарына жооп берүү, аны менен жашоо мүмкүнчүлүктөрү жок»

Биринчиден бул жерде сөз маркумдарга Куран окуудан негизги максат маркумдардын Курандын буйрук-жарлыктарына жооптуу болуп-болбошу, т.а., алар тарабынан Курандагы буйрук-жарлыктардын жүзөгө ашырылып-ашырылбашы эмес, окулган Курандын сообун маркумдарга багыштоо болуп жатат.

Сөзүбүздү бекемдөө үчүн дароо далилдерге өтөлү:

1. Улуу Жараткан Алла Таала аяттардын биринде:

«Алардан бирөө өлсө, эч качан (жаназа) намазын окуба да, мүрзөсүнүн башында да турба (дуба кылба!). Анткени алар Аллага жана Анын элчисине каршы чыгып, фасык абалда өлүштү» (Тооба сүрөсү, 84-аят) дейт.

Бул аятта акыркы Пайгамбарга Жаратканды четке кагып, адал-арам менен иши жок жашап көз жумгандардын жаназа намазын окушуна жана мүрзөлөрүнө барып дуба кылышына тыйуу салынган. Демек, бул жерден мусулман катары жан берген адамдын жаназа намазын окуу, ал үчүн Жараткан Аллага дуба кылуу, анын кечирилишин тилөө зарылчылыгын байкоого болот. Себеби бул аяттан эгер ошол көз жумган адам мусулман болгондо, анда акыркы Пайгамбарга тыйуу салынам эмес, деген түшүнүк өзүнөн-өзү келип чыгууда.

Андыктан береке-кут толгон Куранды мусулман катары көз жумган пенделер үчүн окуп, Курандын урматына алардын кечирилишин Жараткандан тилөө эмне үчүн мүмкүн эмес?

2. Көз жумган мусулман адамга жаназа намазын окуу – бул ага дуба кылуу, Жараткандан кечирим тилөө, дегенди түшүндүрөт. Ошону менен бирге жаназа намазы парз-ы кифая өкүмүндөгү ибадат. (Сарахсий, Абу Бакр Мухаммад бин Ахмад бин Абу Сахл, ал-Мабсут, Дарул-марифа, Бейрут, 1989, II, 126)

Себеби Алланын Элчиси маркумдарга намаз окууну ачык-айкын түрдө буйруган:

«Маркумдарга күндүзүн да, түнкүсүн да намаз окугула!» (б.а., жаназа намазын күндүзүн да, түнкүсүн да окуса болот) (Ибн Мааж, Жанаиз, 30)

Ошондой эле Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) жаназа намазынын пайдалуу болгондугун жана аны окуган адамга да чоң сооп бериле тургандыгын маалымдаган. Күндөрдүн биринде ардактуу Пайгамбарыбыз:

«Ким жаназа намазын окуса, ага бир «кырат» сооп бар – дейт.

Акыркы Пайгамбардын сөзүнө анча түшүнө бербеген сахабалар:

- Бир кырат дегениңиз эмне? – деп сурашат.

Анда Ал:

- Чоң бир тоо сыяктуу сооп – деп жооп берет (Тирмизий, Жанаиз, 49.)

3. Куран окуу аркылуу маркумдарга Жараткандын ыраакымын тилөө – бул сооптуу иштердин катарынан орун алат.

Куттуу хадистерде:

«...Ясин (сүрөсү) - Курандын жүрөгү. Ким аны Жараткан Алланын ыраазылыгын, түбөлүк акыреттик бактысын көздөп окуса, анын күнөөлөрү кечирилет. Одүйнө салгандарга да Ясин сүрөсүн окугула!» (Ахмад бин Ханбал, Муснад, 5, 26).

«Араңардан өтүп кеткендерди көпкө кармабай, жерге бергиле! Аны көмгөн соң бирөөңөр маркумдун баш тарабына туруп Фатиха сүрөсүн, бут жагына келип Бакара сүрөсүнүн акыркы бөлүгүн (Ааманарасуулуну) окусун!» делет (Табараний, ал-Муужамул-Кабиир, 12, 340; Дайлабий, Муснад, 1, 284; Хайсамий, Мажмауз-Заваид, 3, 44).

4. Куранда тирүүлөрдүн маркумдар үчүн дуба кылып Жараткан Алла Тааладан кечирим тилегендиктери жөнүндө ачык-айкын аяттар бар. Алардын биринде: «Алардан кийин келгендер мындай дешет: **“Оо, Жараткан! Бизди жана бизден мурун ыйманга келген боордошторубузду кечире көр. Биздин жүрөгүбүзгө ыйман келтиргендерге карата кек сала көрбө. Оо, Жараткан! Сен чексиз Мээримдүүсүн, Боорукерсиң»** (Хашр сүрөсү, 10-аят) деп буюрулат.

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз:

«Адамбаласыодүйнөсалгандаиш-амалдарынын сообу токтойт. Бирок мынабу үч иш-амалынын сообу улана берет: Садага жария (маселен, мечит куруу, көпүрө салуу, жол чабуу, булактын көзүн ачуу сыяктуу элдин кызматына жараган кайрымдуулуктар), элге пайдасы тийген илим калтыруу, өзүнө Жараткандан дуба кылаар ыймандуу уул тарбиялоо» деген (Муслим, Васиййа, 14).

Акыркы Пайгамбар «Бакий» көрүстөнүнө көп барып, одүйнө салгандарга салам берип:

«Ассаламу алейкум! Эй, момун-мусулмандар аймагынын эли! Кудай буюрса, биз да силерге кошулабыз. Жалгыз Алла Тааладан бизге да, силерге да кечирим тилейм!» деп дуба кылаар эле (Муслим, Жанаиз, 104).

Мына ушул жогоруда берилген куттуу аят-хадистерге таянуу менен маркумга Куран окуунун мүмкүн жана пайдалуу болгондугун чечкиндүү түрдө айта алабыз. Себеби көз жумган мусулмандарга дуба кылуу, алардын кечирилишин тилөөгө уруксат берилген соң, алар үчүн Курандын куттуу аяттарын окуп, сообун багыштоо толук кандуу түрдө мүмкүн.

МАНАС — ЭЛДИК МУРАС

Данияр Эркинбаев

Бисмиллаахир-рохмаанир-рохийи!

Азыр кыргыз элибиздин алдында турган жолдор көп... Бирок кыргыздын улуттук өзгөчөлүгү менен эсептешкен, кыргыздын кызыкчылыгын көздөп турган, өзүбүздүн жана балдарыбыздын келечегин бактылуу жашоого алып келген багыттагы жол барбы?!

Ушул суроонун жообун биз үчүн ата-бабаларыбыз мурас кылып, аманат катары «МАНАС» баатырдык эпосунда сактап келишкен экен.

«Тууганыңдын тарыхы,
Бир аяттан окусаң
Бизге тиер жарыгы.
Бабак үчүн дуба кыл,
Барча кыргыз элиңиз,
«Манас кайда кетти?» – деп,-

Басылбасын демиңиз,

Кан которгон Манаска

Кайта айланып келиңиз». (1-том 399-б.)

Чынында эле Манас атабыз менен сыймыктанбаган кыргыз барбы?

Алибетте жок! «Манас» эпосун окуган, маанисин тушунгон кыргыз барбы? Бул суроого болсо жооп алыш өтө кыйын...

Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер

академиясы, «МАНАС-1000» мамлекеттик дирекциясы жана илимий-пропагандалык координациялык «Мурас» ишкер долбоору тарабынан 1995-жылы Сагымбай Орозбаковдун варианты боюнча чыгарылган кыргыз элинин баатырдык «МАНАС» эпосунун академиялык басылышына кайрылдым.

Бул вариантта мурун жарык көрбөгөн эпизоддор, окуялар толукталып киргизилген.

«Манас» кыргыз элинин тарыхын, этнографиясын, салт-санаасын, психологиялык кулк-мүнөзүн чагылдырган баатырдык эпос» - деп биринчи беттеринде эле жазылып турат.

Бирок бул эпостун мааниси ушу менен гана чектелбегендиги окуп баштаганда эле көзгө урунду. Башкача айтканда, эпостун негизгиси болуп, кыргыз эли Ислам динине кайрылышы керек экендиги так жана даана көрүнүп турат.

Кыргыздын көпчүлүгүнө бул чоң жанылык катары угулуп, кээ бири «андай болушу мүмкүн эмес» – деп чалкасынан кетиши мүмкүн. Бирок чындык деген чындык экен. Мен юрист болгондуктан фактыларга гана таянып, толук далилденгенден кийин бир нерсени аныктап айтууга көнгөм.

Филология илимдеринин доктору, Кыргыз Улуттук илимдер академиясынын мүчө-корреспонденти Р.Кыдырбаева эпостун бул варианты тууралуу мындай дейт:

«Сагымбайдын вариантынын сырлары дагы эле аягына чейин терең изилденип ачыла элек. Сагымбайдын манасчылык өнөрүндө бир сыйкырдуу сыр жаткансыйт. Бул манасчынын варианты – өзүнчө бир чексиз дүйнө десек болот. Себеби ушул вариантта кылымдардан бери айтылып келе жаткан «Манас» дастанынын жалпы өзөгүнөн тартып тартып, айтуучу өзү жашаган замандын жаңырыгына чейин, шамандык-бутпарастык көз караштан тартып, Ислам динине чейин бар десек болот.

Сагымбайдын вариантына Ислам дини көбүрөөк таасир эткени – бул мыйзамдуу көрүнүш. Биз кече күнү эле, ошолордун ичинде мен да, ушул көрүнүшкө кандайдыр бир тескери баа берип, аны Сагымбайдын вариантынын мүчүлүшү катары көрсөтчүбүз. Мындай позиция өзүнөн-өзү түшүнүктүү. Мунун бардыгы социалисттик идеологиянын кысымынан келип чыккан».

Эми сөз болуп жаткан «Манас» эпосунун вариантына көз жүгүртсөк:

Манас төрөлүп Жакып бай чоң той өткөрүп,
Манастын аты коюлуп жаткан кези:

«Олтурган эрлер дегдеди,
Оозуна бир ат келбеди,
Ат кое албай алдырап,
Акылмандын баарысы
Карап турду жалдырап...
...Кайдан келди жан билбейт,
Пайда болду дубана»...
«Берген болсоң уруксат
Мен коеюн атын» - деп,
Дубана сүйлөп калганы.
«Ат коюңуз акыр!» - деп,
Адамдын бары чуу этти.
Баш жагына «мем» келсин
Байгамбардын сүрөтү,
Ортосуна «нун» келсин
Олуянын сүрөтү,
Аягына «сен» келсин
Арстандардын боруму,
Арты кайда кетти экен
Ал үчөөнүн оруну?»
Окуп билди «Манас!» - деп,

Оозуна келди шондой кеп.

Ат коюлду «Манас!» - деп,

«Алла Таала сактасын,

Ар балаадан калас!» - деп,

Бата кылды баарысы,

Жашы менен каарысы.

«Аты жакшы болду» - деп, -

Айтканда көңүл толду!» - деп,... (1-том, 167-169-беттер)

Ошентип Манас атабыздын аты «Мем», «Нун», «Сен» деген араб ариптеринен кошулуп койулуптур.

Манас кичинекейинен аябай тентек болуп, тентектигин элдер сыйынып жаткан мазарлардан (сындырып, кыйып) чыгарат, дубаналарды уруп-сабап коркутат. Ошондогу кыргыз элинин калпыс ишенимдерине кас болуп чоңойот.

«Улук мазар дегенди

Кыйык атып ойногон,

Кыялына келгенин

Кылбай асты койбогон.

Балдарды көрсө жыйыптыр,

Мазарды көрсө кыйыптыр»... (174-бет)

«Аңдасам балан акыл аз,

Жонун таппайт, дөөлөт мас,

Тил азар деймин динге кас». (175-бет)

Манастын кыялынан айласын таппай турган бай Жакып баласын сегиз жашка толгондо Ошпур деген койчусуна жардамчы катары кошуп берет.

Бир күнү койго карышкыр тийип, козусунун бирөөсүн жара тартып көтөрүп качып кеткенде, Манас артынан кубалап, кандын изи менен бир үңкүргө келип анын ичинде 40 чилтенге жолугат. Кызыр Илияс аттуу бирөөсү менен сүйлөшүп калат:

«Аңдап көр, балам – деп, айтат –

Бөрү болгон биз – деди, -

Бөлөкчө жансыз сиз – деди. –

Кызыр Илияс деген бар

Сизди кырк күндөн бери издеди.

Кырк чилтен деген биз – деди, -

Козуңа салган тиш – деди...

...Биздер тутуп жүрөбүз

Бир кудаанын буйругун.

Кубаттуу болоор тирлигин,

Кудаанын билгин бирлигин,

Көрбөй туруп ынанып,

Көңүлдүн чыгар кирлигин!» - деп, Манаска бир Алла бар экенин билгизип, Жараткан жөнүндө түшүндүрмө берет:

Туш келишер неме жок

Өзүнөн бөлөк улук жок,

Өкүмүнө чара жок.

Өзү бар, андан бала жок,

Өзүнөн бөлөк дана жок!

Болсо сенде дил – деди, -

Болжоп акты бил – деди. –

Ак Ислам динине

Азбай балам кир! - деди». (183-184-беттер)

Андан кийин Манас «Кайда болот кудайың, Үйү-жайы кай жерде? Абалы ордун сизден сурайын» - дегенде, ага Кызыр:

Угуп турган кулагың,

«Ушу» - деп билгин турагын!

Жыт билиптир мурдунуз,

Сасык менен жакшыны,

Күчүн билип туруңуз,

Ачуу менен таттууну,

Билген ооз тилиңиз.

Аны да актын күчү деп,

Куп билиңиз өзүңүз.

Кармай турган колуңуз,

Кадыр Алла күчү деп

Кабарынан болуңуз.

Баса турган бутуңуз,

Кудуреттин күчү деп,

Көңүлүңө тутуңуз.

Көкүрөк, жүрөк, дилиңиз

Кудаанын үйү экен – деп,

Куп ошондой билиңиз! - деп жооп берип, Аланын адам баласына багыштап берген акыл-эси, аң-сезими жана дене-турпаты жөнүндө узун сабак кылып, кептин төркүнүнөн сөз учугун улайт.

(Уландысы кийинки санда)

АКЫРКЫ ПАЙГАМБАРДЫН

(саллаллаху алейхи васаллам)

КЕҢЕШИ

Даярдаган
Садык Гавай

ЗИРЕНИН ПАЙДАСЫ ТУУРАЛУУ

Халид бин Сад (Алла ага ыраазы болсун) мындай деген: “Бир жолу биз сапарда экенибизде, биз менен кошо Галиб бин Абжар (Алла ага ыраазы болсун) да бар болчу, ал ооруп калды. Акыры биз Мединага жеттик, бирок Галибдин абалы улам оорлошо берди. Галибдин ооруп калганын уккан Ибн Аттик ага келди да мындай деди: “Сен дары ичишиң керек. Зиренин уругун жанчып, аны зайтун майы менен аралаштыр да, анан ошол суюктукту мурдуңа тамчылаткын. Мен бул каражат (дары) тууралуу, Аллахтын Элчисинин (саллаллооху ‘алайхи ва саллам): “Чындыгында, зиреде өлүмдөн башка бардык оорулардын шыпаасы бар”, - дегенин эшиткен Айшадан (Алла ага ыраазы болсун.) уктым”.

(Бухари, Муслим, Тирмизи, Ибн Мааж).

КӨЗ ТИЙҮҮ ТУУРАЛУУ

Умму Салама (Алла ага ыраазы болсун) мындай деп айтып берген: “Бир жолу Аллахтын Элчиси (саллаллооху ‘алайхи ва саллам) бир жолу биздин үйгө мейманга келди. Биздин үйдө олтурган адамдардын арасында бети эмнегедир кызарып кеткен бир кыз бар эле. Ал (саллаллооху ‘алайхи ва саллам) ага көңүл бөлүп: “Буга дем салып коюшуңар керек. Анткени ага көз тийген. А бул (б.а. көз тийүү) чындык. Көз тийүү (сглаз) – тоону ордунан жылдырып, адамды көргө түшүрүп, төөнү казанга салып койот”, - деп айткан.

(Хаким, Лагуния).

ФАТИМАНЫН (Алла ага ыраазы болсун) ТИШИ ООРУСУ ТУУРАЛУУ

Хумейди (Алла ага ыраазы болсун) айтат: “Бир жолу Аллахтын Элчисинин (саллаллооху ‘алайхи ва саллам) кызы Фатиманын тиши ооруп калат да, ал атасына келип тишинин катуу ооруп жатканына даттанат. Ошондо Аллахтын Элчиси (саллаллооху ‘алайхи ва саллам) аны өзүнө жакын тартып, оң колунун сөөмөйүн ооруп жаткан тишине койду да, минтип айта баштады: “Аллахтын Ысмы менен! О Аллах, Сага сыйынып, Сенин Улуулугуңдан, Кудуретүүлүгүңдөн жана бар нерселердин баарынын үстүнөн падышалык кылган Өкүмдарлыгыңдан суранамын: Сенин Рухуңдан жана Сөзүң аркылуу Мариям Исаны төрөгөндөй, Хатижанын кызы Фатиманы да бардык жамандыктардан сакта!” Ошондон кийин анын тишинин оорусу басылып калды”.

(Насаф, Абу Дауд).

КУРАН ЖАНА БИОЛОГИЯ ИЛИМИ

Кенжебек Чыйбылов

Биология илими – жалпысынан тирүү жаратылыш жөнүндөгү илимдердин жыйындысы болуп, тиричиликтин бардык кубулуштарын, жандыктардын түзүлүшүн жана функциясын, таркалышын, келип чыгышын, өөрчүшүн, бири-бири менен жана жансыз табият менен болгон байланышын изилдеген илим.

Урматтуу окурмандар, сөз төркүнүнөн байкалгандай бул макалабызда Курандын биология илими менен болгон байланышы жөнүндө кеп козгоону туура таптык.

Ыйык Куранда жаныбарлардын жамаатташкан абалда болгондугу, ал гана эмес кээ бир жагынан алып караганда кадимкидей эле адамдар сыяктуу өзүнчө коомдук тартиптин негизинде жашагандыгы жөнүндө төмөнкүчө маалымдалат:

«Жерде сойлоп жүрүүчү жаныбарлар, (асманда) учуп жүрүүчү канаттуулар -дал силер сыяктуу коомдор (жамаатташып жашашат)...» (Анаам сүрөсү, 38-аят).

Бул аятта маалымдалгандай, топ-топ болуп жашаган жаныбарлар ар бири өз чөйрөсүндөгү тартипти сактоочу эреже-мыйзамга өздөрүндөгү инстинкт аркылуу баш ийет. Окумуштуулар жаныбарлардын жана канаттуулардын акыл-эси жана зээндеринин болбогондугун, ошондой эле жүрүм-турумдарынын инстинктке таянгандыгын ырасташкан.

XVIII-XIX кылымдарга чейин жандуулугун сактап келген бул көз караш кийинчерээк жаныбарлардын азыраак өлчөмдө болсо да, кандайдыр бир деңгээлде акыл-эси бар жана ойлонуу жөндөмүнө ээ экендигине багытталган көз караштар пайда болгондон тарта өз баасын жогото баштаган.

Ошондой эле жаныбарлардын жүрүм-туруму айрыкча соңку учурларда өтө дыккаттык менен изилденүүгө алынып, натыйжада чындап эле алар жамаатташып жашай тургандыктары ортого чыккан.

Илим ортого койгон чындык боюнча, жаныбарлар-

ды бири-бирине байлап туруучу социалдык бекем байланыштар бар. Кумурскалар жана аарылар сыяктуу бир катар жаныбарлар, кадимки эле бир мамлекеттин жараны сыңары бекем жана туруктуу закон-эрежелерге баш ийип жашашат. Ал гана эмес, бири-бирине ой-максатын түшүндүрүү үчүн өз араларында колдонуучу өздөрүнө таандык тилдеринин болгондугу да айтылууда. Уюмдашкан бирдиктүү аракеттин натыйжасы болгон бал азыгы өзүнчө коомчулук тарабынан өндүрүлүүчү продукт экендиги мурунтан белгилүү болсо да, жаныбарлардын кээ бир түрлөрүндө башкаруу бийлиги жана аткаруу бийлиги сыяктуу системалардын ачылыштары жакынкы мезгилдерге гана таандык болду.

Жогорудагы аятта маалымдалган бул акыйкат окумуштуулардын көптөгөн жылдарды талап кылган талыкпас изилдөөлөрүнүн натыйжасында гана жеткен ийгиликтери жана илимдин ырастоосу менен коштолгон Курандын кезектеги муужиза-керемети десек жаңылышпайбыз. Эмесе, сөз учугун Курандын бул багыттагы керемет мисалдарына бурсак:

Бал аары: жалпыга маалым болгондой эле бал аары - курт-кумурскалар классынын жаргак канаттуулар түркүмүнөн болуп, эне аары, эркек аарылар жана кызматчы аарылар тобунан туруучу, о.э. жамаатташып жашоочу жандык. Мына ушул керемет жандыкка байланыштуу Ыйык Куранда атайын «Нахл» («Бал аары») деген аталышта өзүнчө сүрө орун алган. Бул сүрөдө бал аары тууралуу төмөнкүчө маалымат берилет:

(Эй, Мухаммед), **«Жараткан Эгең, бал аарыга: «Тоолорго, дарактарга жана адамдар байырлаган жерлерге уя салгын! Андан соң мөмөлөрдүн ар бир түрүнөн жеп, Жараткан Эгең сен үчүн ыңгайлаштырып койгон жолдордон жүргүн!» деп аян кылды. Алардын кардынан түркүн түстүү бал-шербет чыгат. Ал бал-шербетте адамдар үчүн шыпаа бар. Албетте, мында да ой жүгүрткөн коом үчүн өзүнчө сабак бар»** (Нахл сүрөсү, 68-69-аяттар).

Ошондой эле бал аарылардын кыймыл-

аракеттерин жана жүрүм-турумдарын изилдеген окумуштуулардын айтуулары боюнча, аарылар өздөрүнө таандык бий кыймылдары аркылуу өз араларында кандайдыр бир кабарлашуу өзгөчөлүгүнө ээ. Бал аарылар, бал жыйнала турган мөмө-гүлдөрдүн кайсыл жакта жана канчалык аралыкта тургандыгын ушундай бий кыймылдары аркылуу бири-бирине толук билдире алышат.

Кумурскалар: Курт-кумурскалардын жаргак канаттуулар түркүмүнүн көпчүлүгүн түзүүчү кумурскалар да жамаатташкан абалда жашашат. Кумурскалардын кандайдыр бир буйрук менен иш кыла тургандыктары, өз ара бир катар милдеттерди бөлүшүп алышкандыгы, ар бири өз милдетин кемчиликсиз, так аткара тургандыгы, ал гана эмес өздөрүнө тиешелүү тилдеринин болгондугу соңку учурларда жүргүзүлгөн илимий изилдөөлөр тастыктап жатат. Ыйык Куранда орун алган «Намл» («Кумурска») сүрөсүндө Сулайман пайгамбар куштардын жана кумурскалардын тилин түшүнгөндүгү жөнүндө:

«Алар кумурскалар өрөөнүнө жеткен кезде бир кумурска: «Эй, кумурскалар, уяларыңарга киргиле! дагы Сулайман аскерлери менен байкоостон силерди тебелеп кетпесин» - деди. Сулайман кумурсканын бул сөзүнө жылмайып күлдү да, мындай деди: «Оо, Жараткан! Өзүң ыраазы боло турган жакшылык иштерди гана кылып, Сенин мага жана ата-энеме көргөзгөн жакшылыктарыңа татыктуу түрдө шүгүр келтиришимди насип буйура көр... Мени Өзүңдүн чексиз ыраакымыңа бөлөп, туура жолдо жүргөн пенделериндин катарына кошо көр...» (Намл сүрөсү, 18-19-аяттар) делет.

Соңку кылымдардагы улуу ислам аалымдарынын бири Мухаммед Хамди Йазыр бул аятка түшүндүрмө берип жатып мындай дейт: «... Кумурскалар жаныбарлар дүйнөсүнө кызыккан көптөгөн адамдар тарабынан изилденип, алар туурасында укмуштуудай ойлор айтыла келген. Кумурскалардын жамаатташып жашагандыгы, күч-кубаты жана талыкпас эмгекчилдиги жалпыга белгилүү болсо да, акыркы учурларда жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн натыйжасы алардын команда менен иш аткаратургандыгын, бири-бирименен кабарлашатургандыгын, ошондой эле өздөрүнүн өзүнчө текшерүүчүлөрү да болгондугун көрсөтүүдө. Биз алардын өз араларында кандайча сүйлөшкөндүгүн биле албасак да, кандайдыр бир нерселерди түшүндүргөндүктөрүн байкай алабыз.

Бута кумурскаларды изилдеген иликтөөчүнүн аларга жүргүзгөн тажрыйбасын мисал катары берсек болот: бул адам кумурсканын уюгунун жанына бир даана кантты койоору менен бир канча кумурска келип аны жей баштайт. Ошол учурда канттын үстүнө бир аз спирт ичимдигин төгөт. Үстүнө спирт ичимдиги төгүлгөн кантты көргөн кээ бир кумурскалар качса, кээ бири качпай-этпей эле жей беришет. Акырында кантты аягына чейин жеген кумурскалар кадимкидей мас болуп калат. Иликтөөчү качкан кумурскаларды да, жеген кумурскаларды да башка-башка бойок ме-

нен бойоп койот. Качкан кумурскалар уяга кыязы, кабар бергени кирип кетишет. Арадан көп өтпөй уюктан береги кумурскалар көпчүлүк болуп келишип, мас болуп калган кумурскаларды өлтүрө башташат» (M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili, V, 3667-3668, İstanbul-1960).

Көчмөн канаттуулар: Куранда канаттуулар жөнүндө ар түрдүү окуяларга жана себептерге байланыштуу сөз кылынат. Алсак, Ибрахим, Йусуф, Давуд, Сулайман жана Иса пайгамбарлардын жашоо таржымалдарында да канаттуулар туурасында кеп козголгон.

Макалабыздын башында жер бетинде кыбыр эткен жаныбарлардын, канаттуулардын бардыгы жамаатташып жашагандыгын **«Жерде сойлоп жүрүүчү жаныбарлар, (асманда) учуп жүрүүчү канаттуулар - дал силер сыяктуу коомдор** (жамаатташып жашашат)...» (Анаам сүрөсү, 38-аят) деген маанидеги Куран аяты менен белгилеп өттүк. Ал эми төмөндө бериле турган эки аят болсо, канаттуулардын Алла Тааланын кудуретине жана улуулугуна бекем баш ийип, моюн сунарынан кабар берет:

«Асман мейкиндигинде (жаратылгандагы максаттарына) моюн сунуп учкан куштарга жакшылап карашпайбы?! Аларды асман мейкиндигинде бир гана Алла кармап турат. Чындыгында мында ыйман келтирген коом үчүн сабак-далилдер бар» (Нахл сүрөсү, 79-аят);

«Алар үстүлөрүндө канат кагып учуп жүргөн канаттууларды көрүшкөн жокпу?! Ал канаттууларды асманда Мээримдүү Алла гана кармап турат. Албетте, Ал – бардык нерсени көрүп туруучу» (Мүлк сүрөсү, 19-аят).

Канаттуулардын жүрүм-турумунун Жараткандын буйругуна бекем байланыштуу экендигине басым жасаган бул аяттар менен канаттууларды изилдеп иликтеген кээ бир илимий көрсөткүчтөрдүн ортосунда бир кыйла жакын тыянактардын болгондугун айтууга болот. Анткени эч бир тажрыйба көрбөгөн балапандардын эч кандай жол баштоочуга муктаж болбостон, келген жерине белгилүү мөөнөттө кайра кайтуу үчүн узун жана өтө машакаттуу жолду эч жаңылбастан басып өтө алышын бир гана ал жаныбардын генетикалык кодуна жайгаштырылган кандайдыр бир «көч программасы» менен түшүндүрүүгө болот. Тынч океанында жашаган «mutton-bird» деген канаттууга жүргүзүлгөн иликтөөлөрдүн биринде ал 25 000 км узун жолдун баарын 8 санынын формасында учуп өткөн. Куш барчу жерине кайтуу үчүн бул аралыкты болгону бир жумалык кечигүү менен алты айда басып өткөн. Мындай узун, баш аламан жана машакаттуу жолду эч жаңылбастан өз убагында басып өтүшү кандайдыр бир программанын анын нерв клеткаларына жайгаштырылгандыгын айгинелеп турат.

Демек, бул клеткалар программаланган. Андай болсо булардын программисти ким? Албетте, Ал - илими жана кудурети менен бүткүл ааламды өз куचाгына алган улуу Жараткан Алла Таала гана!

МУХАММАД бин ХАСАН аш-Шайбани

Абдысамат Орозов

Ханафи мазхабынын үч чоң имамынын бири саналган МУХАММАД бин ХАСАН аш-Шайбани бул үлкөн мазхабдын системалашуусунда жана кеңири жайылышында өз чыгармалары менен чоң салым кошкон. «Ханафи мазхабынын эки имамы» деген мааниде Ислам укук илиминин аалымдары Абу Юсуф экөөнү «Имамайн» дешет.

Мухаммаддын лакабы Абу Абдуллах. Атасы Хасан бин Фаркад Бани Шайбандын азаттык берген кулу болгон. Хасан бин Фаркад Дамаска жакын жайгашкан Хаксати деген айылда төрөлүп кийин Иракка көчүп кеткен. Мухаммад мусулман жылсанагы боюнча 132-жылы (ал эми григориандык жылсанака боюнча, 749-жылы) Васытта төрөлүп, Куфа шаарында чоңойот. Ал учурда Куфа фыхх, хадис, поэзия, тил илимдеринин борбору болуп, кичинекей Мухаммад бин Хасандын ушундай маданияттын бешигине бөлөнүшүнө эң чоң түрткү болгон. Ал атасынан мураска калган отуз миң алтын динарды жалаң илим алууга сарптаган. Ошону менен катар көптөгөн аалымдарды зыярат кылып, алардан сабак алган. Мисалы, Йеменде Авзаидең, Меккеде Суфйан бин Уяйнадан, Хоросанда Абдуллах бин Мубарактан, булардын ичинен эң негиздүү Мединада Имам Маликтен үч жыл бою сабак алган. Жаштайынан тарта Имам Аазамдан, 767-жылдары Абу Ханифа көз жумгандан кийин Абу Юсуфтан Ислам укугу боюнча сабак алат.

Мухаммад бин Хасан арап тилин, Ислам укугун жетик билгендиги менен өз учурунда коомдогу көйгөйлөргө карата өзүнүн көз карашын билдирген эмгектери аркылуу Имам Аазам агымынын кеңири таралышына опол тоодой салымын кошкон. Имам Шаафи Мухаммедден алган илимдин арты менен көп китеп жазууга жетишкенин, (Ибн Недим, ал-Фихрист, 295-б.) ал эми Нафи болсо Мухамеддин тил жаатында терең билими болгонун айткан (Ибн Абдилбар ал – Интика, 174 – б.).

Мухаммад бин Хасан Аббасий халифалары менен тыгыз байланышта болгону менен алардын алында билимдин дагы да жогору экенин ачык айтып, эч убакта кошоматтык кылган эмес (Хатиб ал – Багдадий – Тариху Багдади, II, 173 – б.).

Имам Мухаммад дагы ошол кылымдагы башка аалымдар сыяктуу эле журт башчыларынын каарына калып, запкы чеккен. Маселен, ал халифа Харун Рашиддин сунушун четке каккандыгы үчүн эки ай абакка

жатып чыккан. 805-жылга чейин Багдадда жашап, бул жылдар аралыгында Халифа менен элдешип, Хоросанга казы болуп дайындалган. Арадан көп өтпөй ошол эле жылы дүйнө салат. Ошол күнү атактуу аалым Кысаи да көз жумат. Бул абалды терең кайгыруу менен кабыл алган Харун Рашид көзүнө жаш алып: “Бүтүн араб тил менен фыхх-укук илими көмүлдү” деп айткан экен (Хайреддин Караман, Ислам Хукук Тарихи, 96 – б.).

Мухаммад бин Хасан фикх (Ислам укугу) жаатында эки өзгөчөлүгү менен айырмаланат. Биринчиси, ошол доордо фикх жаатында эң көп чыгарма жазып, бул эмгектери менен Имам Аазам агымынын кеңири кулач жайышына үлкөн салымын кошкон. Экинчиси, көптөгөн аалымдардын өсүп чыгышындагы зор салымы. Мисалы ал-Мудаввана, ал-Асадийа, ал-Умм жана ал-Хужжа сыяктуу фыхх китептеринин авторлору анын чыгармаларынын негизинде китептерин даярдашканы маалым.

Ал казылык милдетти аркалагандан тарта укукчулук жаатта мол тажрыйба топтогонго мүмкүнчүлүк тапкан. Ирак менен Хижаздан илим алып, ал жактагы айрым маселелердеги айырмачылыктарды бириктирип укук илимине зор салым кошкондуктан: «укуктун үрөөнүн Абдуллах бин Масуд септи, Алкама терип жыйнады, Ибрахим ан-Нахаи кампа салды, Имам Аазам сапырып тазалады, Абу Йусуф камыр жууруду, Имам Мухаммад аны бышырды. Мусулмандар даяр ашты жеп жатат» деген сөз пайда болгон.

Төмөндө аты аталган китептер Имам Мухаммаддын чыгармалары болуп саналат:

- А – Захирур-Ривая, 6 том
- 1. ал-Мабсут же ал-Асыл
- 2. аз-Зиядад
- 3. ал-Жамиус-сагийр
- 4. ал-Жамиул-кабийр
- 5. ас-Сиярус-сагийр
- 6. ас-Сиярул-кабийр

Булардын баары фыхх китептери болуп эсептелет. Буларды имам таватур жолу менен Абу Ханифадан же Абу Юсуфтан алгандыктан шек жок маанисинде «Захирур-ривая» делинген. Өзүнүн көз караштарын да кеңири билдирген жана Ханафи мазхабынын «ал-Усул» делген негизги китептеринен болуп эсептелет.

Бакшылыктын жана төлгө салуунун шарияттагы өкүмү

«... Пал ачуу силерге арам кылынды...» (Маида сүрөсү, 3-аят)

Бакыт Мурзараимов

Теология илимдеринин доктору

Кыргыз элинде бакшылык кылуу, пал ачуу же төлгө салуу ишенимдери кеңири таркаган. Бул кыргыздардын Ислам динин кабыл алганга чейинки ишенимдеринин бири болуп эсептелет. Кыргыз эли башка түрк түптүү элдер сыяктуу Көкө Теңирге ишенип турган мезгилде бакшылык кылуу же пал ачуу сыяктуу ишенимдери калыптанып калган. Түрк элдеринде бакшылык «шаман» деген ат менен колдонулуп келген. Биздин кыргыздарда бакшы же бүбү бакшы деп айтылып ошол эле шамандар аткарып келген кызматты аткарышкан. Алар эл арасында дарыгерлик, табыптык, төлгө салуу жана кайыптан кабар берүү сыяктуу иштерди аткарышкан. Ошол ишенимдердин саркындылары азыркы күнгө чейин жоюлбай калк арасында жашап келет. Бирок коомдо бул көрүнүштү кээде дин менен аралаштырылып, диндин бир бөлүгү катары кабыл алынып калган көз караштар жок эмес. Эгемендүүлүктөн кийин элибиз динди издөө жолунда же динге кайтып келүү жолунда палчыларга жана төлгөчүлөргө ишене баштаган. Натыйжада палчылык кылган же төлгө салган кишилер бул ишин бизнеске айлантип алышкан. Нукура таза Ислам динине каршы чыккан инсандар көпчүлүк учурда мына ушундай кишилердин кылык-жоруктарынан улам динге терс көз карашта болушууда.

Ислам дининде палчыларга жана төлгөчүлөргө катуу тыйуу салынган. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өзүнүн

хадистеринде: «Пал ачкан да, пал ачтырган да наалатка калат» - деп айтат.

Биздин коомчулукта кээ бир адамдар келечекти билүү, ооруну айыктыруу жана жоголгон нерсени табуу максатында палчыларга же төлгөчүлөргө кайрылышат. Ошондой эле бирөөнүн багын ачуу же бирөөнөн жолун байлатып салуу боюнча да кайрылышат.

Шарият боюнча, эч ким эч качан өз эрки менен келечектен кабар бере албайт. Келечекти бир гана Алла Таала биле тургандыгы Ыйык Куранда бир нече жерде так айтылган. Аны Алла Таала Пайгамбарыбызга да билдирген эмес.

Элибизде палчыларга жана алардын айткандагына ишенген кишилер Алла Таалага ширк келтирген кишилер болуп эсептелет. Шарият боюнча инсандар жалгыз гана Алла Таалага ишенип анын айткан буйрук өкүмдөрүнө гана баш ийип жашашы керек.

Пал ачуу жана төлгө салуу боюнча Куранда: «... **Пал ачуу силерге арам кылынды...**» (Маида сүрөсү, 3-аят) жана «**Эй, момундар! Арак, кумар, (сыйынуу үчүн) орнотулган таштар жана жаанын огу менен төлгө тартуу – шайтандын ыплас иштери. Булардан сактангыла! Мүмкүн кутулаарсыңар**» (Маида сүрөсү, 90-аят) – деп буюрулат

Өзүн мусулманмын деп эсептеген кишилер сөзсүз түрдө мындай иштерден алыс болуп жалгыз гана бир Аллага ишенип ага тобокел кылып жашашы керек. Ошондо гана чыныгы бакытка эришкен болуп эсептелет.

Сурооңузга ЖООП

Кыргызстан Мусулмандарынын диний башкармалыгынын алдындагы фатва бөлүмүнүн башчысы **Чубак Жалилов**

- Окурмандарыбызда тумар тагынуу маселеси тууралуу суроо бар экен.

- Бисмиллаахир-рохмаанир-рохийм. Тумар биздин шариятта бар. Аиша энебиз «Аятал курсий» «Фатиха» сыяктуу Куран аяттарын жазып наристелердин бешигине тагып койоор эле. Азирети Пайгамбарыбыздын жубайы, сахаба аялдардын ичинен эң илимдүү мусулмандын бул аракетинен улам тумар тагынса болот деген бүтүм бар. Аиша энебиз аны кандай максатта такчу эле? Ал кездерде Куран-и Карим азыркыдай болуп китеп түрүнө келе элек болгондуктан Алла Тааланын кереметтүү Сөзүн урматтап жакшы жерге тактык, Алла Таалам ушул улуу Сөзүнүн урматына Өзү сактайт деген тобокел, ыклас менен таккан. Ошол себептен аалымдардын көз карашында Куран аяттары, же Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) куттуу хадистери арап тилинде жазылыган тумарды тагуу дурус деп эсептелет. Ошолордун бардыгында Ыйык Курандын аяттарын аздектеп жазып, тагынып жатам, ушул жакшы амалымдын урматы үчүн Алла Таалам Өзү мени ар кандай кырсыктардан, апааттардан сактайт деген ишеним болушу керек. Ал эми аятты же хадисти жазгандан кийин «ушул тумар мени сактайт» деген ишенимди кармануу бул — чоң жаңылыштык. Аалымдарыбыз мындай түшүнүктү туура эмес деп эсептешет. Ал эми арап тилинен башка нерселерди жазып тагынуу, карышкырдын бир нерсеси, бүркүттүн тырмагы же болбосо долоно, көз мончок сыяктуу нерселерди тагынууга шарият тыю салат, тахриман макрух, арам дегенге чейин барып такалат. Бул жерде баса белгилеп кете турган нерсе, карапайым калктын баары эле жогорудагы айтылгандарга мани бере беришпейт. Кээ бир адамдардын тумарды ыйык көрүп, «мени ушул тумар сактайт» деген ниетти карманып алышы толук мүмкүн болгондуктан, байкоостон ширкке кирип кетүүлөрүнүн

алдын алуу үчүн шарият уруксат берген тумарды тагынууну кээ бир аалымдар туура көрүшпөйт.

- Турмушта ырым-жырымды колдонуп жүргөн мусулмандарды көп кездештирип жүрөбүз. Дегеле ырым-жырымдын жакшы-жаманы барбы?

- Негизинен ырым-жырымдардын жакшысы, башкача айтканда шариятка шайкеш келгени аз болсо керек. Себеби ырым-жырымдарда ишеним, ыклас, ниет Алла Тааладан башка жакка бурулуп кетип жатпайбы. Ал эми шариятка каршы келбеген үрп-адат менен каада-салттарыбыздын бир тобун байыртадан элибиз колдонуп келгендиктен жакшы деп айтууга негиз бар. Биз мусулмандар ошон үчүн өз динибиздин эреже-жоболорун чоңубуздан тарта кичинебизге чейин биле жүрүшүбүз керек.

- Ислам шариятында узак сапарга чыккан мусулман парз намаздарды кыскартып окушу керек геген буйрук бар. Окурмандарыбыздын бирөөңдө «Мен машакаттуу сапар үчүн эмес, Ысык-Көлгө эс алууга бара жатам. Эс алуу үчүн кетип баратканым себептүү намаздарды толук эле окусам болбойбу?» геген суроо бар экен.

- Мусулман пенде туруктуу жашаган жеринен 90 чакырымдан узак сапарга жол жүрө турган болсо, мейли ал соопчулук иш үчүн, мейли мамлекеттик иш үчүн, мейли эс алуу, мейли соода-сатык үчүн болобу, кандай ниетте болбосун бары бир Алла Тааланын буйругуна ылайык 4 ирекеттүү парз намаздарды 2 ирекет кылып кыскартып окуганга милдеттүү. Жок мен 4 ирекет кылып окуй берем, мен эс алууда жүрөм деп көшөргөн болсо, анда кайсы бир деңгээлде күнөөгө батат. Бул суроодо «эс алуу» маселеси себеп т.а. «иллат» болуп жатат. Парзды аткарууда «иллат» жолтоо боло албайт.

Азан

- Аллааху Акбар,
Аллааху Акбар...

Алайчы Сейитбеков

- Аллааху Акбар, Аллааху Акбар...

Сабыр чочуп ойгонду. Жаздыктан башын көтөрүп, эмне болуп кеткенин билбей бир азга селейип катып калды. Аа, эми эсине келди. Азан айтылып жаткан тура.

- Ой, ушулардыкы өтгү – деди күбүрөнүп, - таң атпай уйкуну бузуп.

Жаздыкка кайра баш койду. Күндө жаздыкка башын катып уйкусун улантып кетчү. Бүгүн уктай албай койду. Азан айтылып бүткөнчө кыймылсыз жатты да, ордунан туруп кетти.

Үйдүн ичи кунарсыз, аңгырап бош калгандай көрүндү. Баласынын бош турган ордун карап койду. Эч себеби жок эле баласын алып кетип калган аялына болгон ачуусу дагы козголо түштү.

-Эмне жетпейт ушуга?- деди күңкүлдөп, диванга олтуруп, башын мыкчып ойго чөмүлдү. Чындап эле эмне жетпейт, үй десе үй бар, байлык десе байлык бар, машинаны деги алып берди. Эл кийбегенди кийип, эл жебегенди жеп эле жүрбөйбү. Иштеймин деди, ишке орноштурду. Балалуу болду. Баары жетиштүү. Анан эле болбогон нерсени шылтоолоп, кетип калат. Жумуштан эрте келбейсиң дейт. Тентип кетесиң дейт. Арак ичесиң дейт. Балаңа көңүл бөлбөйсүң дейт. Кызык... Адам болгондон кийин эки жакка басасың да, тели-теңгүш, дос-жар дегендер бар. Арак ичип аракеч болуп кеткен жери жок. Анча-мынча эле майрамдап койгону болбосо. Элдин аялдарына ырахмат, жегенге наны жок болсо да унчукпай эле жашап жүргөн.

-Уфф. – Оор үшкүрүнүп алды Сабыр. Деги бул жашоодо бактылуу жашаган бирөө жок го. Тээ бала кезинде, апасы балдарынын бетинен өөп, - Менин бактым ушулар, ушулар барда мен бактылуумун – деп

калчу. Атасы күнгө күйүп, эмгектен туурулган капкара колу менен маңдайынан сызылган терин сүртүп:

- Бакыт деген эмгек, менин колумда кетменим турганда, мен бактылуумун – дечү. Байкуштар экөө тең эрте кетип калды. Өздөрүн бактылуубуз дешкен менен, чыныгы бакытка жетпей кетишти окшойт. Мына менин деле балам бар, атамдын эмгегинен жеңил бирок, кирешелүү жумушум бар. Бирок бакыттын даамын алигече тата элекмин го.

Сабырдын күндөн-күнгө жандүйнөсү тарып, өзүн жаман сезип баратат. Кээде бир жери ооругандай болот. Бирок кайсы жери ооруганын өзү да билбейт. Баалуу буюмун жоготуп жиберген эмедей болуп жүрөт көптөн бери. Эмнени жоготконун да, эмнени издээрин да билбейт.

Жумушка жөнөөчү убактысы болуп калыптыр. Баргысы келбесе да, ушул азыр өзүн жутуп жиберчүдөй суук көрүнгөн үйүнөн алысыраак кеткиси келди. Жалкоолоно кийинип, оозуна наар албастан, машинасынын ачкычын алды да, илкий басып сыртка жөнөдү.

- Аллааху Акбар, Аллааху Акбар...

Сабыр үйүнө эми эле киргенде азанчынын үнү жаңыра баштады. Терезеге жакын келип, бүткөнчө угуп турду. Бир дагы сөзүнө түшүнбөсө да, ыргактуу кооз үн жандүйнөсүнө башкача бир жагымдуулук тартуулагандай болду. Бүгүн жумушта да көңүлү ачылбай, бир аз эс алайын деген ой менен паркка чыккан эле. Паркта да көпкө жүрө албай, издегени башка жакта тургандай сезилип үйүнө келе берген. Эми, азыр эле азанчынын үнү менен бирге келип, жүрөгүнө бейпилдик тартуулаган таттуу сезим, азандын бүтүүсү менен кайра жок болуп кеткенсиди. Муз-

даткычты ачып бир нерселерди кичине жалмалаган болду. Эртеден бери эч нерсе жебесе да курсагы ток сыяктанып табити дегеле эч нерсеге тартпады. Эми даана түшүндү, нан менен курсакты тойгузса болот экен, бирок жандүйнөнүн ачкалыгын нан менен тойгуза албайт экенсиң. Жандүйнөсү ачка калганын да түшүндү. Тойгузуунун жолун таппай башы ооруду. Телевизор койгусу келди. Кайра айныды. Душка түшсөм сергийм го деп ойлоду. Түшкүсү келбеди. Аялына телефон чалайын деп ниеттенди. Чалган жок.

-Үйрөнгөн адаты да, эртең өзү эле келет баласын көтөрүп. Тамекисин кутудан алып, оозуна салды да кайра түкүрүп салды. Бөлмөдө ары-бери басканы да көөдөнүндөгү санааны баса алган жок. Диванга боюн таштап, жүз төмөн түшүп шолоктоп ыйлай баштады. Жаш балдар гана ыйлайт деп айткандар жаңылышат экен. Кичине баладан да өтүп, өпкөлөп ыйлады Сабыр. Эгерде бирөө аялдар эле ыйлайт десе, ал да жаңылышыптыр. Бардык күчүн көз жашына чыгарган аялдан да өтүп, шолоктоп ыйлады Сабыр. Ата-энесинен ажыраганда да атына жарашкан сабырдуулугу менен кайгыны жеңип, мынчалык ыйлаган эмес эле. Азыр болсо бүт нерсесинен ажырап калгандай муңканып, буулутуп ыйлап жатты. Караңгы туңдукка камалып, чар тарабынан жан алгычтар курчап келе жаткан адамдай болуп аянычтуу ыйлап жатты.

-Аллааху Акбар, Аллааху Акбар...

Же уйкуда эмес, же ойгоо эмес нес болуп жаткан Сабырды азанчынын үнү тургузду. Көпкө жатып калган экен. Бети-башын жууп, машинасын жылдырып кою үчүн сыртка чыкты. Бир аз жеңилдеп калгансыптыр. Эшик алдынан эми аттаганда, катуу чуркап келе жаткан жаш бала бутуна урунуп алып жыгылып кете жаздады.

-Көзүңө карабайсыңбы? Каякка мынча шашып? – деди Сабыр ачуулана. Ыргып кеткен такыясын алып жаткан бала корккон көздөрүн бакырайтып:

-Кечирип кой байке, кутулууга шашып бараттым эле – деди шашкалактап. Артынан бирөө кууп келе жаткан го деп түшүнбөй калган Сабыр:

-Кимден кутулууга, бирөөдөн качтыңбы? – деп сурады.

-Азаптан байке, азаптан кутулууга – бала кылчая карап ушуларды айтты да, чуркап кетти.

Сабыр аны узата карап турду да, ал мечиттин короосуна кирип кеткенде гана бир нерсени түшүнгөнүдү. Бир чети күлкүсү келип, бир чети таң калды. – Азаптан деп койот дагы. Жашабай жатып тиги дүйнөнүн камын көргөнүн кара мунун. Азапты кайдан билет экен ушу чычым.

Үйүнө кирген соң да баланын сөзү эсинен кетпеди. Жумшак креслого чалкалай отуруп дагы ойго чөмүлдү. Тээ бала күнүнөн азыркы убагына чейинки элестен тасмадай болуп көз алдына тартылды. Чынында өзүн

бактысыз деп айтканга болбойт окшойт. Болгону кичинекей эле бир нерсе жетишпей, ошол жетишпестиктин айынан көптөн бери азап тартып жүрөт тура. Азап деген сөздү ойлогондо жүрөгү болк дей түштү. Көрсө, азап тиги дүйнөдө эле эмес, бул дүйнөдө деле болот тура. Дагы баягы баланын сөзүн эстеди. Өз эркинен сырткары башын буруп саатты карады. Күүгүм кирип бараткан ушул убакта да азан угулчу эле. Терезеге басып келди да, мечит тарапты карап: -батыраак эле башталса экен – деди ичинен. Буга чейин уккусу келбеген, кээде башын жаздыкка катып уккандан качкан азанчынын үнүн чыдамсыздык менен күтүп жатты. Күткөн нерсенин кечикмеги азап. Адатта бат эле айтылгандай сезилчү, азыр болсо кылым күткөндөй болду Сабыр.

-Аллааху Акбар, Аллааху Акбар...

Ойго баткан Сабыр чочуп кетти. Мына, жанатан бери күткөнү. Угаары менен сүйүнүп кетти, анан эмне кылаарын билбей алдастап калды. Бир азга буйдала түштү да ваннага чуркады. Оозу-мурдун, бети-колун жууп чыга калды. Анан кайра чуркады, бутту жууганды унутуп калыптыр көрсө. Шашыла кийинип, бутуна шлепкасын иле коюп чуркап чыкты. Эшик алдынан жаңы эле кирип келе жаткан улгайыңкы аялды ийни менен кагып кетти.

-Ий ботом, көзү барбы мобунун, кайда мынча шашкалактап – ачуулана булкулдады аял.

-Кечирип коюңуз апа – деди Сабыр оңтойсузданып, анан жүзүнө жылмаюу аралап: -кутулууга шашып баратам, кутулууга.

-Эмнеден кутулат экенсиң?

-Азаптан кутулууга – деди да, чуркап кетти.

-Азаптан дейби? Ал эмнеси, азапты кайдан билет экен ушу жарыбагыр? – деп күбүрөнгөн аял ойлоно жолун улады.

Айланага караңгы кирип үйлөрдүн чырактары жаркырап күйүп турду. Сабырдын үйүнүн айнеги караңгы боюнча калды. Качантан бери издегенин тапкан Сабыр, мечиттен чыккан жок. Жандүйнөсү жабыркап, тирүүлөй азап чегип жүргөн адамга мечит ичи башка дүйнөдөй көрүнүп, башын саждага койгон сайын, көөдөндөгү буту чыгып жеңилдеп, өзүн башка ааламда жүргөндөй сезип отурду.

Жараткандын дагы бир күнү артта калып, коюу караңгылык: «болду эми, кыймылыңарды токтоткула» дегенсип айлананы каптап кирди.

-Аллааху Акбар, Аллааху Акбар...

Азан дагы жаңыра баштады. Билгендер кутулууга шашылып келе башташты, билбегендер эч нерсе менен иши жок, бул чакырыктын аларга эч тиешеси жок сыяктуу кайдыгер гана тескери басып кетип жатышты...

Туура тамактануу ден-соолукка өбөлгө

Тургунаалы Бокешов

Жогорку катеориядагы дарыгер

Ислам дининде адал тамактар менен тамактанууну ар бир мусулмандан талап кылат ошондой эле туура тамактануу керектигин айтып келет. Азирети Пайгамбарыбыз Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) өзүнүн куттуу хадисинде ашказандын үчтөн бир бөлүгүн жегенге, бир бөлүгүн ичкенге, бир бөлүгүн дем алууга бөлүү керектигин айтып тамактануунун орто өлчөмүн эң туура көрсөтүп кеткен (Тирмизий, Зухд, 47; Ибн Мааж, Атимма, 50).

Бул хадистин айтылышынан далай кылымдан кийинки медициналык ачылыштар мунун тууралыгын далилдешти. Азыркы кезде медицинада эң күчтүү дары-дармектер чыгып, аларды колдонуп жатканыбыз менен туура тамактанбасак, тигил же бул дарттан айыгууга мүмкүн эмес. «Тамак турган жерге оору турбайт» деген сөз бар эмеспи элде. Бирок «жакшы тамак калганча жаман курсак айрылсын» деп эле жеп-иче бергенге болбойт. Анткени ден-соолуктун мүнөзүнө карата оорунун түрүнө жараша кээде бир оорулууга тузу азыраак, жеңилерээк, кээсине күчтүүлөп ичишке туура келет. Мисалы, кургак учук оорусуна күчтүү тамактарды ичүүгө туура келсе, ичеги карын ооруларына кабылгандар жеңилерээк тамактарды ичиши керек.

Биздин туура тамактануубуз да дарылоого кирет. Жашоо эң күчтүү дарылардан жогору турат. Себеби медицинада бүгүнкү күндө колдонулуп жаткан дарылардын дээрлик баары оорулууга жардам берүү менен бирге ошол эле мезгилде зыяндуу жактары да бар. Хирургиялык жардамдан кийин адам өз калыбына келиши үчүн керектүү азыктарды тамак-аштан алат. Туура тамактануу дени таза адамга да, оорулуу адамга да оң таасир берүүчү күч. Медициналык изилдөөлөр көрсөткөндөй, тамак-аш адамдын ар кандай ооруларга каршы туруктуулугун күчөтөт, ар кандай микробдорго каршылыгын көтөрөт.

Адам тамактангандан кийин анын денесинде 1500-2000ге чукул татаал химиялык реакциялар жүрүп, ден-соолук үчүн материалдарды камсыз кылат. Ооруган кезде адамда ички жана сырткы тең салмактуулук бузулат, ал эми туура тамактануу бул кырдаалды тез калыбына келтирет.

Ал эми туура эмес тамактануу адамды ар кандай ооруларга чалдыктырат. Алсак, узак убакыттар бою дайыма бир түрдүү тамактарды ичип-жеп, түнкүсүн күчтүү, майлуу тамактар менен тамактануу, көп жең, тамактанып жатканда башка нерселер менен алек болуу, шашып тамактануу, өтө ысык же өтө муздак, оозду толтуруп алып тамактануу жакшы эмес. Тамакты ашыкча жеп-ичүү семирип кетүү коркунучун, жүрөк-кан тамыр ооруларын, кандын басымы көтөрүлүп кетишин, гипертония оорусун, жүрөктүн инфаркт-миокард жана кант ооруларын талап кылышы мүмкүн. Туздуу тамактар, майлуу тамактар да ден-соолугу начар оорукчан адамдарга болбойт. Туздуу тамактар кандын басымы көтөрүлгөн ооруларга каршы болсо, майлуу тамактар өттүн сезгенишин шарттайт да, халестеринди, кандын уюшун жогорулатып, атеросклероз оорусуна, кандын басымын көтөргөн ооруларга алып келет. Адамдын денесине тамак-аш менен хлор, кальций, калий, магний, темир, йод, жез, никел, кобальт, фосфор ж.б.у.с. микроэлементтер кошо кирет. Алсак, фосфор адамдын ден-соолугу үчүн чоң мааниге ээ. Фосфор адамдын сөөктөрүндө, булчуң эттеринде 80 граммга чейин болот. Ал денеге күч-кубат берип, боордун, бөйрөктүн, баш мээнин иштешин жакшыртат. Фосфор негизинен сүттө, быштакта, этте жана жаңгакта көп болот.

Тамактануу дайыма бир убакта болгону пайдалуу. Тамактануунун аралыгын 10 сааттан ашырбоого аракет кылуу абзел. Тамак-ашты ден-соолугу начар оорукчан адамдар эмне тамак болсо иче бербестен, оорусуна карап ылгап-тергеп ичүү керек. Антпесе дарыланганы менен оорусунан жөнүгө албай, тескерисинче эски оорусун козгоп коет.

Адатта кыргыз баласы эң күчтүү тамактарды кечкисин, же болбосо, түн жарымына чейин ичип жатып калат. Адам түнкүсүн тоюп жатканда күчтүү тамактар жакшы сиңбейт. Күчтүү тамактардан бөлүнүп чыккан кубаттуулук эч жакка сарпталбайт. Адам уктап жатканда денесиндеги мүчөлөр да эс алат, жалгыз жүрөк гана иштеп турат. Ошондуктан адамдын мүчөлөрүнө абдан оордук келет. Ислам дининде өтө тоюп, ашыкча тамактануу макирөө деп айтылат. Ошондуктан туура тамактанып, ден-соолугубузду сакташыбыз керек.

(улангысы кийинки санга)

Кайсы элдин маданиятында болбосун көптөгөн түркөй ишенимдер дагы эле болсо жашап келет

Кайсы өлкөдө кандай түркөй ишеним бар?

Даярдаган
Бакыт Жунусалиев

Ардактуу окурмандар! Буга чейин «кызыктар дүйнөсү» рубрикабызда сиздерге дегеле биз жашап жаткан дүйнөдөгү кызыктуу акыйкаттарды, чындыктарды маалымдап келген болсок, бул сапар шумдуктуу, түпкүлүгү жок, чындыкка коошпогон, акыйкаттан эч кандай үлүшү жок болгону менен бүт дүйнөдө жашап келе жаткан түркөй ишенимдер тууралуу маалымат бере кетели дедик. Аныгында мындай ишенимдер мифтерден, жомоктордон чыгып, элдин ишенимине сиңип, айныгыс эрежеге айланып кеткени өкүнүчтүү. Ошентсе да ар бир инсан Алла Таалага гана ишенип, Алладан

гана жардам сурап, Алладан гана коркуп, башка түшкөн жакшылыкты жана жамандыкты Алладан деп билгенде гана чыныгы мусулман болоорун дагы бир ирет эсиңиздерге сала кетели.

Караңгы киргенден кийин бирөөгө акча жана акты бергенге болбойт, жолуңан кара мышык өтсө, сол жагыңа карап үч жолу түкүрүп кой, караңгыда күзгүгө көрүнбө, болбосо натыйжасы жаман болот. Кайсы элдин маданиятында болбосун, мына ушул сыяктуу көптөгөн түркөй ишенимдер дагы эле болсо жашап келет. Айрым жерлерде булар окшош да болот. Бүгүн дүйнө элдеринин мына ушул жана башка чындыкка коопшпогон түркөй ишенимдери тууралуу сөз кылабыз. Анда эмесе, айрымдар суктанган элдердин акылга сыйбаган ишенимдерине мыйыгыңыздардан гана жылмайып коюңуздар.

Жомоктордон окуп жүргөн сыйкырчы жезкемпирлер минип учуп жүрчү шыпыргылар да бир топ негизсиз ишенимдердин булагы болуп эсептелет. Мисалы, орто кылымдын аягына чейин шыпыргы ошол жезкемпирлер сыяктуу жаман күчтөрдүн куралы катары каралып келген. Демек, сыйкырчылар аттарга минбейт, алардан коркот деген ишеним пайда болгон да атка тиешелүү буюмдар сыйкырчылардан коргонуу үчүн пайдалана баштаган. Такаларды эшиктин үсүнө илип койчу ишенимдердин азыркыга чейин жашап келиши буга айкын мисал. Ал эми өзүн сыйлаган ар бир гректин эшигинин алдында кактус өсүп турат. Тикен менен куралданган бул өсүмдүк үйдү ар кандай кырсыктан сактап турат.

Англиялыктар болсо таянып турган шатынын алдынан өтүүнү, же күзгүнү сындырууну кырсык алып келе турган бир белги катары карашат. Ошондой эле сыйкырчылардын жандоочулары катары кадимки жарганаттарды эсептешет жана аларды көргөндө же үнүн укканда сактана түшүшөт.

Италиялыктар да мындай ишенимдерге бай келет. Мисалы, тоостун (павлиндин) сүрөттүү тал канаты мында тескерисинче, назар сала турган көздүн элесин берип, аларды өзүнөн качырып турат. Дегеле, үйгө бир канаттуу кирип кетсе жакшы кабыл алынбайт. Ал эми мышыктын чүчкүргөнүн уккан адамга бакыт келерине бекем ишенишет. Немистер болсо бир нерсеге жөлөнүп турган шатынын алдынан өтүү кырсыкка алып келет дешет.

Ирландиялыктар темирге жана темир усталарга өтө чоң сыймык артышат. Башкача айтканда, керек учурда адамдагы жиндерди, терс күчтөрдү кууп чыга ала турган же оорулууну айыктыра ала турган касиетке ээ деп эсептешет.

Кытайлар болсо шыпыргы менен өтө этият алакада болушат. Себеби, жогоруда айтылгандай, анда жин-шайтандар жашайт. Ал эми бирөөнү шыпыргы менен уруу ал адамды көп жылдарга кармап салган менен барабар.

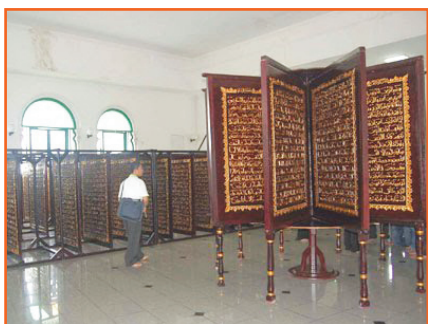
Жапондордо болсо өтө эле аша чапкан ишенимдер кездешет. Мисалы, сүрөткө үч киши түшсө, ортодогусу өзүнө өлүм чакырып алышы мүмкүн. Уктоочу бөлмөдө болсо илинбеген күзгү калбашы керек. Бизге жөнөкөй көрүнгөнү менен жапондор бул маселелерге олуттуу мамиле кылышат.

Ал эми кара мышык тууралуу ишенимдер көпчүлүк элдердин «эрмеги». Мисалы, орустарда кара мышыкты көргөн адам тез арада сол ийнинен ары үч жолу түкүрбөсө, бир кырсыктын үстүнөн чыгат. Бизде да кара мышыктын жолду кесип өтүүсү, жолу болбой тургандыгын таңуулаган ишеним бар. А бирок баары эле кара мышыктарды жамандыктын символу катары көрүшпөйт. Айрым элдерде тескерисинче, б.а. англиялыктар кара мышыктын үйгө ийгилик жана байлык алып келерине ишенишет. Ошондой эле кара мышыктын сүрөтү бар куттуктоо баракчаларына каалоо жазып куттуктоо кадимки көрүнүш болуп эсептелет. Шотландиялыктар да чатырдагы кара мышыкты байлык чакыруучу катары көрүшөт. Кемчилер алыска сапар алган кеменин ичиндеги кара мышык сапардын байсалдуу болушун камсыздарына бекем ишенишет. Ирландиялыктар болсо мышыкты жакшы көрбөгөн адамдардан алыс болууну эскертип келишет.

Мындан тышкары, сандардын кандайдыр бир касиетке ээ экендигине болгон ишеним күч. Өзүнүн «сыйкыры» менен негизинен батыш элдеринин «сүймөнчүгүнө» ээ болгон сандардын бири - 13 саны. Ал эми бул сан жума күнгө туш келсе, күчү дагы арта түшөөрү да белгилүү. Чынында эле бул элдер тарабынан 13 саны жамандыктын, кырсыктын жарчысы катары кабыл алынат. Мисалы, социологдордун сурамжылоолоруна таянсак, ар бир бешинчи европалык бул сандан коркот. Ал эми Англия, Канада жана АКШда 13-кабат жок, ал гана эмес бул номердеги үйдү кезиктирүү да мүмкүн эмес. Автожарыштарда 13-номердеги авто, учактарда 13-орундук, ал гана эмес айрым өлкөдө бул номердеги рейсти да табуу кыйын. Ооруканаларда кээде 13-жума күнгө туш келсе операциялардын жарымын кийинкиге калтырып коюу мүмкүнчүлүгү чоң. Европада тамаша иретинде: «Эгер сен келсең, 13-болуп калат экенсиң» деп каалабаган конокту келтирбей коюга болорун айтып калышат. Мындан тышкары, ошондой эле популярдуулукка жеткен сандардын катарын 4 саны толуктайт.

Көлөмү боюнча эң чоң Куран Индонезияда

Индонезиянын Палембанг шаарында жыгачтан жасалган көлөмү жагынан дүйнө жүзү боюнча эң чоң бул Куран алты жылдын аралыгында жасалып бүткөн. «Тембу-

су» деген дарактан жасалган бул Куран Палембанг шаарындагы Ислам мектеп-пансионунда индонезиялык мусулман усталар тарабынан даярдалган

Бул китептин жасалышына 50 кубметрден кем эмес тактай талап кылынган. Мына ушул тактайлардан узуну 177см, ал эми калыңдыгы 2,5 см болгон 315 доска курулган.

Бул иш-чаранын инициатору Мозаиб Зайни: «Курандын тексти бир канча жолу текшерүүдөн өткөнүнө карабастан анча-мынча катачылыктар кетиши мүмкүн. Ошондуктан аалымдар менен муну ар бир тамгасына кылдат мамиле жасап, кайра-кайра текшерүүгө аракет кылып жатабыз» дейт. Текшерүү иштери бүткөн соң китеп Индонезиянын президенти Сусило Бамбангу Юдхойоного эл алдында тапшырылмакчы.

Даниянын борборунда алгачкы мечит курулмакчы

Копенгаген шаардык мэриясынын муниципалдык кеңеши Данияда биринчи мечиттин курулуш долбоорун карап, кабыл алышты. Мечит

Копенгаген шаарынын түндүк-батыш тарабында жайгашкан Вибевай кварталынан орун алган мурунку машина-курулуш заводунун ордуна курулмакчы. Долбоор боюнча, көк түстүү куполу бар бул мечит эки мунарасы менен кошо салынат. Мечиттин бийиктиги 24 метр, ал эми кош мунаранын бийиктиги 32 метр болмокчу.

РИА «Новости» нин маалымдаганы боюнча, мечиттин алдында Ислам маданий борбору иштемекчи. Курулуш иштерине болжолдуу түрдө 40-50 млн. крона (5,4-6,7 млн. евро) сарпталып, ал жергиликтүү жеке ишкерлер тарабынан каржыланат.

Бүгүнкү күнгө чейин даниялык мусулмандар жамаат менен окулчу намаздарын жеке батирлерде, жертөлөлөрдө жана ангарларда окуп келишкен.

Мэрдин техникалык жана экологиялык иштер боюнча орун басары Клаус Бондам бул чечимдин кабыл алынышын жылуу кабылдап: «Копенгагенде кафедралдык собор, орус чиркөөсү жана иудейлердин синагогу бар. Мына эми минтип мечит да курулганы турат. Мен бута абдан кубанычтамын» - деп өз ою менен тең бөлүштү.

Эскерте кетсек, учурда 200 миң мусулман адам Дания элинин 3% ын түзүп, алардын көпчүлүк бөлүгү борбордо жашайт.

Афганистанда «Рамазан айында Куран аптасы» аттуу көргөзмө ачылды

«Рамазан айында Куран аптасы» деп аталган Ислам искусствосунун көргөзмөсү өткөн ишемби күнү Афганистандын Герат провинциясында ачылды. Бир жумага созулган бул иш-чара провинциядагы Иран элчилиги менен биргеликте жергиликтүү Исламий уюмдар тарабынан көтөрүлүп жатат.

Көргөзмөдө эл кагаздан тышкары жезге, ташка да чегилип көркөмдөлүп жазылган жүздөн ашуун Куран аяттарынын каллиграфиясына күбө болушту. Ошондой эле мында Исламий китептер, дисктер да коюлган. Иш-чаранын уюштуруучусу Мухаммад Али Ризвани көргөзмөнүн максаты – афган элине Ыйык Куранды маани-маңызы менен жетик түшүнүп-үйрөнүшүнө мүмкүнчүлүк түзүп берүүгө өз салымдарын кошууга багытталганын билдирет.